



**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum IV. Decretalium, per viginti, & unum Titulos distributum, De
Sponsalibus, Et Matrimoniis, eorumque impedimentis, ac dispensationibus,

...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1702

Pars I. De Sponsalibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73058](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73058)



TRACTATUS IN LIBRUM QUARTUM DECRETALIUM.

Cum superiori libro actum sit de rebus, & Juribus Personarum Ecclesiasticarum, subjungitur liber quartus de statu Laicorum, tractans de Sponsalibus, & Matrimoniis, atque connexis; quod major pars Laicorum in statu conjugali vivat. Constat hic liber 21. Titulis, & tangitur quoad aliqua etiam in sexto, & Clement.

QUESTIO I.

Ad Titulum I. de Sponsalibus, & Matrimoniis.

PARS I.

De Sponsalibus.

Si ad valorem matrimonii non requiratur absolute, quod hujus contractum præcedant Sponsalia, seu futuri matrimonii mutua promissio; quia matrimonium valide celebratur inter illos, qui prius nunquam de illo contrahendo fecerunt mentionem, ut cum communi docet P. Gobat in *Theolog. Experim. tract. 10. n. 8.* Nam substantia matrimonii stat sine illis, ut colligitur ex *L. questum ff. de Sponsal. ibi: si vero Sponsalia non præcesserint; & ideo concubiniarius in agone (ut legitimer proles) absque Sponsalibus de futuro legitime ducit concubinam: quia tamen denunciations communiter fieri debent, & hæc sunt Sponsorum; communiter etiam Sponsalia præmitti debent. Et ideo ambo sub hoc titulo junguntur. Nos de utroque, distinctione facta in 2. partes, breviter dicemus.*

Sponsalia triplicem communiter significationem habent, ut docet Covarruvias *de Sponsalib. n. 1.* Primò enim significant munera Sponsæ dari solita à Sponso. 2. Consensum per verba de presenti in matrimonium, & sic supponunt pro nuptiis jam ritè celebratis, sed nondum conjugali copulâ consummatis, vocanturque *de presenti Sponsalia*, seu matrimonium ratum tantum. 3. demum significant promissionem futuri matrimonii, seu nuptiarum, dicunturque *Sponsalia de futuro.* Et in hoc postremo sensu hic de Sponsalibus agemus. Ex quo sequitur, non tantum eos, qui pro futuris nuptiis promissi, sed etiam, qui verè matrimonio, sed nondum consummato, addicti sunt, vocari Sponsos. Nam mulier quantumvis nupta, ante nuptialem benedictionem, vel carnis copulam, uxoris nomine non vocabatur. Sic Covar. *cit. n. 7.*

Tom. II.

A ARTI-

ARTICULUS I.

De Sponsalibus, in quantum dicuntur
promissionem.

3. Ex data Sponsalium de futuro definitione vel descriptione sequitur, requiri ad ea, futuri matrimonii promissionem; quæ, qualis esse debeat, vel sufficiat? exponemus in seqq. Haunoldus tom. 3 de Just. tract. 9. n. 2. definit promissionem, quod sit *actus liber, obligativus ex Justitia commutativa, ad aliquid alteri prestandum ex ipsius arbitrio*; quæ promissio si sumatur præcisè pro actu promittentis, & antedecenter ad acceptationem promissarii, in Jure vocatur *Pollicitatio*; & accedente acceptatione, *Promissio*: Si autem huic accedat *solemnitas*, & forma; *promissio solennis*, seu *stipulatio*. Quia tamen non desunt, qui velint, *promissionem* stare cum restrictione voluntatis ad solam obligationem fidelitatis (*actus enim agentium non operantur ultra intentionem eorum* L. cum in plures §. Locator ff. locati) ideo species obligationis in definitione posita rectius omittitur.
4. Ad omnem tamen promissionem legitimam esse necessarium *animum*, seu voluntatem *se obligandi*, communis tenet, ut videri potest apud Benedict. Pereyram in *Elucidario* lib. 2. *Elucidat.* 11. *Sect.* 1. n. 98. ubi ex Lessio l. 2. c. 18. n. 2. docet, *eam esse spontaneam, & deliberatam fidei obligationem, factam alteri de re quapiam bona, & & possibili*; & subjungit: *non fore promissionem, si fidem non obliget*; Nam per hoc differt à nudo proposito; quod illa sit radix obligationis, secus istud; adeoque etiam non intimata vim habeat obligandi sub conditione, quod acceptetur; secus propositum. *Nemo enim se obligat, nisi qui animum habet se obligandi*, ut docet gloss in c. *literaturam*, de Voto, v. proponens. ex L. *obligationum*, ff. de *Actionib. & Obligat.*
5. Porro *legitimum* dicitur, quod fit, vel omittitur, lege approbante, vel permitte. Nam *legitimè factum*, importat *factum*, & *modum*, ut ait Menoch. in *Reg. factum legitimè*, de *Reg. Jur. in 6.*; vel, ut docet Abbas, c. *consanguinei*, de *Re judicata*, *factum, Juris ordine servato*. Quoniam autem contingit, eundem actum, fieri *lege illum præcisè prohibente*, sed non *annullante*, adeoque exerceri *illicitè*, sed

valide (ut contingit in matrimonio contracto cum impedimento solum impediēte) fieri potest, eundem actum esse simul legitimum, & illegitimum; *legitimum*, quia conformatur legi, quoad valorem, eum approbanti; *illegitimum*, quia adversatur legi præcisè illum prohibenti, non *annullanti*. Ex utroque enim foret *simpliciter illegitimum*. Cum autem plures dubitationes oriri possint circa promissionem, ad valorem sponsalium requisitam, de his in seqq. breviter dicemus.

§. I.

De Promissione Mutua.

Promissio mutua exigit *Promissarii promissionem reciprocam*, seu *repromissionem promittenti factam*, eamque vel expressam, vel tacitam, sic, ut qualibet sufficiat, teste Thom. Sanch. de *matr. l. 1. d. 5. n. 1.* Quæstio nunc est, an ad valorem Sponsalium requiratur promissio futuri matrimonii *mutua*? Responso est affirmativa: sic Joan. de Luca l. 14. p. 2. *discurs.* 8. n. 4. cum communi. Quia Sponsalia important obligationem voluntariam, eamque mutua, quæ non oritur nisi ex mutuo consensu, ut colligitur ex L. *Stichus* §. *naturalis* ff. de *Obligat.* cum Sponsalia numerentur in *pactis*, quæ requirunt duorum, vel plurium consensum in idem, ex L. 1. ff. de *Pactis*. 2. quia aliàs uni Sponsorum (qui scilicet non promissit) pro libitu liceret à Sponsalibus recedere, contra communem. 3. quia Sponsalia *mutuo consensu* dissolvuntur; ex c. *Præerea* b. t. quod non fieret, nisi mutuo consensu contracta essent. 5. quia valdè probabile est, ex eo *Sponsalia* in numero *plurali* dici, quod requirant duplicem promissionem, præferim, quod à Juris-Consultis ex *cit. L. 1.* vocentur *repromissio*, id est, *promissio reciproca*, seu ut notat Pereyra *cit. n. 969.* *promissio promittenti facta*. Ex hoc enim ipsi contrahentes dicuntur *Sponsi*, seu *promissi*.

§. 2.

An promissio prius obliget, quam acceptetur?

Ante resolutionem supponendum, 7. obligationem; aliam esse *Naturalem*, aliam *Civilem*; illa est, quæ oritur ex vinculo Juris naturalis, & obligat in foro Conscientiæ, licet ei Jus humanum non

non concedat actionem; ista verò, cui conceditur actio in foro externo; si autem oritur solum ex quadam honestate, & decentia, *naturalis* quidem vocari solet, sed minus propriè, nec aliud est, quàm debitum honestatis, & decentiæ; his præmissis, Resp. I. ex simplici promissione (quæ intelligimus consensum promittentis nondum acceptatum) nullam nasci obligationem *naturalem*. Ita Lessi. l. 2. de *Jusf. c. 18. d. 6. n. 38.* cum communi. Ratio est, quia nulli invito jus acquiritur; aliàs positivè nolenti *habere alterum obligatum*, posset quis naturaliter obligari.

2. Quia nemo vovens obligatur DEO, votum non acceptanti; ergo consensus meus, licet ex parte meâ sit perfectus, me non obligat naturaliter, cujus ratio est I. quia etiam promissio simplex tacitè imbibit conditionem, *si alter velit*, ut notat Gobat. cit. tr. 10. n. 21.

3. Secundò, quia ante promissionis acceptationem, nondum habetur unio voluntatum, inter promittentem & promissarium, sine qua nec fidelitas, nec Justitia obstringit; aliàs enim, qui legem, vel obligationem aliquam constituit, potestate absolutâ, & liberâ (nimirum independente ab alio) quamdiu talis manet, non posset illam licitè revocare invito altero, licet hic illum nollet habere obligatum. Cujus ulterior ratio est; quia nostri actus merè interni, adeo secreti sunt, ut nec ab Angelis naturaliter cognosci possint; nobis non volentibus, ac (ut in tractatu de Angelis probavi) nobis non manifestantibus immisione specierum ei, cui notas volumus; ergo quamdiu subsunt huic naturali secreto, sunt sub pleno dominio nostro, non tantum, ut possimus eos liberè occultare, vel revelare; sed etiam sine ulla Injustitiâ, vel violatâ fidei notâ, retractare absque ulla alterius voluntate (hoc enim exigit plenum dominium) ac sic nullam pariunt eo ipso Justitiæ, vel fidelitatis obligationem; ergo.

4. Confirmatur; quia *Jus activum* (nimirum strictæ Justitiæ) est facultas legitima percipiendi formaliter, & directè commodum libertatis propriæ ex usu alicujus rei, ut aliàs docui in Theolog. de *Jur. & Jusf. q. 1. a. 1.* hæc autem nulli acquiritur invito. Nam eo titulo dicitur facultas legitima, quòd sit munita fa-

vore legis, aut pacti legitimi; qui autem talem favorem, vel nescit, vel non vult, Jus non acquirit, ut patet ex plurimis exemplis, *heredis, hereditatem respuentis; vel, legatarii legatum non acceptantis* &c. Nam Jus activum adversus eum, qui ex Justitia obligatur, fundatur in illius voluntate, qui dicitur habere tale Jus. Obligatio enim Justitiæ ex conceptu suo promensura habet voluntatem alterius, in commodum suæ libertatis alterum obligantis juxta favorem legis, aut pacti legitimi, quo illi jus constitutum est: ergò ante voluntatum unionem, atq; adeò ante promissionis acceptationem, Promissarius ex natura rei nullum jus acquireret exigendi promissum, nec promittens obligationem præstandi debitum.

R. 2. Ex simplici promissione nullam quoque nasci obligationem *Civilem*. Nam pacto nudo non conceditur actio Jure Civili, sed tantum exceptio, ut dicitur L. *Juris gentium* §. *sed cum nulla ff. de pactis.* & L. 10. C. *eodem*; ergo à fortiori, nec simplici promissioni, quæ est quid inferius pacto nudo. Sed nec in Jure Canonico habetur, quòd promissioni simplici concedatur actio. Et ideò, quamvis Episcopo (in c. *si tibi absentis, de Præbend. in 6.*) prohibuitur sit, post beneficium absentis collatum, pœnitere, vel illud conferre alteri ante collatarii resolutionem; restrictio tamen potestatis non est ex jure acquisito Promissario ante acceptationem (ut rectè notat Flamin. de *Resign. benefic. l. 10. q. 8. à n. 5.* Sanch. l. 1. d. 7. de *matr. n. 20.* & l. 3. D. 36. n. 4.) Sed ex mera dispositione Juris, eò, quòd Episcopus conferat beneficium ex necessitate, cum sibi retinere non possit; & collatione semel factâ jam functus sit officio suo, sic Gonzalez ad 8. *Regul. Cancell. gloss. 26. n. 14.* Covar. l. 3. *Variarum c. 16. n. 1.* apud Barbof. in cit. c. *si tibi absentis.*

Pro his, quæ sunt in contrarium, not. I. quando l. 10. ff. de *Donat.* dicitur: donatario non acquiritur dominium rei donatæ, licet apud eum sit, si nescit donatam esse, nisi eâ mente servo data sit, ut statim ejus fiat: potius confirmati, quàm impugnari dicta. Ex hoc enim habetur, donatione, quantumvis ex parte donantis perfectâ, rem donatam non transire in dominium donatarii ignorantis, nisi ejus loco servus acceptet, qui etiam, inscio domino, ei acqui-

acquirere potest, ut colligitur ex l. 4 de Pollicit. ibi: *cum non appareat mutata esse domini voluntas*, cuius loco servus acceptare potest, ut dictum est. Not. 2. Concedi, Fidelitatem obligare ad præstanda facta conformia verbis, seu promissioni, quando promittentis consensus perfectus est, *unione utriusque voluntatis*, ut exposui n. 8. non autem, quando perfectus est solum ex parte promittentis; alias obligaret me illi, qui non vult me sibi obligatum, adeoque etiam invito jus nasceretur.

12. Not. 3. Cum dicimus: *obligationem non nasci ex promissione, nisi accedat ejus acceptatio*, debere intelligi de acceptatione, vel ipsius Promissarii, vel alterius, qui ejus nomine aut stipulari, aut acceptare legitime potest. Hinc, quando l. 3 ff. de Pollicit. dicitur: *promissum, ex pollicitatione Reipubl. factum, ob honorem ab illa acceptum posse quasi debitum exigi*. Item, *omnino teneri eum*, qui Reipubl. promisit ob incendium, ruinam: aut à *petitione repellendum*, qui rem ex pollicitatione traditam municipibus, vindicare velit; negandum esse, *nullam intervenire acceptationem*, etiam tacitam, seu *factam*, nimirum inductam dispositione Juris, ejusmodi promissiones acceptantis, seu recipientis causâ boni communis. Neque per hoc textui fit vis aliqua, quasi *pollicitatio* in significatione sua per hanc explicationem impropriaretur; Lex enim non loquitur de *pollicitatione* strictè sumpta, prout supponit pro nudo actu promittentis; sed prout conjuncta juris dispositioni; ne dicamus etiam invito, aut positivè nolenti jus acquiri.

13. Not. 4. Cum dicitur, dari quasdam pollicitationes (quas dicunt *privilegiatas*) quæ naturaliter obligant ante acceptationem (quales esse volunt illas, quæ sunt *firmate juramento, factæ Ecclesie, hospitali, vel alteri pie causæ*) dupliciter posse responderi. 1. Negando, si velint eas obligare ante *omnem* acceptationem, vel veram, vel *factam*, nimirum juris dispositione inductam, quoad effectum obligandi. 2. Negando simpliciter (quod naturaliter obligent, etiam juris privilegio) ut docet Layman in *Opere morali*, l. 3 tr. 4. c. 1. n. 3. Less. cit. n. 38. Pirhing de *Pactis* §. 1. n. 2. & Alii? Quia nec in jure naturali, nec humano, talis favor, aut vis obligandi, ante

omnem acceptationem, illis concessa reperitur.

Hinc advertendum, cum negamus promissiones juratas, ante acceptationem obligare *naturaliter*, debere intelligi non de juramento per se stante (hoc enim obligare potest, etiam non obligante promissione, sed solum in *vi Juramenti*, hoc est, Religionis, non autem in *vi promissionis*, seu Justitiæ, aut fidelitatis) sed de juramento purè accessorio promissioni, Nam, si hæc, antequam acceptetur, non obligat in *vi* promissionis, nec juramentum obligat in *vi* religionis; cum tanquam accessorium sequatur naturam sui principalis. Sic Gobat cit. n. 21. & alii communiter.

Not. 5. Ex eo, (quod debitor irrevocabiler acquirat libertatem à debito, etiam ante suam acceptationem, ex sola voluntate creditoris liberaliter condonantis) non bene sequi, Promissarium irrevocabiler acquirere jus ad promissum etiam ante suam acceptationem ex sola voluntate promittentis, liberaliter promissum offerentis; quia paritas in multis fallit. Ut enim in me jus designat, & debitum in altero, sufficit perire unum ex constitutivis juris; ut autem mihi *jus acquiratur*, non sufficit poni unum constitutivum juris, ut per se patet.

Ex dictis Colliges 1. Promissionem simplicem (nimirum nondum acceptatam) nullam parere obligationem, vel naturalem, vel Civilem ex n. 7. Etio. adeoque non sufficere ad Sponsalia (ita Sanch. l. 7. matr. d. 6) cum sic deficiat repromissio, & voluntatum unio. Colliges 2. promissionem non acceptatam, semper licitè revocari posse, quamdiu talis manet, esto firmata sit juramento, promissioni accessorio; cum id nec naturali, nec humano jure prohibeatur. Castropal. cit. d. 1. de Sponsal. p. 3. n. 2. & sequitur ex dictis.

Dices tamen: ut jure Canonico (cui in materia Sponsalium, & matrimonii standum est) promissio alteri facta obliget, acceptatio non requiritur, ut patet ex c. *Veniens* 5. *Qui Clerici, vel vocentes Ec. ubi promissio, absenti facta, valida statuitur, quin ulla mentio acceptationis fiat.* Sed Resp. in illo casu acceptationem esse factam per interpositam personam, quæ mandatum habuit, ut testatur ibidem Gloss. in *V. promisit*, ubi noranter addit, *aliàs*

aliquid nihil esset, si scilicet nec per alium promissio absentis facta, foret acceptata: Licet autem in textu *hujus* mentio non fiat; tamen hoc ipso, quod jus approbet, ut validam, promissionem factam absentis, denotare voluit, absentis nomine alium acceptasse; cum ex nullo contractu obligatio oriri possit, nisi ex mutuo consensu, ut colligitur ex L. 1. ff. de Pactis. §. in his, Instit. de Empt. & Vendit. L. contractus C. de Fide Instrument. L. 2. ff. de Actio. & Obligat. & per Barbof. in cit. c. Veniens n. 3. promissio absentis facta, nullo pro eo acceptante, sit revocabilis in utroque foro ante acceptationem.

18. Dices, 2. promissio matrimonii facta infanti, revocari non potest, quousque infans veniat ad ætatem, in qua sit aptus acceptando, vel rejiciendo, quod sibi promissum est, argum. L. Jubemus. C. de Emancip. liber. Sed Resp. Negando Ant. ita Coniach. D. 22. d. 6. n. 36. contra Sanch. de matr. l. 1. D. 6. n. 27. Nec urget paritas ab Emancipatione. Hæc enim liberat filium ab obligatione, quam fundat in illo jus, concessum parenti ex privilegio juris positivi, cui pater, etiam invito filio, renunciare potest: ac promissio non inducit obligationem ex aliquo, quod soli promittenti liberum est. Plus enim ad acquirendum, quam amittendum jus, requiritur, ut dictum est n. 15.

§. 3.

An, acceptans promissionem matrimonii, hoc ipso tacite repromittat?

19. Affirmativam sequitur Basilus Pontius l. 12. de Sponsal. c. 4. n. 2. & 10. sed negativa probabilior est, quam tenet Sanch. l. 1. D. 5. Castropal. d. 1. de Sponsal. p. 3. n. 8. de Luca l. 1. q. 2. decisio. Rotæ, discursu 8. n. 4. & alii. Quia acceptatio promissionis absolutæ, ac merè liberalis, nec tacite est repromissio, seu reciproca promissio promittenti facta; ut manifestum est in acceptatione donationis, legati &c. 2. Quia in dato casu puella non acceptat matrimonium absolutè contrahendum, sed tantum datam fidem, seu promissionem sibi factam de matrimonio contrahendo, si ipsa voluerit; hæc autem datæ fidei acceptatio nullo modo est repromissio; quia certum est, quod longè diversa sint, absolutè

acceptare fidem datam de matrimonio contrahendo, cum acceptans voluerit; & acceptare matrimonium absolutè contrahendum: ergo ex vi primæ acceptationis non inferitur repromissio matrimonii, per promittentem fidem datam oblata.

Hinc sequitur 1. negandum esse, quod 20. omnis promissio futuri matrimonii, naturâ suâ, sit *conditionalis*, aut necessariò respectiva ad repromissionem contrahendi absolutè matrimonii, licet sit acceptatio datæ fidei, præstandi futuro tempore contractum, si alteri placuerit; & ideo ea promissio fieri potest citra onus impositum promissario, solâ intentione se, non alterum, gravandi, ut etiam tenet Pereyra cit. l. 3. n. 665. Sequitur 2. contra Pontium rectè negari, omnem promissionem matrimonii futuri, esse naturâ suâ *essentialiter alligatam* repromissioni futuri matrimonii, *tanquam conditioni*. 1. quia non est de natura promissionis, ut sic, prout dictum est. 2. quia nec est de natura promissionis futuri matrimonii, esse *promissionem per modum contractus onerosi*; quid enim prohibet, eam esse *purè liberalem*, & *absolutam*? & acceptari ut talem à promissario, quatenus est in sui favorem, *habere alterum sibi obligatum*, relicto sibi tempore deliberandi, quid expediat? an contractæ ab altero obligationis executionem urgere? an obligationem remittere?

Hinc, esto transmittatur, quod, si viro 21. dicente: *accipio te in meam uxorem*, mulier respondeat: *placet mihi*, vel *accepto*, hæc acceptatio sit saltem tacita repromissio matrimonii de præsentibus; negatur tamen, quod si viro dicente: *accipiam te in meam uxorem*, mulier respondeat: *placet mihi*, vel *accepto tuam promissionem*, hæc acceptatio sit, saltem tacita repromissio matrimonii de futuro, si loquatur de promissione pura, & merè liberali. Nam, quando vir dicit: *accipio te in meam uxorem*, vir per actualem suam promissionem (quantum est ex se) intendit mulieri constituere *ius in re, seu reale sui corporis ad usum conjugalem*; hoc autem jus mulier sine repromissione non potest acceptare. 1. quia *ius reale* in corpus viri ad usum conjugalem, ex solo contractu conjugali nascitur, qui non stat sine repromissione mulieris. 2. quia si mulier sine repromissione illud jus reale à viro, ex parte sua

absolutè oblatum, acceptaret, quin & ipsa repromitteret, acceptaret jus reale ad copulam *cum non suo*: at in secundo casu, vir per actualem suam promissionem non intendit mulieri constituere *ius in re*, seu *reale in suo corpore ad usum conjugalem*, sed tantum *ius ad rem*, seu *personale*, consequenter constituit solum in se obligationem, si mulier voluerit, ipsi futuro tempore constituendi jus in re, seu reale ad usum conjugalem. Certum autem est, quòd acceptans jus ad rem, seu personale, ab altero exigendi futuro tempore celebrationem contractus, acceptando tale jus se non obliget ad contrahendum. Nam Emphyteuta, pretio volens alienare rem Emphyteuticam, obligatus est illam, præ alio, vendere Domino directo, si hic velit; quin per hoc Dominus directus obligatus maneat ad eam emendam; vel, quin acceptando illud jus in Emphyteutam, etiam tacitè repromittat emptionem de futuro.

22. Et quamvis in tali promissione agatur de matrimonio *in futurum contrahendo*, non tamen sequitur, quòd ille, qui promittit alteri matrimonium pro futuro tempore, postulet ab altero, ut secum consentiat in illud; nam licet verum sit, quòd in tali promissione agatur de *matrimonio contrahendo*; hoc ipsum tamen fieri potest, ut agatur de illo contrahendo, vel *absolutè*, vel *si mulieri placeat*. Unde, si mulier acceptet fidem datam, & consentiat in postulatum per promissionem factam secundo modo, negatur eam hoc ipso repromittere, ut patet ex ipso casu. Hinc etiam negatur, promissionem de futuro matrimonio, habere se *instar permutacionis*, ut vult Pontius; ad summum enim habet se instar *promissionis de futura permutacione*. Unde, sicut acceptans promissionem futuræ permutacionis, non absolutè consentit in permutacionem faciendam, sed solum in fidem datam de illa à promittente præstanda, si alteri placuerit; sic res se habet in acceptatione promissionis matrimonii contrahendi, si ipsi placuerit (nam aliud est *permutacio*, vel *venditio*; aliud *pactum*, seu *promissio* de permutando, vel vendendo, ut inquit Jason in *L. Bone fidei ff. de eo, quod certo loco*. apud Pyrrhum Corradum *praxi dispens. Apostol. l. 7. c. 6. n. 26.*) atqui ibi non fit *repromissio*

faciendi permutacionem etiam de futuro; ergo nec hic repromissio contrahendi matrimonium etiam de futuro.

Nec urget, quod Pontius adducit *de 23. Venditore*. Nam Venditor, etiam absolutè, sed merè gratis (nimirum liberaliter, liberalitate excludente obligationem promittendi venditionem de futuro) potest promittere futuram traditionem mercis pro pretio, sub conditione, si alteri placeat, tali pretio emere, quin alter acceptando talem promissionem, repromittat pretium se daturum, ut, si acceptet reservato jure deliberandi; ergo etiam vir merè gratis, & absolutè potest promittere futuram traditionem sui corporis sub conditione, si alteri placeat pariter suum corpus reciprocè in futurum tradere, quin alter acceptans eam promissionem, repromittat suum corpus se daturum, ut, si acceptet salvo jure deliberandi, an velit, an nolit, consentire in promissionis executionem, etiam ex parte sua complendam, secundum quod alterius promissio Promissario onerosa est. Ant. pat. non tantum in casu allato *n. 21. de Emphyteuta*; sed etiam in possidente bona retractui subiecta. Nam talis habet obligationem in casu, quo vellet alienare ejusmodi bona, ut ea vendat illi, qui habet proximum jus retractus, quin habens jus retractus acceptando talem obligationem, lege vel pacto inductam, etiam tacitè repromittat, vel consentiat in emptionem, etiam de futuro; cum ei semper liberum sit (etiam positâ tali obligatione acceptatâ) illa emere, vel alteri emenda relinquere, quæ possessor eorum bonorum vendere vult.

Ex hoc sequitur 1. contra Pontium *24. cit. c. 4. n. 2.* promissionem futuri matrimonii, licet acceptatam, posse esse *non mutuum*; quia potest dari acceptatio talis promissionis, quin illa etiam tacitè sit repromissio *ex n. 19.* Sequitur 2. contra eundem *n. 10.* ex promissione futuri matrimonii acceptata, non hoc ipso nasci Sponsalia; hæc enim exigunt promissionem mutuum *ex n. 6.* sed ea promissio acceptata potest esse non mutua; ergo. Sequitur 3. ad Sponsalia adhuc requiri promissionem, licet viro merè liberaliter promittente, femina acceptet illam promissionem solum ex titulo, ut promittentem habeat

habeat obligatum. Nam, cum ex dictis ea promissio possit esse acceptata sine illa repromissione, sine qua non stant Sponsalia, recte sequitur, ejusmodi promissionem cum tali acceptatione non facere Sponsalia; sic Castropalaus de Sponsal. p. 5. operis moralis d. 1. p. 2. n. 12.

25. Sequitur 4. quod vir promittens futurum matrimonium, vi talis promissionis maneat obligatus, si mulier promissionem acceptet, esto hæc nec tacite repromittat, in casu, quo promissio non est respectiva, & per modum contractus onerosi, sed absoluta, & liberalis. Ita Gobat in Theol. Experim. tr. 10. n. 20. Nam promissio acceptata promittentem obligat saltem naturaliter, quando est dere licita, & possibilibi, ut constat ex cit. c. qualiter, de Pactis. ibi: *studiosè agendum est, ut ea, que promittuntur, opere compleantur.* Sequitur 5. dictam obligationem non obligare in vi Sponsalium (cum in hoc casu nulla sint) sed solum in vi contractus non onerosi; hic enim claudicare potest, seu ex tantum parte obligare, secus Sponsalia. Sequitur 6. si viro promittente futurum matrimonium sub conditione repromissionis, voluntate ad eam sic restricta, ut aliter obligatus esse nolit, mulier promissionem acceptet cum ea conditione, talem acceptationem esse saltem tacitam repromissionem, indeque confurgere Sponsalia, si cætera non desint: sic enim habetur mutua promissio fururi matrimonii.

26. Cum autem raro contingat, futurum matrimonium promitti absolute, ac merè liberaliter, sed plerumque ac regulariter sub onere repromissionis, ut rectè notat Bonacin. de matr. q. 1. p. 1. n. 7. (nisi aliunde constet de gratuita voluntate promittentis, aut is expressè significet, se purè, ac liberaliter promittere) merito præsumitur, fieri sub ea conditione voluntatem restringente, adeoque talis promissionis acceptationem esse tacitam repromissionem. In dubiis enim præsumendum est, quod communiter fit. Cæterum acceptans sine repromissione (ne censeatur promittentis animum contemere, vel jus ex acceptata illius promissione acquisitum remittere) non debet nimium promissionem differre, sed vel repromittere; vel se declarare, quod non cupiat

promissionis executionem, ut tenet communis.

§. 4.

De promissione absenti facta.

Promissionem futuri matrimonii posse 27. fieri etiam absenti, constat ex cit. c. veniens §. qui Clerici, vel vovent. Et. illam tamen semper esse revocabilem nullo acceptante, constat ex n. 8. quia sic contractus perfectus non est, consequenter ineptus, ut obligationem pariat, non revocabilem à promittente; sic Castropal. de Sponsal. d. 1. p. 3. n. 6. imò ante omnem acceptationem nec promissio dicitur, sed tantum pollicitatio ex n. 3. & constat ex L. absenti iò. ff. de Donat. his positris,

Quæstio est, an, ut promissio futuri ma- 28. trimonii absenti facta, promittentem irrevocabiliter obliget, sufficiat, acceptari ab alio nomine absentis? Resp. si puella absenti promittatur matrimonium sub conditione repromissionis, promissionem manere revocabilem ante præstitam repromissionem, vel à puella, vel alio habente ad hoc mandatum speciale. Quia, non posita conditione, vis obligandi ex promissione conditionali suspensa manet, prout colligitur ex c. Veniens §. b. t. ubi dicitur, eum non teneri ad matrimonium perficiendum, qui in mulierem consentit, si Pater ejus suum præstaret assensum, nisi Patris voluntas postmodum accedat; cum illius consensus in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistat. Et hoc verum est, licet alius, non habens mandatum speciale, loco absentis acceptet; quia hujus acceptatio non ponit conditionem, sub qua facta est promissio, nec etiam rarihabitionem puellæ prius, quam ei talis promissio innotescat. ut dicemus in seqq.

Dubitatur tamen 1. quid dicendum, 29. quando puellæ absenti promittis futurum matrimonium, animo illi constituendi promissionem merè liberalem? an, si ejus loco promissionem acceptet aliquis, qui pro illa stipulari potest (ut Pater) promissio reddatur irrevocabilis, donec absens, post notitiam promissionis acceptatæ obligationem remittat? Affirmativam sequitur Sanch. l. 1. hic d. 7. à n. 3. Resp. 1. si promissio facta sit absenti, verbis ad illam

illam directis, ex tali promissione præcise acceptata à Parente absentis, non nasci Sponsalia, quia, cum acceptatio promissionis absolute stare possit sine repromissione per n. 19. stare potest cum defectu ejus, sine quo non habentur Sponsalia per n. 24.

Resp. 2. idem dicendum esse, licet in dato casu acceptet alius, qui loco absentis generaliter acceptare, vel etiam alias repromittere potest, nisi habeat speciale mandatum in præsentis casu; argumento c. fin. de Procurat. in 6. ibi: Procurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Quia, cum Parentes, nomine liberorum absentium Sponsalia, vel matrimonia contrahunt, nec Sponsalia, nec matrimonia consurgunt, sine horum consensu, vel ratihabitione, saltem tacitâ eorum, quæ in hoc puncto eorum nomine gesta sunt, ut dicemus in seqq.

30. Dices in c. sicut, 22. de Spons. juramentum (consequenter promissio, cui innitebatur) habetur validum, quo quidam juravit Patri, se ducturum ejus filiam; ergo ad valorem sufficit acceptatio talis promissionis facta à parente, prius, quam filia (cujus nomine acceptavit) consentiat, vel acceptationem ratam habeat, licet acceptans non habeat speciale mandatum. Resp. in dato casu promissionem non esse factam puellæ, sed ejus patri directè, ut patet ex casu, ibi: juravit patri; consequenter solum sequi, non esse Sponsalia contracta, ante repromissionem, vel ratihabitionem puellæ; sed tantum obligationem respectu Patris, ex vi promissionis, patri factæ, ac ab eodem acceptatæ, quod non negamus, si pater pro suo favore tantum acceptavit; respectu puellæ verò (si acceptavit in ejus favorem) solum sub conditione ratihabitionis securatæ.

31. Resp. 3. si dicta promissio facta est præsentis, de absente ducenda in uxorem ex mente promittentis assumpto, ut absentis notam faciat suam voluntatem, & hic stipulando, seu acceptando acquirere possit jus, seu obligationem illi, hæc acceptatione positâ, fieri omnino irrevocabilem à promittente, donec absens intellectâ stipulatione obligationem remittat, sic enim habetur adæquata causa naturalis obliga-

tionis voluntariæ, nimirum promissio legitime acceptata. vide dicenda n. seq.

Neque dicas: ergo jus acquiri potest, 32. etiam non volenti. Resp. posse non volenti privativè (non autem non volenti positivè, seu volenti) si consensum præter per alium, per quem jure acquirere potest; qualiter possunt omnes illi, de quibus dicemus à n. 34.

Resp. 4. si promissio facta sit præsentis de ducenda absente, positâ acceptatione fieri quoque irrevocabilem, absq; consensu, vel remissione illius, in cujus favorem directè acceptata est; nimirum sine consensu Parentis, si hic pro suo favore acceptavit talem promissionem, in quantum ipsi favorabile est, promittentem habere obligatum ad ducendam talem personam absentem, vel absq; consensu absentis, si promissio directè acceptata est in absentis favore. Illius enim est remittere obligationem, cui jus per acceptationem promissionis, absentis factæ, acquisitum est; acquisitum autem est ei, pro quo talis promissio legitime acceptata est. Illud tamen nota: si pater illam promissionem absentis factam pro se acceptet, in quantum sibi favorabilis est, eam sine hujus consensu irrevocabilem manere solum, donec absens, vel expressè, vel tacitè ostendat, se nolle matrimonium cum promittente contrahendum. Hoc enim positò materia parenti promissa non amplius manet ab illo exigibilis, utpote non amplius illi possibilis. vid. Barbosa in cit. c. sicut 22. de Sponsal. n. 5. & apud eum Sanch. l. 1. hic d. 7. n. 32.

Dubitat 2. an promissio futuri matrimonii absentis facta, fiat irrevocabilis, si absentis per quemcumq; intimata innotescat, & acceptetur? Resp. probabilius negari; quia promittens non censetur absentis loqui (adeoque promittere) prout exigitur, ad eum ex pacto vel contractu obligandum, nisi per medium à se, & in eum finem assumptum, ut docet Sanch. l. 1. hic d. 6. n. 19. & Castropal. de Sponsal. d. 1. p. 3. n. 4. sed ex hoc, quod quis promissionem, à promittente factam absentis, præcise audiat, & absentis referat, non habetur, eum esse medium à promittente assumptum in hunc finem, ut per ipsum absentis mentem suam nuntiet; ergo.

Ex hoc colliges, si quis ultro, aliis audentibus, se resolvat, & polliceatur, se Titium ducturum in uxorem, quin per eos, tanquam medium à se assumptum, absenti loqui, aut mentem suam nuntiare intendat, adhuc promissionem ejus fore revocabilem, licet unus ex presentibus eam acceptet nomine absentis, ut puella referat, & hæc deinde acceptet; talis enim promissio, potius est locutio merè materialis.

In hac materia ulterius quæri potest, an quilibet pro altero stipulari possit, non obligando alterum, sed ei solum acquirendo jus aliquod ex alterius promissione, donatione &c. Resp. Jure Cæsareo non posse alterum alteri stipulari, hoc est, obligationem acquirere, seu pro eo acceptare regulariter, ut habetur §. si quis alii, & §. alteri, Instit. de inutil. stipul. Nec ad stipulandum pro altero sufficere mandatum generale, sed requiri speciale. gloss. scribi absenti. V. habueris, de Præbend. in 6. & ideo, nec fratres pro fratribus stipulari possunt; dixi regulariter. Nam quidam excipiuntur. Hinc Sanch. lib. 1. d. 7. n. 5. probabilius iudicat, matrem pro filii stipulari posse, licet illas non habeat in sua potestate. Idem de Patre pro filio, si stipuletur aliquid, dandum filio, existenti in patria potestate, modò illud dandum, sit ejus generis, ut acquiratur Patri, ut sunt bona profectitia, vel etiam si sint bona Castrensia, modò stipuletur pro filio, ut filio, vel, ut administrator legitimus: non autem tamquam pro extraneo; ita Sanch. cit.

Excipitur etiam Tutor pro pupilla, Curator pro minori, item illi, qui sunt sub aliorum potestate, ut pro his stipulari possint, filius familias pro Patre, servus pro Domino, Monachus pro Monasterio, §. si quis alii. Instit. de inutil. stipul. qui verò sui Juris sunt, non possunt acceptare loco eorum, quibus ex parte subduntur, ut famulus loco Domini, filius, sui Juris factus, loco Patris, Discipulus loco Magistri. Vid. Molinam tom. 2. de Just. iv. 2. d. 264. §. alii verò.

Posse unum pro altero sic stipulari favore pia causa, tenet communior, & verior opinio L. Cajus ff. solut. matr. ubi habetur: favore dotis posse alterum alteri stipulari, causa autem pia tantum favoris habet, quantum dos, ut docet Sanch. cit. n. 10.

Tom. IV.

B

Dices

Quando autem in c. quamquam, de usuris in 6. non admittitur stipulatio pro altero in restitutione usurarum, ibi propterea constitutum est, quia non tam agebatur de favore causæ, quam de exoneratione conscientie, quod ad officium Parochi pertinet.

Dubitatur 3. an ex stipulatione ejus, qui pro altero stipulari non potest, licet non oriatur obligatio Civilis (hoc est, licet jus ei nullam concedat actionem) oriatur tamen obligatio naturalis, & in foro conscientie? quod idem est, ac quærere, an ex promissione (non acceptata ab absente) in foro conscientie confurgat obligatio implendi? 1. sententia affirmat; cujus auctores videri possunt apud Sanch. cit. n. 17. sed verior est negativa. Nam ex stipulatione invalida, non oritur obligatio etiam naturalis; ea autem stipulatio est invalida (cum ei Lex resistat, illam irritando, ut constat ex §. si quis alii. Instit. de inutil. stipul. ubi dicitur: eum, qui alteri stipulatur, nihil agere; & L. si ita stipulatus §. Chrysofonus, Verf. nullam, ff. de Verb. obligat. dicitur: nullam prorsus oriri obligationem. Et L. certi conditio §. quoniam. verf. nulla; & verf. inutiliter. ff. si cert. petat. talis stipulatio dicitur nulla, & inutilis, & verf. idem quæri. & verf. numerari, sub conditione impossibili stipulari, & alii stipulari, equiparantur; in priori autem casu stipulatio est prorsus nulla, nec obligans naturaliter L. impossibilis ff. de Verb. obligat. ergo & in posteriori.

Ex hoc colliges: si quis, jure non valens stipulari pro altero, tecum stipuletur pro ineundo matrimonio cum Caja, ex tali stipulatione nullam oriri obligationem, etiam naturalem implendi; id quod deducitur ex dictis; nam tali stipulationi jus Civile resistit in reipubl. commodum, & ad lites regulandas, irritam decernit. Et hoc procedit, licet verba stipulationis dirigantur ad præsentem; adhuc enim promittens ante absentis acceptationem, resilire potest. Sic enim promittens, nec præsentem obligatur (quia stipulatio relatè ad illum est nulla) nec absentem, quia iste nondum acceptavit; alterius autem acceptatio pro illo reprobatur, reprobatione stipulationem annullante in potestatem.

36. Dices 1. quando contractus principalis non valet, nec poena etiam adjecta valet. Nam *accessorium sequitur naturam principalis*. Reg. *accessorium de Reg. Jur. in 6.* sed poena valet, quæ adjecta stipulationi alteri pro altero facta, ut dicitur *L. stipulatio ista §. alteri ff. de verb. obligat.* ergo etiam contractus in dato casu. Resp. Majorè esse veram, si ratio, propter quam contractus principalis non valet, etiam militet contra poenam adjectam: non autem fecus, si ster respectu poenæ adjectæ. In casu autem dato stipulatio non valet, quando quis alteri stipulari non potest, quia sua tunc non interest, quæ ratio respectu poenæ adjectæ deficit. Nam, quoad poenam suam interest, cum ad stipulationem pertineat, & solvenda sit ab ipso. Et ideo censent alii, poenam in hoc casu non poni tamquam accessorium stipulationi; sed quasi novum contractum. Et sic utile per inutile non vitiatur.
37. Dices 2. obligatio naturalis oritur ex consensu, *L. Strichum §. naturalis ff. de solut.* hic autem est consensus promittentis, & stipulantis. Resp. Majorem esse veram, *de consensu juridico* (quod idem est;) de consensu non reprobaro per Legem, & cui Lex humana non resistit annullando. Ita Covar. *de pact. 2. §. 4. n. 6.* & hæc spectato jure civili. De jure autem canonico ex stipulatione illius, qui jure pro altero stipulari non potest, nasci obligationem, affirmat Covar. & alii: sed probabilius negat Panormit. *c. inter universos. de Elect.* ex *c. quamquam, de usuris in 6.* ubi dicitur: non posse quemquam alteri acquirere, nisi persona publica sit, ut Notarius, vel Sacerdos Parochialis.
38. Dices 3. ex pacto nudo de jure canonico naturalis oritur obligatio, *c. 1. de pact.* ibi: *in ita pacta suam obtineant firmitatem.* & *c. qualiter, eodem.* ibi: *studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur,* stipulatio autem alteri per alterum facta, est pactum, ut docet gloss. *V. in idem L. 1. ff. de pactis.* Resp. majorem esse veram de pacto, cui Lex non resistit. Quando autem quis, qui jure stipulari alteri non potest, pro illo stipulatur, stipulationi ejusmodi resistit Lex, quia tunc ejus non interest, ut diximus *n. 36.*

Si quæras, an, si stipulatio, de qua loquimur, firmetur juramento, sic firmetur, ut retrocedere non liceat, ante absentis acceptionem? Resp. 1. sententiam (quam tenet Barbof in *L. si quis pro eo ff. de fidejuss. n. 12.*) affirmare; secundam autem (quam judico probabiliorè, & dudum secutus sum in materia de contractibus) negare: quia juramentum, pacto adjectum, fortitur naturam primordiale, & conditionem actûs, pro quo interponitur. *L. fin. C. de non num. pec. & L. fin. ff. qui satisfacere cogatur.* Actus autem, super quo interponitur, est invalidus utroque jure, ut dictum est. Ergo. Secundo, quia promissio non revocandi promissionem, habet tacitam conditionem, *si acceptetur.* 3. quia, licet DEUS per juramentum vocetur in testem; promissio tamen fit homini sub conditione: *si acceptet;* ergo, si (antequam acceptet homo) promissor suam Sponfionem revocet, nihil agit contra juramentum; cum hoc non liget, nisi postquam promissione acceptata.

Dices: tale juramentum non est contra bonos mores, nec contra bonum commune; ergo servandum est, ut dicitur *c. si verò, de Jurejurand.* quod maximè procedit, si sit juramentum non revocandi promissionem. Resp. ant. verum esse de juramento, quod caret tacitâ conditione, quæ nondum impleta est, ut colligitur ex *c. quemadmodum, eodem;* juramentum autem, non revocandi promissionem, habet tacitam conditionem, si pactum juramento firmatum acceptetur. Notandum autem, nos loqui de juramento adjecto promissioni factæ homini; si enim juramentum fieret ipsi DEO propter ejus honorem, de promissione aliqua implenda, haberet rationem voti, & revocari non posset. 2. nos loqui de promissione respectiva, non gratuita.

ARTICULUS II.

De sponsalibus, in quantum dicunt promissionem externam.

Cum ex dictis promissio futuri matrimonii debeat esse mutua, utrinque acceptata, & includat repromissionem, seu reciprocam promissionem promittenti factam, rectè sequi videtur, eam oportere verbis,

verbis, aut alio signo sensibili expressam esse; cum sine hac nec acceptari, nec promissione reciproca firmari possit, præsertim humano modo, eo scilicet, quo inter homines iniri solent contractus, ultrò citroque obligantes. Quia tamen aliqua in dubitationem venire solent, resolvemus ea in seqq.

S. I.

An ad valorem Sponsalium sufficiat promissio merè interna?

Seu, quod idem est, an sufficiat promissio, tantum mente retenta? sed in hoc non est difficultas; quando id quæritur de promissione merè interna homini facta; cum ex priori numero constet, talem promissionem solam, ac merè mentalem, non sufficere ad Sponsalia, quæ contractum explicant utrinque onerosum, & humano modo initum, consensu mutuo utrinque acceptatum. Accedit, quod intentio mente retenta nihil operetur, ut dicitur in L. Non omnis. ff. de reb. Credit. quo posito: Quæstio est, an solà mente (nullo externo signo expressâ) scemina promittens matrimonium de futuro, naturalem obligationem contrahat (non quidem in vi Sponsalium, quæ nulla sunt, ut diximus) sed solùm in vi promissionis? Affirmat Molina tom. 1. de Jusf. tr. 2. d. 166. & alii apud P. Sanch. lib. 1. matr. d. 3. n. 4. qui hanc sententiam satis probabilem appellat; sed contrarium est probabilius. Quia promissio, non acceptata, nullam parit obligationem naturalem, vel Civilem ex n. 7. sed promissio merè interna, soli homini facta, nequit esse acceptata, utpote omnino incognita Promissario. Hinc talis promissio, merè interna, quamdiu manet non acceptata, à promittente semper licetè revocari potest, quin talis revocatio contineat aliquid contrarium veritati (est enim promissio tacitè conditionata, si alter velit) vel fidelitati; cum hæc non obliget, nisi suppositâ unione voluntatum in utroq; ex n. 11. Et quamvis promissio, in vi obligandi solùm conditionata, & radicali, principaliter pendeat à voluntate promittentis, tanquam lex privata, quam suâ sibi voluntate imponit; pendet tamen etiam à voluntate

Tom. IV.

acceptantis, saltè tanquam à conditione, seu complemento, in vi obligationis absolute, seu formalis; aliàs votum, quod DEUS non acceptat, voventem naturaliter obligaret; cum & ipsam sit Lex privata, quam sibi voluntariè imponit vovens. Ex hoc ulterius habetur, non haberi totam vim formalis, & absolute obligationis à sola voluntate promittentis, nisi unitâ cum voluntate alterius, ex n. 8. Nec per hoc tolli differentiam inter promissionem simplicem, & nudum promissum, ex n. 12. & licet promissioni merè internæ, soli homini factæ, accedat juramentum, adhuc tamen nec illam, nec istud naturaliter obligare sine acceptione, quam etiam jure Naturæ ad hoc necessariam esse constat ex n. 14. Denique ab actu merè interno (per quem quis amittere potest jus, quod habuit) non rectè fieri paritatem ad acquirendum jus homini ex actu merè interno, à simili constat ex n. 18.

Dices: licet acceptari debeat promissio, ad hoc, ut obliget, hoc tamen fieri potest, etiam si non sit externè manifestata; ut, si Cajus antecederet, & sub conditione dicat: Si quid mihi Titius promiserit, accepto; ergo, si Titius animo merè interno constituat jus servitutis v. g. itineris per suum fundum, Titius vi suæ promissionis merè internæ, à Cajo acceptatæ, obligabitur ex Justitia, ut non resistat Cajo ire volenti per illum fundum; ergo esto, nullo externo signo actus ille internus manifestetur, acceptari potest, & obligare ex justitia, saltè ex natura rei, & secluso jure positivo; acceptatio enim illa, cum conditio subsistat, pura est. Resp. talem acceptionem generalem, ac indefinitam, nec jure positivo, nec jure naturali sufficere ad acquirendum jus activum, vi cujus possit quis alterum obligare in commodum proprium suæ libertatis: non jure positivo, ut constat ex L. 10. de Donat. ibi: si nescit rem, quæ apud te est, sibi esse donatam, vel missam, non acceperit, donatæ rei dominus non fit, ut diximus n. 11. Non etiam jure naturali 1. quia jus naturale me non obligat in eo, quod mihi pleno jure subest, quamdiu sic subjicitur; sed actus liberi, merè interni, cuique p' eno jure subest, sunt ad eos pro libitu revocandos, ut dictum est n. 8. ergo. 2. quia, si meo actu merè interno jure naturali constitueretur

B 2

a te.

alteri jus activum, vi cuius me obligaret ex stricta iustitia, natura approbaret obligationem, quam approbari non expedit humano generi; quis enim dicat, naturæ consonum, per illam approbari obligationem, à toto ferè genere subditorum ignoratam, imò sic absconditam, ut ipso naturæ instinctu credant potius, non dari: præsertim, quæ nullo usui foret. Quomodo enim habens acceptationem illam conditionatam, ignarus factæ promissionis, posset sibi iure arrogare iter per fundum alterius, tanquam debitum? & ignarus ejus acceptationis, obligari ad ei non resistendum? sanè lumini naturæ prudenter tribui non potest approbatio obligationis ex tali casu, qui nec utilis bono generis humani, & vix contingere potest prudenter.

44. Si quæras I. an ad valorem Sponsalium sufficiat promissio merè interna facta DEO? Resp. in hac quæstione supponendum, ex præcisa promissione soli DEO facta, de Titia v. g. *ducenda in uxorem*, nullam nasci obligationem *Sponsalium*; cum ad hoc sit necessarius consensus Titia reciprocus, qui ex eo (quòd DEUS talem promissionem seu votum acceptet) non ponitur. Dixi *ex eo*, quòd DEUS acceptet. Nam, nisi status conjugalis aliunde sit sub obligatione, vel ex aliqua circumstantia relatè ad voventem, evadat melior, seu conducibilior ad salutem voventis, vel ad bonum publicum (ut fit in magnis Principibus) quàm sit cælibatus, quem cæteroquin matrimonio esse digniorem, constat ex Trident. *sess. 24. can. 10.*) eo ipso votum, seu promissio melioris boni non erit, nec à DEO acceptatur.

45. Quæres 2. an valeat votum seu promissio merè interna facta DEO? *de ineundo matrimonio*? Resp. votum de ineundo matrimonio valere, quando quis DEO promittit, illam ducere, quam spe matrimonii, de quo illi fidem dedit, defloravit, quia sic matrimonium est sub præcepto, seu obligatione conscientia, consequenter relatè ad voventem, est de bono meliori. Idem est, si quis ineundo matrimonio, posset magnas utilitates in bonum publicum conferre v. g. *sedare bella*, cæteroquin in grave damnum boni communis eruptura, multarum gentium conversionem ad veram fidem ex tali connubio procurare:

nam pro talibus circumstantiis matrimonium cælibatu foret conducibilis; consequenter posset cadere sub votum, seu promissionem DEO factam; quia tunc prævalet ratio boni communis. Similiter valeret votum ejus *de ineundo matrimonio*, qui experientia certus est, de sua fragilitate, sic, ut credat prudenter, se non victurum in cælibatu sine frequenti lapsu contra puritatem, divinà lege præceptam. Tunc enim illi ad salutem in tali circumstantia conducibilis est matrimonium, quàm cælibatus. *Melius enim est nubere, quàm uri*, teste Apostolo. *1 Cor. 7.*

Quæres 3. quid dicendum de aliis votis, diversas circumstantias habentibus annexas? Et in hoc videtur simpliciter affirmandum, valere votum; nam promissio, soli DEO facta, *de ineundo matrimonio*, est de re bona, nimirum de Sacramento, ac ejus effectu recipiendo, qui est gratia sanctificans, quam non præstat cælibatus; ergo valet; præsertim, si fiat animo, eo contracto, nec consummato, intrandi religionem; quia sic non impedit cælibatum, seu majus bonum; specialiter, si utrinque promissio servandæ continentia, prius fiat. Sed Resp. talem promissionem, seclusis aliis circumstantiis, de quibus *n. 45.* non esse de re meliori, quæ cadat sub promissionem, ac acceptetur à DEO, licet sit de Sacramento, ac ejus effectu, seu gratia. Nam, si sermo sit *de gratia*, quam seclusis aliis circumstantiis, habet promissio matrimonii *ex opere operantis*, ea ex promissione cælibatus, seu observantia pudicitia major est, quàm ex promissione matrimonii secundum se: si de gratia ex opere operato, eam nec cælibatus, nec matrimonii promissio operatur. Et licet eam operetur objectum promissum (nempe sacramentum matrimonii) non verò cælibatus, aliunde tamen, imò longè amplius, bonum illud per statum cælibem compensatur. Nam hic non impedit, sed admittit alia media, imò etiam sacramenta, quorum effectus longè superat gratiam ex sacramento matrimonii; qualia sunt *status Religionis*, longè amplioribus DEI donis cumulatus; *sacramentum Ordinis*, quo frequenti sacrificio recipitur Sacramenti gratia, quæ longè nobilior animam nutrit, & fovet, quàm Sacramentum matrimonii, quod non in usu,

usu, sed in contractu solum Sacramentali confert gratiam ex opere operato, ut tenet communis, & probabilior, ut notat Castrop. de Sponsal. d. 2. p. 2. n. 3. cum Coninch. *ibid.* d. 24. d. 2. n. 11.

47. Deinde not. fieri posse, quod privato actus etiam formaliter honesti & moraliter boni, contineat majus bonum, quam actus oppositus, eo, quod hic includat accessum ad res terrenas, quæ mentis evagationem pariunt, & à majoribus bonis avertunt. Tales actus sunt: *accedere amicorum epulas, alicui venationi intendere, exercere negotiationem licitam &c.* quorum tamen privatio, cum impediatur distractionem animi, & pericula terrenis inhiandi, majus bonum affert, quam actus oppositus. Et ideo votum omittendi tales actus, est de meliori bono, quam illos exercendi; sic se res habet in voto non nubendi, respectu promissionis de nubendo, seclusis aliis circumstantiis.

48. Quæres 4. an valeat votum inveniendi matrimonium, ac eo contracto, sed non consummato ingrediendi religionem? Resp. tale votum regulariter non valere, saltem, voto non prius manifestato Sponsæ. Sic Castropalaus d. 1. de Sponsal. dicens: *longè veriore est sententiam, quæ docet peccatum, si quis eo animo contraheret matrimonium, & eo non consummato intret religionem, eo non manifestato Sponsæ.* Primo propter periculum, contracto matrimonio, mutandi animum, & violandi votum; consequenter est de re non acceptabili à DEO, sine quo non stat votum. 2. quia taliter contrahens constitueret alteri jus ad usum conjugalem sui corporis, quem ex determinatione *sui solius voti* non posset licite concedere, si elapso bimestri, citra gravem culpam suam non esset in religione receptus; quia, licet non esset receptus durante primo bimestri, ex hoc tamen (si ponas valere votum, præferim non restrictum ad bimestre) ex determinatione voti adhuc urgentis non posset usum sui corporis licite concedere. 3. quia Sponsæ causaret difficile præjudicium (non *vi privilegii*, quo primo bimestri non consummato matrimonio, conceditur religionis ingressus) sed *vi voti*, præstans ingressum post bimestre, & cogens ipsam absq; sui juris usu esse, dum ipse

profiteatur; & si egrediatur uxorem *Monachi esse* cum suo dedecore; vel (eo professo) non ita facile aliud connubium obtinere, suspiraturis aliis, eam esse desertam ob aliquod vitium. Accedit, supposito voto continentiae, vel Religionis, absolute cautum, seu prohibitum esse de jure, *matrimonium inire*, ni gravis causa excuset, v.g. si aliàs non posset Religionem ex voto debitam ingredi; ut, quia detineretur inclusus; vel aliàs subiret grave periculum vitæ, honoris, aut fortunarum, vel alia peculiaris ratio sit, ob quam id matrimonium, ad DEI honorem, expedit, prout evenit in matrimonio B. V. cum S. Josepho.

Dices: non videtur sufficienter explicari, quare habens tale votum non posset licite concedere alteri usum conjugalem sui corporis, si elapso bimestri citra gravem suam culpam non esset in religione receptus? Resp. *posse*, in suppositione, quod votum non valeat. Si autem supponas valere; vel loqueris de voto intrandi religionem solum intra bimestre à contracto matrimonio? vel etiam post? si primum? *non posset*; quia tunc urget votum: si secundum? *posset*, & non posset. *Posset*; quia votum contracto matrimonio, & eo non consummato, etiam post bimestre intrandi Religionem, est in præjudicium Sponsæ, & non valeret, contra suppositum. *Non posset*, quia supponitur etiam tunc manere votum.

Quæres 5. An valeat votum matrimonii emissum ab eo, qui sæpè succumbit tentationibus carnis? viderur, quod non; quia licet quis noverit fragilitatem suam, & frequentem lapsum in carnis tentationibus; si tamen voveret matrimonium, Spiritui Sancto præcludit viam, ne ipsi adsit per efficaciora media obtinendi victoriam adversus eas; & reddit se Religionis perpetuò incapax, etiam ubi deficiunt tentationes illæ, plerumq; solum temporaneæ. Deinde matrimonium inire, *causâ vitandæ fornicationis, illicitum est* juxta S. Thom. in 4. Dist. 31. q. 2 ad 2. ergo tale matrimonium non tantum non est de bono meliori, sed etiam de re illicita; ergo non valet maximè, cum statim tali voto, adhuc licite possit ingredi Religionem.

51. Resp. cum tali homini sit melius, nūbere, quàm uri, ut docet Apostolus, solum sequi, quod in dato casu votum matrimonii excludat majora bona, si considerentur secundum se; non autem, si relatè ad votentem: certè quilibet prudens, & doctus Confessarius, homini toties in eadem scelera recidivo rectius suadet matrimonium, quàm cælibatum cum tantis periculis, tot repetitis lapsibus offendendi DEUM. Nam uti matrimonio in tali casu, ubi cæteroquin lapsus carnis cum DEI offensâ perquam difficulter vitari posset, non est illicitum; usus enim matrimonii de se licitus est, & in hoc casu est medium ad finem, qui sub obligatione est, nimirum non offendendi DEUM. Et quamvis hæc propositio: *opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali*, sit nona inter damnatas ab Innocentio XI; casus tamen noster in hanc prohibitionem non peccat, cum dicamus, non esse licitum exercere actum conjugii, ob voluptatem solam, vel unicè; sed ad vitandam incontinentiam, cæteroquin difficulter ab illam patiente (absque peccato, vel ejus gravi periculo) superandam. Et primò, si exerceatur ex fine, seu propter vitandam incontinentiam alterius conjugis, nullum esse peccatum, videtur certum ex c. *secundum verba 33. q. 5.* sic enim includit redditionem debiti conjugalis, propter quem finem uti matrimonio vacat omni culpâ, teste D. Thom. in c. 7. Epist. ad Cor. ibi: *actus conjugalis quandoq; est absq; omni culpa mortali, vel veniali; ut cum sit causa reddendi debitum; sic enim est actus Justitiæ.*
2. si quis utatur conjugio solum propter vitandum in se periculum incontinentiæ (quamvis aliqui valdè probabiliter universim teneant, tunc nullum omnino esse peccatum) maximè tamen procedit, si ægrè aliàs, & non nisi cum periculo lapsus, in ejusmodi casu se contineret, præsertim homo perquam habituatus in tali vitio; sic P. Thom. Sanch. l. 9. hic d. 9. quo rectè quadrat illud Apost. 1. Cor. 7. *revertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.*
52. Nec obstat, quod subjungat: *hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*, ex quo aliqui inferunt, usum conjugii ad vitandum in se periculum in-

continentiæ, esse peccatum veniale, eò, quod, ubi nulla est culpa, nulla sit indulgentia; sed non benè. Nam ibi sumitur *indulgentia*, prout contraponitur præcepto, ut sensus sit: *hoc autem dico*, non tanquam sit præceptum in id ipsum reverti; sed tanquam benignè permissum, & concessum; non autem, prout convertitur cum culpæ remissione, de quo plura videri possunt apud Pereyram in *Elucid. l. 3. n. 635. & seqq.* Imò nec venialem esse culpam, uti conjugio, in quantum ejus usus affert voluptatem, si non sitatur in ea unicè, sed ordinatur ad finem primum conjugii, qui est bonum prolis, non videtur damnatum in ea propos. 9. quæ solum damnat dicentem: *licitam esse copulam propter solam voluptatem.* Nam omnia delectabilia à natura ordinantur ad sublevandam aliquam hominis necessitatem, ut notat S. Thom. cit. unde delectatio in cibo licitè quæritur, ut deserviat homini ad faciliorem v. g. nutritionem, quæ multum juvat, si cum gustu accipiatur ex eo fine melioris nutritionis; sic enim non fit ob solam voluptatem. Denique ex hoc, quod quis stante tali voto, adhuc licitè valeat ingredi Religionem, non sequitur votum illud irritum esse; aliàs nec Sponsalia de futuro, nec matrimonium ratum valerent. Nec propterea irritum est votum, *perpetuò serviendi egrotis in hospitali*, licet vovens Religionem ingredi possit etiam, postquam illud votum emisit. Hinc licet notorius concubinaris faciat votum, intra bimestre, vel ingrediendi Religionem dimissâ concubina, vel etiam retentam ducendi, non erit irritum votum, quo tenetur determinatè eam ducere, si Religionem ex justa causa non eligat, licet absolute possit.

Quæres 6. An valeat votum matrimonii causâ pietatis? Quæstio procedit pro eo casu, quo quis emitteret votum *ducendi mulierem, vel pauperem, vel in cæno flagitiorum demersam.* Ante resp. nota, ut aliquis actus dicatur fieri *causâ pietatis*, duo requiri juxta Bald. L. *illud C. de sacrosanct. Eccl. n. 1* nimirum, quod concurrat *pietas persone*, & actus fiat *causâ pietatis*, seu quando concurrat *pietas in persona, & in causa.* Pietas in causa, seu fine intento, concurrat, cum aliquid sit præcipuè DEI, finis; supernaturalis intuitu, ad gratiam, vel

vel gloriam coram DEO promerendam; vel in satisfactionem pro propriis, vel alienis peccatis, ut docet Pereyra *cit in Elucid. l. 2. n. 1444*. *Pietas* autem *in persona*, cum in ea respicitur, vel relucet aliquid, quod curare, vel attendere, proprium est *pietatis*, cujusmodi est causa *Religionis*, quæ relucet in hominibus, vel locis ad DEI cultum dicatis, *indigentia*, & *miseria* in proximo, vel etiam conjuncto, sublevandæ &c. *Pietas* autem juxta S. Augustin. *l. 10. de civit. DEI. c. 1*. tripliciter sumitur 1. pro Religione, Græcè *Theosobia*, ut nimirum idem valeat, ac *pium*, & *religiosum*, seu *cultui divino adjectum esse*. 2. pro misericordia, seu benigno affectu erga nostræ opis indigos, præsertim filios, sic sumitur in *L. Patrem ff. quæ in fraud. credit. ubi dicitur: pietatem patris extra reprehensionem esse*. 3. pro virtute speciali, quæ colimus parentes, tanquam vitæ, ac educationis nobis auctores secundum DEUM.

§4. Ex hoc colliges, relictum pauperibus, etiam consanguineis, Ecclesiæ, aut Monasterio in bonum propriæ animæ, vel in redemptionem captivorum, ad orphanam maritandam, ad divinum cultum, ad suffragia, pro se, vel aliis defunctis fidelibus, conseri legatum, seu *relictum ad piam causam*; quia sic in eo reperitur *pietas in persona*, & *in causa*. Collig. 2. si quis aliquid diviti relinquit, etiam ex DEI amore; aut pauperi, sed intuitu affectionis, aut consanguinitatis, non fore legatum *ad causam piam*; quia in primo deficit *pietas in persona*; in secundo, *pietas in causa*, ut notat Sanch. *de matr. l. 1. d. 4. n. 9*.

§5. Not. 2. dupliciter fieri posse, quod quis soli DEO promittat, *se ducturum in uxorem pauperem*, ut honestè, ac decenter vivat; vel *flagitiosam*, ut à turpi quæstui desistat, ubi quælibet promissio continet causam piam, seu pietatem in causa & persona. 1. si promittat, *se ducturum pauperem*, sub conditione, quod matrimonium iniciturus sit. 2. si absolutè; his præmissis: Resp. ad rationem in n. 53. valiturum tale votum factum DEO, sub expressa conditione, *si ducturus sum uxorem, ducam pauperem*; non autem, *si absolutè*. Prob. quia sic ex parte voti in 1. casu non præcluditur via vocationis ad perfectiorem statum, secus in 2. Nam stante primo,

vovens manet liber ad statum Religionis, & (licet non eligat Religionem) ad statum Cœlibem. In secundo autem, nisi eligat Religionem, vi voti cogitur descendere à perfectiori continentie statu ad imperfectiorem matrimonii, ratione cujus ipsum secundum se non est idonea materia voti. Et ita tenet Sanch. *cit. n. 12*.

Dices 1. illud votum *absolutè factum, ducendi pauperem*, non obligat absolutè ad ineundum matrimonium, sed solum ex suppositione, quod nolit Religionem; ergo validum est. Prob. conseq. Nam si voveret sub conditione expressa, *si non elegero Religionem, ducam pauperem*, valeret votum, ut patet à priori de voto, *si ducam uxorem, ducam pauperem*, quod valere conceditur; ergo etiam valet, si voveret sub illa conditione tacita; sed sic est in eo casu, cum sit conditio, quæ illi promissioni, imò ipsi contractui tacitè inest. ergo. Resp. Neg. Conseq. ad hujus probat. dato antec. Neg. Conseq. Nam aliter se habet ea conditio, *dum exprimitur*, aliter, *prout tacitè inest*. In primo enim casu promissio non parit absolutam obligationem; cum ex conditione pendente, ac expressè adjecta suspendatur; secus ex conditione, quæ tacitè inest. Hæc enim facit, ut obligatio, seu vinculum matrimonii rati tantum, non sit absolutè, postea contractu legitime facti; sed tantum, quod ea solvi possit Religionis ingressu. Et ideo, cum expressè apponitur, aliter exprimitur, quam insit. Nec juvat paritas assumpta ex voto conditionato, *ducendi pauperem, si matrimonium eligatur*. Nam hoc ex parte voti non est determinatum ad statum imperfectiorem, nempe matrimonium; si enim ille non eligat matrimonium, ex parte voti non adest determinatio ad imperfectiorem statum, nempe matrimonium, cum adhuc possit eligere Religionem, vel cœlibatum.

Dices 2. licet matrimonium, secundum se, non sit materia voti, si tamen ei conjungatur opus valdè pium (v. g. *ducendi pauperem*, ut ab egestate sublevetur) ratione conjuncti evadit idonea materia voti, ergo tale votum valet. Ant. pat. Nam valdè voveret, qui voveret, vel *vitam continentem*, vel *conjugium cum paupere*; sed hujus non est alia ratio, quam, quod altera pars disjuncti contineat idoneam materiam.

materiam voti; ergo. *Deinde ducere pauperem*, ut ab egestate liberetur, est eleemosyna, quæ sine dubio est apta materia voti.

Resp. Neg. ant. nisi conjunctum eadæ sub votum conditionaliter, nimirum, *si duxero aliquam*. Nam aliàs, si matrimonium cum paupere absolute & individue promittatur, opus bonum secundum se vitiat ex adjuncto, & ex parte voti adest determinatio ad statum imperfectiorem. Et licet dem, quod ducere pauperem, *ut ab egestate subleuetur*, sit quædam eleemosyna, hæc tamen non est idonea voti materia, quando ratione adjuncti indivisibiliter trahit determinationem, ad statum imperfectiorem. Ad probat. Resp. illud votum; *ducam vitam continentem*, vel *ducam pauperem ex intentione voventis dupliciter fieri posse*. 1. determinatè de qualibet parte disjuncti, si alterum non eligat. 2. si saltem secunda pars disjuncti, sit sub conditione v.g. *vel ducam vitam continentem, vel si duxero uxorem, ducam pauperem*. In primo casu votum non valet. Nam, si non eligat vitam continentem, jam ex parte voti adest absoluta determinatio ad statum imperfectiorem: in 2. verò casu votum valet, quia sic, licet non eligat vitam continentem, adhuc ex parte voti non adest absoluta determinatio ad statum imperfectiorem, seu matrimonium, cum, salvo voto, possit non inire matrimonium.

§8. Dices 3. Juramentum promissorium, factum mulieri pauperi de ea ducenda, ut ab egestate subleuetur, valet; ergo etiam valet votum factum DEO de ducenda paupere, ut ab egestate levetur: pat. consequ. quia non minus hæc votiva promissio, quam illa jurata, emittitur in favorem hominis. Resp. C. ant. Neg. consequ. quia ut promissio *homini facta* acceptetur, & obliget, non requiritur, quod sit de bono perfectiori, ut ex se patet; secus est de promissione *facta DEO*. Et ideo, si promissio, quæ ponitur in antecedenti, fieret DEO, invalida esset, quod voventem ex obligatione à DEO acceptata faceret descendere ad imperfectiorem statum, consequenter ad materiam voto, seu promissioni *DEO facta* non idoneam; quod non obest promissioni *facta homini*, ut dictum est.

Dices 4. votum factum de re bona, quæ potest ipsius esse materia, validè emittitur, licet excludat bona, vel statum perfectiorem; sed sic est in presenti casu voti, *de ducenda paupere, ut ab egestate subleuetur*: sic enim includit eleemosynam, quæ secundum se potest esse materia voti, major patet. Nam si quis voveat laxiorem Religionem, animo in ea perpetuò manendi, votum valet, licet excludat alias religiones strictiores. Resp. majorem negari, si sit de re, quæ, licet secundum se, possit esse voti materia; tamen, prout vovetur, conjungitur indivisibiliter alteri, quæ etiam relatè ad voventem, vel bonum publicum, trahit exclusionem statûs perfectioris, & descensum ad inferioriorem, ut dictum est sapius; hinc negatur, id contingere in presenti casu, licet includat eleemosynam, quia ratione indivisibiliter adjuncti excludit statum perfectiorem, descendereque facit ad imperfectiorem. Probatio majoris locum non habet. Nam conceditur valere illud votum; sed negatur, etiam impleto voto, per amplexum statûs laxioris, claudi viam transeundi ad statum perfectiorem, si talis Religiosus velit, quod secus habet in matrimonio consummato.

§. 2.

An promissio externa, verbis fieri debeat?

Resp. ad valorem Sponsalium, vel matrimonii, non requiri *determinatè verba*, quibus consensus internus, etiam in his, qui loqui possunt, exprimitur; sed sufficere verba, *vel signa*, & nuntus sufficienter expressivos interni consensûs, constat ex c. *Tuc. 25. de Sponsal.* ibi: *nam surdi & muti possunt contrahere matrimonium, per consensum mutuum sine verbis*; quod etiam habetur in c. *Cum apud sedem 23. cod.* ubi textus ait, *surdo & muto contrahere volenti, si consensum suum exprimat aliis signis, non debere negari: cum, quod verbis non potest, signis valeat declarare*.

Not. tamen. 1. quod, licet verba, *quoad substantiam matrimonii*, necessaria non sint, ut dictum est; ex præcepto tamen Ecclesiæ requirantur, saltem in his, qui loqui possunt.

possunt: patet 1. ex cit. c. Tue, ibi: *necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba. c. licet, 3. de sponsa duorum*, ibi: si inter virum, & mulierem legitimus consensus interveniat, ita, ut unus alterum *verbis consuetis* expressè recipiat; & sic passim obtinet consuetudo Ecclesiæ, etiam in casu, quo contractus fit per epistolam, vel Procuratorem.

62. Not. 2. cum in prædicto casu dicimus, *requiri verba*, intelligi, *quantum ad Ecclesiam*, nimirum ut illi de mutuo consensu constet, & probari possit. Hoc enim additur ob bonum publicum, nimirum ad cavendas, vel rectius dirimendas lites, in causis matrimonialibus. Sic Barbof. in c. Tue, à n. 5. quod æquè obtinet *verbis, voce, quam scripto*, consensum exprimentibus. Hoc tamen aliqui videntur intelligere, non de *matrimonio contrahendo* (si loco verborum, propriè talium, ponantur alia signa) sed solum de *judicando*. Verum, cum judicandum sit, de matrimonio, legitimo consensu *in principio contracto*, rectius dicitur etiam tunc requiri verba propriè talia, non ad valorem, sed ad debitam in casu litis probationem, nisi signa alia sint æquè indubitata. Not. 3. non tantum surdum, vel mutum, sed etiam laborantem utroque defectu, capacem tamen instrui, de consensu requisito, nutibus exprimendo; non prohiberi; atque adeo posse matrimonium contrahere, ut constat ex Barbof. in cit. c. *Cum apud sedem n. 2.* addente, idem dicendum, licet foret surdus, mutus, & cæcus simul; intellige, si in eo foret requisita capacitas ad consensum internam, externè sufficienter exprimendum; quod tamen rarò contingit.

§. 3.

An ad externam repromissionem matrimonii sufficiat sola taciturnitas promissarii?

63. Ex dictis supra constat, acceptationem promissionis futuri matrimonii non esse naturà suà, *etiam tacitam repromissionem*; præsumi tamen comuniter talem, nisi aliunde constet acceptationem promissionis, ab acceptante factam esse solum, in quantum est in sui favorem (*habere alterum sibi obligatum*) non autem in quantum est

Tom. IV.

in præjudicium, & ad reciprocam obligationem. Quia tamen aliis quoque signis manifestari potest, acceptantis promissionem, repromissio, ideo quæstio est; an sola taciturnitas sit sufficiens signum repromissionis, quando uno promittente futurum matrimonium, alter tacet? Resp. in foro interno standum esse tacentis intentioni, & pronunciandum liberum, si reverà consensus internus abfuit, etiam stante tali silentio: sed nec in foro externo sufficit, seclusis aliis circumstantiis, in quibus fundetur præsumptio consensus interni. Nam taciturnitas ex se indifferens est ad *velle, & nolle*; cum frequenter fiat, quòd quis ex justa causa, nec consentiat in alterius obligationem, nec respuat; præsertim, si contineat favorem cum onere. Hinc c. *is, qui, de Reg. jur. in 6.* rectè dicitur, *is, qui tacet, non fatetur; sed neq; negare videtur*. Nec obstat regula Juris, in 6. *Qui tacet, consentire videtur*. Nam hæc regula solum procedit de præsumptione consensus in promissionem, *quatenus continet favorem promissarii*; non autem *quatenus præjudicium*, vel reciprocam obligationem; ita Menochius de *presumpt. l. 3. presump. 42. n. 4.* Sanchez cum communi, *l. 1. de Mat. d. 5. n. 5.* & quoniam *ejusmodi taciturnitas* (seclusis aliis circumstantiis) ad summum est dubium signum consensus *in præjudicium consentientis*, obligatio autem in dubio inducenda non sit (est enim contra possessionem voluntatis, quâ nativam suam libertatem possidet) rectè sequitur, solam ejusmodi taciturnitatem, non tantum naturà suà, sed nec præsumptione, esse reciprocè promissionem, vel consensum *in acceptantis præjudicium*; bene tamen in suum favorem præcisè. Accedit, quòd licet in foro externo fortasse sufficiat voluntas solum præsumpta de consensu (hoc est voluntas, *que non manifestetur, sed solum per conjecturas deprehenditur*, ut ait Pereyra in *Elucidar. n. 57.*) in matrimoniis tamen locum habere nequeat, ubi Tridentinum viget, irritans matrimonia simpliciter clandestina, consequenter matrimonia, *solum præsumpta, de consensu*.

Dices. 1. quando parentes, nomine liberorum præsentium, cum alio, vel alia contrahunt, rectè præsumitur liberorum consensus, & promissio, ex sola illorum

C

taci-

taciturnitate, ut constat ex *c. unico*, de *desponsatione impub. in 6.* ubi dicitur; ex Sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsos filios obligari, si expresse consenserint, vel tacite. Et statim explicans, quando censeantur consensisse tacite, subiungit; ut si presentes fuerint, nec contraxerint; ergo sola taciturnitas est sufficiens signum externè manifestans reciprocam promissionem, vel consensum internum.

65. Ante resol. supp. 1. sine interno consensu, quæcunque signa externa sint, nulla esse posse vera sponsalia, nullamque propterea obligationem in foro interno ex vi sponsalium. Hæc enim substantialiter petunt verum consensum mutuum; quare licet, dum parentes pro suis liberis promittunt futurum matrimonium, illique præsentis sint, & nihil contradicant; in conscientia tamen nullam contrahunt obligationem, si consensus internus in illis absit, ut tenet communis, & colligitur ex *c. Tuas 5. de sponsa duorum*, cuius verba retulimus supra, & constat ex illis verbis: *Et si solus* (nimirum consensus cordis) *desuerit, cætera cum ipso coitu frustrantur.* Supp. 2. in dato casu non sufficere, quòd tunc cum taciturnitate simul adsit in liberis consensus internus; sed requiri simul ad verà Sponsalia, quòd eum aliquo signo externo manifestent. Hinc tota difficultas, ut rectè notat P. Sanchez. *l. 1. d. 23. n. 1.* eò tendit, an (si adsit consensus internus) ea taciturnitas sit signum sufficienter expressivum consensûs interni, ut sic legitima Sponsalia constituantur? loquimur autem de filii præsentia morali, quando scilicet præsens, est conscius, & intelligens, quid nomine suo agatur? Suppon. 3. datam quæstionem, etiam alio sensu, posse intelligi: an scilicet ea taciturnitas, præsentis, & intelligentis, quid nomine suo agatur, sufficiat ad præsumendam præsentiam consensûs interni? cùm enim de internis nulli constare possit, nisi DEO; in dubio ex præsumptionibus res decidenda veniet pro foro externo; licet in foro conscientie standum sit confessioni poenitentis, qui eo loco est accusator, Reus simul, & Testis. Supp. 4. quòd decisio in *c. unico*, non fundetur in sola taciturnitate præsentis etiam moraliter, sed simul

in circumstantiis specialibus, quòd non à quocunque, sed quòd à parentibus (qui communiter liberis suis æque bene, ac sibi, præfertim in eiusmodi casibus, consulere solent, ut dicitur *L. ipsi quidem 8. ff. de eo, quod metus causa*), ipsorum nomine matrimonium promissum sit; adeoque tali contractu communiter eorum bono consulere præsumantur; ita Sanchez. *cit. n. 3.* his præmissis;

Resp. ad object: dato ant. Neg. Conseq. 66. quòd in dato casu sola taciturnitas sufficienter significet consensum internum; sed illa cum dictis circumstantiis; quia decisio illa, ut dictum est, non fundatur in sola taciturnitate, sed in ea prout conjuncta cum dictis circumstantiis, nimirum, contractus facti à parentibus, qui liberis suis optimè consulere meritò præsumuntur. Dixi, dato ant. intellige quoad hoc, quòd ex eiusmodi taciturnitate liberorum, moraliter præsentium contractui, quem eorum nomine parentes faciunt, rectè præsumatur consensus, consequenter, obligatio pro foro externo. Nam si hæc præsumptio, quæ in facto consistit, falsa sit, cedit veritati, etiam in foro externo, si etiam in eo constet, consensum internum defuisse. An autem, si consensus internus in re adsit, eum eiusmodi taciturnitas sufficienter significet externè, ut sic legitima Sponsalia constituantur? dubitari potest, cùm eadem taciturnitas in iisdem circumstantiis possit esse signum falsum; sed hoc non obstat; quoniam, etiam verba & nutus (h. e. voluntas signis declarata, veluti oculis, capite, manibus, (ut ait Pereyra *cit. n. 63.*) fallere possint, ut manifestum est in promissione simulata, de qua dicemus infra; & tamen sufficienter externè significant, præsentem consensum internum, quantum est ad forum externum.

Dices: si taciturnitas filiorum moraliter præsentium tunc, quando ipsorum nomine parentes contrahunt, est sufficiens signum externum de consensu liberorum in id, quòd eorum nomine tunc parentes agunt, eo ipso erunt vera Sponsalia in tali casu; hoc autem dici non potest. Nam Sponsalia essentialiter petunt consensum verum, ac naturalem ipsorum contrahentium, qualis non est in casu, quo adest con-

consensus solum præsumptus, juris præsumptione. Resp. si consensus internus abest, eo casu non fore vera Sponsalia, sed solum præsumpta, quibus omnino sufficit, præsumpta voluntas contrahentium. Porro cum dispositio juris in cit. c. unico, sit restricta ad Parentes, qui pro liberis suis contrahunt, locum habet, siue Pater, siue Mater contrahat nomine filii, & filia moraliter præsentis, & non contradicentis; quia illa decisio non fundatur in patria potestate, sed in naturali amore parentum in liberos; & aliunde, in spiritualibus naturalis ratio præferenda est dispositioni juris civilis, ut notat Innoc. in c. 2. de Regular. n. 1. liberi autem naturaliter utrique parentum parere debent; & potestas patria solum est de jure civili. Eadem juris dispositio habet locum etiam in casu, quo parentes contrahunt sponsalia nomine filii emancipati; cum textus loquatur indistinctè de filiis. Item, quando contrahunt nomine spuriorum, ut docet Castropalaus de spons. d. 1. p. 4. n. 12. textus enim loquitur de filiis, sumptâ voce naturaliter, quâ acceptatione etiam spurii venit nomine filii, teste Bartol. in L. 2. ff. de accusat. n. 4. licet aliàs jure civili oppositum sit, per authent. Ex complexu, C. de Incest. Nupt.

68. Dices. 2. in c. 1. de Despons. impub. constituitur differentia inter infantes, & pueros doli capaces, ut pro illis, non verò istis, possit Pater contrahere; ergo esto puer doli capax, & contractui moraliter præsens, non contradicat, nulla consurgente sponsalia, etiam præsumpta. Resp. ibi nullam constitui differentiam rei, quoad juris effectum, sed solum quoad decentiam, & honestatem. Cum enim puberes, seu pueri doli capaces ipsi consentire possint, non est decens, ut parentes pro illis consentiant; secus est in infantibus, qui adhuc consentire non possunt.

69. Quæstio est 2. an ea dispositio juris (quod liberorum presentium taciturnitas habeatur pro consensu, quando Parentes, eorum nomine, sponsalia contrahunt) sit specialis adeò, ut se non extendat ad casum, quo alii eorum nomine contrahunt? Prima sententia negat apud Sanchez. l. 1. d. 23. n. 6. Nam quando agitur de re naturaliter appetibili, & favorabili, tacens consentire videtur; ita Sotus in 4. Dist. 279. q. 3.

Tom. IV.

Alii limitant horum negativam, & restringunt eam, ut non procedat in casu, quo Frater pro Fratre, vel sorore; aut Tutor, vel Curator pro suæ curæ commissis, moraliter præsentibus, nec contradicentibus, Sponsalia contrahunt; ita Coynch, d. 21. dub. 3. sed affirmativa probabilior est. Nam textus apertè restringit juris dispositionem ad contractum initum à Parentibus nomine filiorum præsentium, nec contradicentium; idque propter naturalem amorem, quem parentes habent in liberos, ut eorum statui, præsertim in re tam gravi, ac statu perpetuò, bene prospiciant; ita Sanchez. cit. n. 7. hoc tamen limitandum est, ut tunc non procedat, quando loci consuetudo, vel patriæ mos obtinuit, ut consensus non ab ipsa v. g. sponsa, sed per alios, ejus nomine, explicetur: sic ille n. 4.

Ad rationem in contrarium, Resp. ve-
rum dici, quando ea res, naturaliter appetibilis, continet purum favorem; non autem mixtum onere, frequenter admodum molesto, ut est, perpetuò vivere cum certo viro, vel muliere. Cum autem allegatur c. 1. de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ, quasi contractus, quo frater sororem præsentem alteri desponsaverat, ibidem haberetur pro tacito consensu fororis (ex quo argui posset, etiam in hoc casu, quo frater, fororis nomine contrahit, hujus taciturnitatem sufficere) apertè fallit; quia ibi frater contraxit pro sorore præsentem, & consentiente, ut ponit textus, & not. gloss. ibi: V. præsentem, & consentiente, addens: consentiens expresse; & subjungens, quòd hoc agebatur mediante fratre, tanquam procuratore, aliàs, inquit, si per fratrem tantum contraherentur, non valerent, nisi postea consentiret; sic gloss. cit. Nec obest, quòd textus enumeret quadam signa, quæ consensum significent, quasi loqueretur de consensu solum tacito; hoc enim non fit eo fine, ut ex illis consensum tacitum probet; sed, ut consensum illum expresse datum à præsentem, probet non fuisse mendacem, & fictitium, eò, quòd non post multos dies dona, & munera Viri, secundum morem terræ, spontè suscipiens, ipsum sæpè amplexata sit, tanquam proprium Virum, intellige de futuro, ut not. gl. ibid. nimirum, spe futuri matrimonii, non rei præsentis.

C 2

Ex

71. Ex dict. coll. esto in dato casu, quo alius, quam *Parentes* (v.g. *Tutor* pro pupilla, vel *frater* pro sorore præsentis, & tacente) sponsalia contrahit, in pupilla, vel sorore in re adesset consensus internus, adhuc tamen non fore vera sponsalia; non ex defectu consensus interni, sed externi. Nam taciturnitas ejus, in illis circumstantiis, non est, etiam præsumptione juris, signum externum, sufficienter manifestativum interni consensus ex dict. *a n. 63. Coll. 2.* matrimonium à parentibus contractum coram Parocho, & testibus pro filiis præsentibus moraliter, & tacentibus, si revera adsit consensus internus, validum esse, quia tunc adest mutuus consensus internus sufficienti signo externè manifestatus, sic, ut tunc etiam Parocho constet de consensu, parentum voce, manifestato in circumstantiis, in quibus *vox parentum cum taciturnitate filiorum*, juris præsumptione, habetur pro consensu externè manifestato; ita Sanchez. *cit. l. 1. de spons. d. 23. n. 13.* volens id etiam procedere post *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* ubi irritantur matrimonia clandestina, hoc est, *celebrata sine præsentia Parochi, & Testium.* Coll. 3. si quis apprehendat manum feminae, & tunc dicat: *ego te accipio in meam sponsam*; illa vero nec manum retrahat, nec contradicat, probabilius ex hac taciturnitate non rectè colligi, mulieris repositionem, esto contrarium teneat Sanchez. *d. 22. n. 6.* Nam taciturnitas, etiam in talibus circumstantiis (ubi nullus de matrimonio tractatus præcessit) non est signum repositionis ex *n. 19. & 63.* sed ad summum, acceptationis, juxta inibi dicta.
72. Quæstio est 3 an quando parentes sponsalia contrahunt nomine filiorum *absentium*, qui super hoc certificati, ab ipsis parentibus, non contradicunt, taciturnitas sufficienter significet consensum internum, si revera adest; vel saltem sufficiat ad ejus præsumptionem. Resp. duplicem esse sententiam. 1. negat sufficere, & ultra illam taciturnitatem, postquam de illo, quod eorum nomine gestum est in absentia, à parentibus certificati sunt, requirit aliam ratificationem, vel expressam, vel tacitam, ut dicitur in *cit. c. Unico, de Despons. impub. §. Et idem est*, ibi: *Et idem est, si post scientes ratificaverunt tacite, vel expresse*; ita Sanchez. *cit. n. 17.* volens, eam taciturnitatem, ut sit etiam tacita ratificatio, debere habere adjunctum aliud signum ratificationis, ut expresse habet *l. 1. d. 16. n. 6.* quale est, si deinde vocet, & tractet alterum, ut sponsum; vel mitrat, aut recipiat munera sponsi consueti &c. Secunda sententia docet, solam eam taciturnitatem, in datis circumstantiis, esse signum sufficienter manifestativum interni consensus, quo à Parentibus ipsorum nomine datam fidem ratam habent: ita Castropalaus *cit. n. 14.* Quia, sicut contractus Parentum, nomine filiorum præsentium, juris præsumptione sufficienter manifestat internum consensum filiorum non contradicentium, si re ipsa adsit; ita etiam sufficienter significat consensum, ratificantem acta Parentum, cum revera adest, si, postquam certiores facti sunt, de illo, quod ipsorum nomine actum est à Parentibus, non contradicant. Hanc sententiam satis esse probabilem docet Sanchez. *d. 23. n. 16.* priorem tamen existimat veriorum; quia cum jam in *cit. c. unico*, ultra filiorum taciturnitatem (postquam sciunt, quid eorum nomine actum sit) exigat *ratificationem tacitam*, ubi expresse non est; rectè colligitur, desiderari aliud externum signum ratificationis, quam illam taciturnitatem. Facilius enim reclamabit præsens, si non consentit, quam absens, etiam certior factus; cum possit cogitare, parentum acta, se absente, facilius se adhuc posse declinare. Not. autem, etiam secundam sententiam procedere in casu, quo certiores facti *ab ipsis parentibus*, vel per se, vel per nuntium, vel per epistolam; *non autem, si aliunde*, casu vel aliorum relationibus intelligunt. Nam ut tales se parentibus aperiant, si quid in contrarium habeant, exigat reverentia illis debita; quod non militat pro aliis, cum nec decentia quandoque sinat, ut hi eorum mentem sciunt.
- Dices: si liberi obligantur ex Sponsalibus, quæ nomine ipsorum præsentium, & non contradicentium; vel absentium, ac deinde tacite ratificantium, parentes contraxerunt, obligabuntur etiam in casu, quo in illis circumstantiis revera non consenserunt animo. Resp. tali casu in conscientia, & naturaliter non obligari, sed tantum in foro externo, & civiliter. Quare consulendum est illis, ut, si tali casu, vel reverentia, vel metu parentum, contradicere

eere non audent, esto libenter vellent, dicant mox aliis, se nolle tale matrimonium; ut per eos suo tempore, ubi ea taciturnitas allegaretur, suum dissenfum sufficienter probent. Si autem hoc neglexissent, & consequenter in foro externo ad ejusmodi matrimonium cogendos se viderent, esto reverà tunc corde, & animo nunquam consenserint, sed solum ex verecundia, vel alio capite tacuerint, proprio juramento dissenfum suum probare poterunt. Nam ut rectè docet Mascardus volum. 1. de Probat. conclus. 94. n. 6. *juramentum est modus probandi animum, & ea, quæ in animo consistunt.* Nec obstat, quòd contra se tunc habeat præsumptionem juris; hæc enim admittit probationem in contrarium, quia non est præsumptio juris de jure.

74. Quæri potest 4. an quis (etiam, cum potest) non contradicens petitioni per epistolam factæ, censetur consentire saltem elapso termino ad deliberandum dato? videtur affirmandum ex Clement. 1. de Procurator. ubi per literas requisitus Titius, ut Procuratorem ageret, facta simul notitia, de cautione jam præstita, cum scienter literas recepisset, nullam factam protestationem in contrarium, per hæc omnia suum consensum præstitisse censetur, nimirum ex literarum retentione, sine ulla contradictione. Resp. negativè. Quia taciturnitas in his, quæ important onus, de se, & seclusis aliis circumstantiis, non est signum consensûs, ut dictum est. Quando autem l. 8. §. 1. ff. de Procurat. dicitur: *Invitus Procurator non solet dari: invitum accipere debemus, non eum tantum, qui contradicit; verum eum quoque, qui consensisse non probatur:* respondet Haunoldus tom. 5. de Just. tr. 4. n. 552. intelligendum esse, quòd quando præcisè non contradicit; secus, si ponat aliquem actum externum, (v. g. scienter literas recipiat, lectasque sine ulla contradictione retineat) sola taciturnitas consensûs invitum potius in tali casu probet; seclusis aliis signis. Quod magis procedit, si requisitus, oretenus responderet, se deliberaturum, & postea nullum daret responsum. Tunc enim ex taciturnitate non argueretur consentire; sed potius, nolle se obligare. Et hoc maximè locum habet in contrahendo matrimonio. Nam si invitatus per epistolam ad matri-

monium, petito, ac elapso deliberationis tempore, nihil respondeat, consensum dare nullatenus præsumi potest.

§. 4.

De Promissione externa, quæ fit per verba.

Innumeri casus sunt sponforum litigantium de matrimonio sibi promisso, uno negante, altero affirmante, ac probationem desumente, vel ex verbis, vel ex factis, signis, aut nutibus, quibus promissionem sibi factam esse contendat, Ecclesiastico Judice non rarò ambigente, quid in tali casu decernere oporteat? de his igitur præsentibus §. agimus. Hinc Quæres 1. an hæc verba: *nullam aliam ducam, nisi te, vel præter te,* significant absolutam promissionem futuri matrimonii? ante resol. not. 1. quæstionem in hoc §. procedere solum pro foro externo, ubi Judex, cum de animo Sponforum ipsi non constet; pronuntiare debet solum ex præsumptione. Nam in re omnia ejusmodi externa signa fallere possunt; ut jam dictum est. Not. 2. dubitationem nasci ex eo, quòd ambiguum, sit, quem sensum habeant ea verba? aliqui volunt hunc, *ducam te, non autem aliam.* Nam exceptio ab illa negatione habet hunc sensum affirmativum: *Te ducam, & nullam aliam;* sicut hæc propositio: *signum non dabitur ei, nisi signum Jone Prophetæ,* Lucæ 11. resolvitur in hunc sensum: *signum Jone Prophetæ dabitur ei, & nullum aliud.* Alii judicant, quòd illa verba (nisi aliud de mente loquentis constet) non faciant alium sensum, nisi conditionalem, scilicet: *si aliquam duxero, ducam te, & non aliam.* Hinc ad futurum nascitur promissio conditionata, vi cujus Sponfus non tenetur inire matrimonium, sed potest innuptus licite manere; ex suppositione tamen, quòd vellet inire matrimonium, teneretur ad hanc determinatè. Sic si Cajus Titio promitteret: *nulli, nisi tibi, vendam fundum meum,* non teneretur absolute, fundum vendere ulli; teneretur tamen Titio, si vellet alicui vendere, ut dicitur L. si sterilis. §. si tibi. ff. de actionib. empti. Sanchez. l. 1. d. 19. n. 5. Et hanc opinionem cum Sanch. cit. & Layman. l. 5. summa. tr. 10. p. 1. q. 1. judico proba-

biliorem pro foro externo. Nam illa verba sunt vera, etiamsi promittens maneret in cœlibatu. Sic Archdekan in *Theol. tripartit. p. 3. tr. 4. c. 8. n. 6.* impressiois Coloniensis; & ratio est, quia in dubio non est *judicanda* obligatio; cum etiam legi negetur obligatio, *vel absolute, vel tali casu*, quando ejus existentia, vel extensio ambigua est; imò quando non est moraliter certa, ut docet Cardenas in *Crisi Theol. selectar. difficult. ex moral. Theol. dissert. 1. c. 11 n. 198.* ubi ait: *indubitabile esse, ut lex Ecclesiastica obliget, requiri certam notitiam de illius promulgatione Romæ facta, quod aliàs non esset sufficienter intimata; hoc autem à fortiori procedit, si non tantum non sit moraliter certa legis existentia, vel extensio, sed positivè, aut planè negativè dubia.*

77. Circa alias formulas verborum, quibus aliqui censent exprimi promissionem futuri, vel præsentis matrimonii, videri potest Tamburinus *l. 8. de matr. tr. 3. c. 2. §. 3. n. 7.* ubi complures enumerat, tanquam certas, alias tanquam dubias. Hæc: *accipio te in meam*, recipitur in *c. penult. de Spons.* teste Barbof. *ibid. n. 2.* tanquam sufficiens signum consensûs de præsentî. Ista: *providebo tibi, ut Uxori*, dubia est, an significet promissionem matrimonii? cum possit esse ex dilectione solum amicabili; si verò dicitur: *ex nunc, vel semper, aut posthac tenebo te, tractabo te pro Uxore*, juxta Gobat in *Theol. Experiment. tr. 10. n. 51.* certò significat promissionem matrimonii de præsentî. Inter alias verborum formulas ponuntur etiam istæ: *Promitto, quod desponsabo te; 2. te desponsabo; 3. tecum Sponsalia contraham; 4. Volo te ducere, aut, placet tecum contrahere; 5. Volo te habere in Uxorem; 6. mea eris;* & similes plures: sed nec istæ ab omnibus habentur tanquam certæ, etiam in foro externo. Nam prima, & secunda intelligi potest vel de Sponsalibus, vel de matrimonio in futurum celebrando; tertia continet solum promissionem Sponsalium; quarta juxta Sanch. *l. 1. hic d. 18. n. 24.* significat Sponsalia; sed aliis est dubia, an non significet solum propositum? Et ideo Hurtado de Mendoza, *l. 1. matr. difficult. 13. n. 54.* docet, ex illis verbis, secundum se prolaris (nam aliud est, si jam præcessit tractatus de contrahen-

do matrimonio) in foro judiciali judicatum iri, *nihil actum esse*; quod etiam intelligendum est de quinta, & sexta.

Si quis puellæ dicat: *contraham tecum* 78. *matrimonium*, Tambur. cit. vult esse certum signum promissionis matrimonii de futuro; Sanchez autem *cit. n. 12.* ait: quòd, licet ea verba non contineant expressè promissionem, tamen ex communissimo usu eam implicitè significant: Tannerus verò *d. 8. q. 1. n. 10.* tenet, significari solum propositum: videtur tamen ex communi usu, ubi promissionem denotat, in iis circumstantiis pro hac supponere. Per hæc verba, *accipio te in Uxorem ex crastino*, seu *in crastinum*; Perez. *d. 4. f. 2.* vult, significari consensum in matrimonium de præsentî, sed suspensum in tempus crastinum, quasi dicat, *ego nunc consentio, ut cras sim Vir tuus*: Sanchez *conferent. cit. n. 29.* rectius dicit, significari solum Sponsalia. Ex his apparet circa verborum formas, quibus aliqui quandoq; contendunt evincere, promissum sibi esse matrimonium, non eundem apud DD. sensum esse; in hoc tamen convenire, & verba, & facta, ea, quæ secundum se non significant promissionem matrimonii, vel de futuro, vel de præsentî (sed ad hoc indifferentia sunt) nihilominus ad eam significandam determinari, vel ex usu recepto apud talem gentem, vel ex circumstantiis præviis, aut comitantibus, in quibus ea dicuntur, & fiunt, ut notat Sanchez *l. 1. d. 18. hic à n. 11.* & alii. Ex hoc etiam colligi potest, quid dicendum in casu, quo verba vel facta sunt ambigua, nec potius significant promissionem, quam propositum. Nam in foro conscientie standum est intentioni ea usurpantis; cum ab hac pendeat vis obligationis voluntaria, cui verba, & signa, non è contra, potius deservire debent, juxta *c. Intelligentia de verb. signif.* si autem de illa non constet, in sensu, qui verisimilior est illius mentis, vel demum in eo, quem solent rectè intelligentibus generare, consideratâ Sponsorum scientiâ, & ætate, accipiendâ sunt, ut dicitur *c. Ex literis, 1. de Sponsal.*

Hanc tamen Juris dispositionem cum 79. *verba sunt obscura juxta communem intelligentiam, accipiendâ esse*, glossa *ibid. V. proposuit*, sic exponit, ut locum habeat, quando uterque contrahentium doctus è per ob-

obscura verba promisit; quo etiam sensu, vult esse intelligendum, quando in c. *Intelligentia de V. S. & L. non aliter ff. de legib.* dicitur: quod non sit recedendum à significatione verborum, nisi cum constet, testatorem aliud voluisse. Non enim ex opinionibus singulorum, sed communi usu, nomina intelligenda sunt, c. *ad audientiam, de Decimis*; & *L. Labeo, ff. de supell. legat.* Cæterum V. *Proposuit*, ibid. docet, secundum canones, si actor tantum dolum adhibet, verba esse intelligenda, prout ea Reus tantum intelligit; si Reus tantum, prout Actor: si uterque, locum esse citatæ dispositionis. Et quoniam promissiones matrimonii non ore tantum, sed etiam per epistolas fieri possunt (ut habetur *L. fin. ff. de Spons.* ibi: *in Sponsalibus: parum refert, per se, & coram, aut per epistolam, aut per alium hoc factum est*) ubi ambigua sunt verba in literis, proportionaliter idem, ac in verbis ore prolatis, tenendum erit. Hinc literæ amatoriæ, quæ subinde ad probanda Sponsalia producuntur, non sunt probationes validæ, cum etiam inter eos, qui de nullo matrimonio cogitant, verbis quandoque affectuosissimis plenæ sint, nisi vel contineant promissionem expressè, vel ejus confessionem, aut relationem ad prius factum de illa ipsa materia tractatum præcedentem. Cum enim ejusmodi literæ ex aliis, quam Sponsalium intentionibus oppidò frequenter inter amantes uterò citroque scribantur, non rectè fundant præsumptionem Sponsalium. Nam præsumptio est conjectura in rebus dubiis, per rerum circumstantias, frequenter evenientibus, ut ait Pereyra cum Communi, in *Elucid. n. 1250.* at frequenter contingit, in ejusmodi amantium literis nihil de Sponsalibus cogitari; ergo conclusis aliis circumstantiis, ex illis literis præcisè, non rectè præsumuntur Sponsalia.

80. Cæterum, non nego per epistolam rectè probari matrimonii promissionem, vel repromissionem. 1. si contineat expressè talem actum, loquendo de epistola ad eum finem, & effectum scriptâ, ut suppleat vices articulati sermonis, quoties ad effectum alicujus actus articulatus sermo non requiritur substantialiter. Hinc talis epistola, à scribente recognita, plenè probat adversus scribentem. Nam propria con-

fessio plenè probat adversus consententem; at recognitio scripturæ evadit illi confessio, postquam ab altero lecta est; tunc enim scribens censetur locutus, moraliter præsentis; quod sufficit, ut extrajudicialis confessio censeatur facta in alterius præsentia. Et hoc procedit, licet in epistola nec dies, nec locus, unde veniat, appositus sit, ut constat ex *l. 34. §. 1. ff. de Pignorib.* ibi: *cum convenisse de pignoribus videtur, non ideo obligacionem pignorum cessare, quod dies, & consules additi, vel tabula signata non sint.* Ex quo idem præsumitur de loco, cum loci omisso non minuat vim confessionis, & recognitionis. 2. similiter, si prius Sponsalia clandestinè celebrata fuissent per stipulationem, & epistola (quæ in probationem adducitur) se referret ad illum actum præteritum, evaderet eo ipso epistola confessata, & ex eadem (sicut quodcumque aliud negotium) contractus prius factus, rectè probaretur; quod verum est de Sponsalibus, licet epistola, à scribente recognita, careret nomine subscripto, si hoc factum sit (ut communiter fit in literis amatoriis) de industria, vel etiam si ex oblivione tantum. Tunc enim præsumi non potest, id factum animo relinquendi epistolam imperfectam.

§. 5.

De promissione externa, qua contingit aliquo facto.

Inter alia signa, ex quibus non pauci 81. præsumunt promissionem matrimonii, numerantur etiam quædam facta (cujusmodi sunt *annulorum datio, & acceptio, missio jocalium; subarrbatio annuli*, per quam intelligitur annuli porrectio, vel in digitum immissio;) sed hæc per se loquendo, non sunt signum infallibile matrimonii, vel Sponsalium; quia hæc fieri possunt sine ulla tali intentione, solum in signum amoris, vel etiam gratitudinis &c. sic Castropal. *de Sponsal. d. 1. p. 4. n. 10.* Dixi per se loquendo. Nam si alicubi sit consuetudo, ubi datio annuli habeatur pro signo matrimonii, vel Sponsalium, eâ standum est in foro externo, ubi non constat, vel de contraria intentione, vel defectu veri consensûs, aut ex circumstantiis colligi potest, non dari annulum ex fine Sponsalium;

impuberes, vel unum puberem, alterum impuberem, non valet eo modo, quo fit, ratio esse potest vel ex defectu ætatis requisitæ ad matrimonium; vel ex defectu formæ à Tridentino præscriptæ, vi cuius excluditur clandestinitas simpliciter: at ea ætas, aut forma Tridentini pro Sponsalibus non requiritur; secunda pars constat ex dictis: prior constat ex Tit. de despons. impub. ergo.

85. Si quæras. 3. an clandestinum matrimonium, nulliter contractum ex defectu formæ à Trident. præscriptæ, habeat vim Sponsalium. Resp. quòd communior opinio neget apud Sanchez l. 1. de Spons. D. 20. a n. 3. quam sequitur etiam praxis, & recepta consuetudo, ut testatur Castropalaus de Sponsal. D. 1. p. 4. n. 8. rationem dant, quia nullitas matrimonii in dato casu oritur ex defectu for. Verùm, spectato rigore juris, affirmativa non caret sua probabilitate; ita Layman, l. 5. tr. 10. c. 1. Coninch D. 24. d. 4. n. 47. & alii. Nam qui consentit in matrimonium præsens, eo ipso consentit in matrimonium futurum, si quo casu matrimonium præsens haberi non potest; ex hoc enim juxta communem, matrimonium impuberum habet vim Sponsalium per n. 83.

86. Hinc not. 1. verum esse, quòd Trident. reddat omnes inhabiles, ad clandestinè contrahendum, intellige, matrimonium; non Sponsalia. Et ideo contractus clandestinus ex mente Tridentini est nullus, si sit de matrimonio; non, si de Sponsalibus. Not. 2. verum esse, quòd jus resistat clandestino contractui quoad matrimonium; sed non, quoad Sponsalia. Defectus autem formæ ad matrimonium requisitæ non vitiat Sponsalia; cum istis ea forma non sit præscripta. Ex hoc habetur, quid dicendum in casu, quo puberes matrimonium suum clandestinum firmassent juramento. Nam, spectato rigore juris, juramentum teneret; non autem spectatà praxi, ut dictum est.

Nec inferre licet: si matrimonium clandestinè, ac invalidè celebratum, valeat saltem in vim sponsalium, non posset à Tridentino dici, omnino irritum. Et nullum. Sic enim aliquo modo valeret, nempe secundum actum inclusum in priori expresso. Resp. negando sequelam; nam

Tridentinum non intendit aliud, quam tale matrimonium in vi matrimonii esse omnino irritum; quin aliquid disponat circa Sponsalia de futuro in actu expresso inclusa. Hoc enim, & non plus denotant verba: ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, nimirum eo contractu, de quo textus agit: at textus nihil ibidem, agit de sponsalibus, seu actu inclusio in expresso; prout etiam suadet ratio decreti adducta pro matrimonii irritatione statuenda; quæ nullatenus tangit Sponsalia de futuro.

Instabis: sicut præsumptio debet cedere veritati clarè cognita; sic omnes privati sensus, & interpretationes doctrinales debent cedere auctoritativæ interpretationi, ac declarationi S. Congregationis, habentis à Summis Pontificibus potestatem legitimè interpretandi Tridentinum; at S. Congregatio expressè declaravit, matrimonium contractum cum Testibus, sed sine Parocho, non solum esse nullum, sed nec habere vim sponsalium, adeò, ut contrahentes ad denuò contrahendum compelli non possint, ut videri potest apud Fagnanum in c. de illis, 9. de despons. impub. n. 52. Resp. admitti majorem; si loquatur de interpretatione authentica Sacræ Congregationis cum conditionibus requisitis; non autem secùs, ut pluribus exposuimus lib. 1. decretal. tit. 2. Universim enim loquendo, non habent vim, nisi doctrinalis interpretationis; nec illa generalis concessio, quam passim supponunt Contrarii, factam illis à Summis Pontificibus, ritè probatur, ut loco citato cum pluribus aliis ostendimus. Id porro, quòd de particulari declaratione in hac materia ex Fagnano affertur, facilè solvitur. Concedo enim, non hoc ipso, quòd matrimonium clandestinum invalidè contractum habeat vim Sponsalium de futuro, tales contrahentes ad denuò contrahendum compelli posse. 1. quia possunt mutuo consensu sibi jus remittere. 2. quia potest intervenire justa causa promissum non implendi. 3. quia compulsio fieri deberet per Judicem, cui prius probari deberet clandestinus ille contractus, quoad actum inclusum; id, quòd rarè fieri potest; & propter opinionem contrariam, uno sponsoforum invito, non expedit.

§. 6.

De Promissione simulata.

87. In hac materia plura sunt, quæ in quæstionem veniunt, cum simulatio multipliciter fieri possit, 1. si promittens externè, careat animo promittendi; ut, si de consilio verba solum materialiter proferat; 2. si habet quidem animum externè promittendi, sed vel caret animo se obligandi, vel positivè nolit se obligare; 3. si promissio externa fiat etiam animo se obligandi, sed non exequendi; aut, si fiat per verba ambigua, aut cum restrictione, &c. Quibus positis, Resp. 1. ex promissione externa, facta animo promittendi, & se obligandi, omnino nasci obligationem naturalem, seu obligationem conscientie, suppositâ promissarii acceptatione. Talis enim promissio acceptata sortitur naturam pacti legitimi, quod naturaliter obligat, ut constat ex dictis; sic Lessius l. 2. de Just. c. 40. n. 55. qui n. 52. rectè asserit, promittere, non tantum esse, affirmare, sed daturum, vel facturum; sed ulterius se obligare alteri, consequenter jus illi tribuere ad exigendum. Dixi: facta animo promittendi, hoc est, verè utendi signis, aut verbis in significatione formali, quam habent; non autem utendi solum in significatione materiali, seu solum ore proferendi. Nam ex tali promissione externa, nullus omnino contractus nasci potest, nulla obligatio in foro conscientie; cum hæc supponat consensum non tantum oris, sed etiam cordis, ut dicitur c. 1. de Sponsa duorum. ibi: fides consensus est, quando corde & ore consentit: ita Sanchez hic l. 1. D. 9. n. 3. Et ideo rectè ait Gloss. in c. literaturam, de voto, v. proponens, ex L. obligationum, ff. de act. & obligat. nemo se obligat, nisi qui animum habet se obligandi.

88. Dixi etiam, in foro conscientie. Nam si constaret de promissione externâ serio, saltem negativè, nimirum sine ullo indicio joci, vel fictionis facta, quantumvis verba solum materialiter prolata forent, in foro externo cogi posset, ad promissionem implendam. Quia præsumerentur tunc prolata formaliter, & eo modo, ac sine, quo inter homines fieri solet; nimirum verè promittendi. Nemo enim existimandus est, dixisse, quod mente non agita-verit, ut dicitur l. 7. ff. de suppellect. legat.

Nimis enim indignum videtur, quod sua quisque voce dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare, proprioq; testimonio resistere. L. generaliter. 13. C. de numerat. pecun. Ex hoc sequitur. 1. promissionem matrimonii externam, factam animo promittendi, & se obligandi, non tantum obligare naturaliter in vi promissionis, sed etiam in vi Sponsalium, si acceptatio ejus fiat à personis habilibus, suppositis aliis requisitis, cum promissione reciproca, seu repromissione. Nam sic haberetur mutua promissio futuri matrimonii, legitime facta. Sequitur. 2. idem dicendum esse, licet, postquam promissio facta est, promittens statuatur, promissum non implere. Nam obligatio naturalis oritur ex vera promissione per alterum acceptata; nec vitiosa intentio, seu animas non implendi, aliquid eorum tollit.

Resp. 2. ex promissione externa, facta 89. merè privativè, nimirum sine expresso, & formali animo se obligandi, quin adfuerit voluntas contraria, nasci obligationem naturalem, & (si adit repromissio) etiam Sponsalia, si promittens, conscius naturæ promissionis, propriè dictæ, secundum eam voluit promittere. Sic enim implicitè voluit, se obligare, volendo promissionem, secundum naturam suam; implicita autem promissio vera, externè manifestata, cum alterius repromissione, habet vim obligandi naturaliter, & quidem celebrandi de futuro matrimonii: ex promissione autem externa nullam oriri obligationem, si promittens nec explicitè, nec implicitè, habuit animum se obligandi; ut, si vel ignoravit promissionis naturam, quatenus est inductiva obligationis; vel per errorem iudicavit oppositum. Nam sic abest radix obligationis naturalis, quæ voluntaria dicitur ex voluntate, quæ quis sibi sponte legem privatam constituit, ut constabit ex n. seq.

Quæstio est ulterius, an promissio ex 90. terna, facta animo externè solum promittendi, consequenter sine animo se obligandi, obliget ex vi promissionis? si acceptata sit; vel etiam ex vi Sponsalium, si conjuncta sit repromissioni? Resp. negativè. Nam animus se obligandi est de substantia obligationis voluntaria; ex n. 87. ergo ubi talis animus deficit, deficit obligatio voluntaria; quod à fortiori sequitur, si positivè quis nolit

nolit se obligare; tunc enim habet actum contra naturam, seu substantiam contractus; talis autem animus æquè vitiat contractum, ac conditio contraria substantia matrimonii, ut const. ex c. *fin. de condit. apposit.* Immeritò autem negat Pontius de matr. l. 12. c. 2. n. 9. voluntatem se non obligandi per voluntariam promissionem externam (licet mendacem) esse contra substantiam matrimonii, vel alterius contractus. Nam sic verba legislativa, sine animo subditos obligandi, à legislatore prolata purè fictè (contra omnem legis naturam) habent vim naturaliter obligandi subditos; quod tamen passim negatur; quia radix, & origo obligationis in lege positiva pendet ab intentione legislatoris, subditis externè manifestatà, & intimatà. 2. Nolle consentire consensu interno ad constituendum alteri jus in suo corpore ad usum conjugalem, est contra substantiam matrimonii (nam juxta Pontium, referendum n. 97. consensus internus est de substantia matrimonii) ergo voluntas, se, aut fidem suam non obligandi alteri, cum quo contrahit matrimonium, est contra substantiam matrimonii. 3. Legislator externè pronuntians verba legislativa, nolens exinde subditos obligari, aut carens tali animo, agit contra substantiam legis; ergo etiam externè pronuntians verba promissiva, nolens exinde fidem suam obligare alteri, agit contra substantiam promissionis. Qui enim verè promittit, promissione suà constituit sibi legem privatam, & obligationem voluntariam.

91. Præter hæc not. 1. Basilium Pontium l. 12. de Sponsal. c. 2. relatà Patris Sanchez doctrinà, quæ supponit, homini posse ab homine fieri promissionem *solà mente*, seu actu merè interno, subjungere: *Patrem Sanchez in hoc deceptum videri*, eò quòd promissio inter homines consistat in verbis, aut signis externis, affirmantibus rem aliquam in futurum faciendam, vel omittendam; & hoc ipsum intimantibus illi, in cujus obsequium, gratiam, vel utilitatem res faciendâ, vel omittendâ est. Verùm nullam invenio rationem, quæ ostendat deceptionem. Nam si Pontius loquitur de locutione, vel promissione inter homines, solum *inadequatè* sumpta, concedo, illam consistere in illis verbis, aut

Tom. II.

signis; sic enim explicat solam *promissionem oris*; si autem de illa *adequatè* sumpta, nimirum *cordis*, & *oris*, omnimodo negatur; sic enim præter promissionem *verbalem*, importat etiam *mentalem*, nimirum animum se obligandi Promissario, & voluntatem eum enuntiandi conformiter menti, in qua est promissio interna. Deinde ibid. ait, Patrem Sanchez l. 1. hic, d. 9. n. 3. omnimodo *falsum* supponere, quòd dari possit promissio, *que sit solius oris*, non tantum *sine animo se obligandi*, sed etiam *promittendi*, de quo mentionem fecimus supra. Falsitatem probat hoc argumento: falsum omnino diceret, qui assereret, quòd quis voluntariè possit *ferire externè*, *sine animo ferendi*; *externè equum tradere*, ac pretium oblatum accipere, *sine animo equum vendendi*; *verba infamatoria coram multis proferre*, *sine animo detrahendi*: ergo similiter falsum omnino dicit, qui asserit, quòd quis *Voluntariè* possit *externè proferre verba promissoria*, *sine animo promittendi*. Sed notandum, quòd P. Sanchez cit. hanc questionem proponat: *an quis obligetur ex promissione externa, sed simulata*, nimirum quando in promittente deficit animus proferendi verba promissoria *conformiter* objecto, quòd formaliter significant, videlicet in circumstantiis, in quibus habeat animum alteri obligandi fidem suam; hoc enim verba promissoria formaliter significant. Ubi vides, quòd aliud non supponat, quàm *promissionem oris*, seu externam, posse fieri, etiam voluntariè, *sine promissione cordis*; vel, quòd idem est, *sine animo promittendi*, promissione externâ, *verà formaliter* seu conformi objecto, quòd ea verba significant formaliter; his præmissis.

Ad fundamentum Pontii Resp. si ar. 92. argumentum fiat à percussione externa, ad solam promissionem externam, concedi, nec istam posse fieri *voluntariè sine animo promittendi externè*; ex hoc autem non probari, *promissionem oris*, seu externam, non posse fieri *sine animo externè promittendi*, *verè formaliter*, seu proferendi verba promissoria solum in circumstantiis, ubi adest in promittente animus, quem verba formaliter significant. Si autem argumentum procedat à puro actu physico *ferendi*, ad promissionem externam,

D 2

non

non purè physicam, & materialiter acceptam; sed prout subest alicui denominationi; v.g. *veri, honesti*, fundantis obligationem &c. manifestum est, argumentum sumi à diversis ad diversa; quod nullum est. Hinc notandum, quando signa externa indifferentia sunt ad recipiendas diversas denominationes morales (v.g. *donationis, legati, venditionis* &c.) non eo ipso, quòd illa etiam voluntariè ponantur, poni animo, vel intentione requisitâ ad ejusmodi denominationem; cum reverà poni possint *fictè*, & mendaciter, deficienter tali animo in ea ponente, quo actus externus constituitur, *in esse donationis, venditionis*; quamvis, si voluntariè ponantur *fictè*, non possint poni, sine animo ponendi *fictè*, quod ex seclarum est. Hinc secluso animo ponendi ea *verè*, sunt donatio, venditio, vocetenus tantum, non ore, & corde.

93. Ex hoc patet, quòd, licèt, qui alteri tradit equum, & externè accipit pecuniam v. g. non possit hoc voluntariè facere sine omni animo faciendi talem actum externum; possit tamen *sine animo vendendi*; quia potest facere traditionem externam, vel animo *donandi vel locandi* &c. item recipere pecuniam, *non ut pretium*, sed velut *donum* reciprocum, vel alio fine &c. Denique cum coram aliis proferre verba *detractoria*, etiam solùm *materialiter*, inducat famam diminutionem apud audientes, nisi loquens det sufficientia signa, quòd loquatur solùm ex mero joco, non seriò, aut purè materialiter (quod non reperitur in aliis actibus, & signis externis, ut ostensum est) ab hoc ad verba promissoria nullum fit argumentum. Hoc ipso enim, quòd quis ponat ea verba, sciens ex illis etiam materialiter tantum prolatis, nasci alienæ famæ diminutionem, hæc illi voluntaria est in causa; ex quo aliud non sequitur, quàm promittenti solùm *fictè*, unde promissarius decipitur, hanc deceptionem similiter esse voluntariam in causa, consequenter fieri non posse, sine animo *decipiendi*, bene tamen sine animo *formaliter promittendi*.

94. Dices 2. cum eod. n. 7. ubi docet, in Sponsalibus sufficere *consensum fictum*, seu promissionem externam sine animo se obligandi. Nam hoc ipso, inquit, quòd

quis externam promissionem faciat, & promissario intimet, cum hujus acceptatione, nascitur obligatio præstandi promissum, non tantum si vera est, ut per se patet; sed etiam si falsa, & mendax; quod sic probat; hoc ipso, quòd quis proferat verba promissionis, quæ scit esse, promissionis, illi, cui insinuantur, intimata, naturali jure tenetur ad servandam veritatem; cum jure naturali promissio debeat esse vera; ita ille; sed,

Resp. Negando, nasci (etiam naturali jure) ullam obligationem præstandi promissum (secluso damno, injuriâ, vel Scandalò) promissione mendaci & fictâ. Hinc *veracitas* (virtus nimirum loquendi conformiter menti) postquam mendaci sermone læsa est, non imponit ex hoc obligationem, *propositionem vocalem reddendi veram*; *fidelitas* autem (nimirum virtus præstandi facta conformia promissis) non obligat, nisi ex suppositione voluntatis nostræ liberæ, quâ velimus alteri constituere jus exigendi, cujus debitum sibi quisque statuit suâ lege privatâ, ut constat in votis, juramentis &c. at in casu posito nihil horum intervenit; ergo nullam obligationem præstandi promissum, suppositâ promissione mendaci, jus naturale, vel vi veracitatis, vel fidelitatis, taliter promittenti imponit.

Dicendum igitur; contra cit. Pontium l. 2. matr. c. 4. per fictam traditionem rei, & acceptationem pecuniæ, (atque adeò venditionem merè fictam) in foro conscientie, nullam nasci obligationem, secluso alio damno, injuriâ, vel scandalò; licet fictus venditor nullo signo manifestet suam fictionem. Idem est de aliis contractibus, & obligationibus voluntariis. Ratio est, quia nulla lex etiam privata, obligat, sine voluntate legislatoris, quâ velit obligatum eum, cui talem legem imponit. Dixi: *in foro conscientie*. Nam *in foro externo* præsumitur venditionem *verè*, non *fictè* celebrare, nimirum prout jure humani commercii, & socialis vitæ fieri debet.

Dicendum. 2. contra eundem n. 8. 97. omnino negandum esse, induci obligationem *in vi contractus* in eo, qui sciens naturam contractus signa illius externa liberè (*sed mendaciter & fictè*) profert. Ratio est eadem, quæ priorum. Hinc nega-

negatur, quòd, sciens naturam contractus, non possit simul habere has duas voluntates, quarum unà velit verba promissoria proferre exterius; alterà, quã nolit se per ejusmodi prolationem obligare. Hoc enim est in omni promissione mendaci, ut evidens est consideranti. Et ideo ipse Pontius n. 13. expressè concedit, ad matrimonium requiri, quòd adsit consensus internus. Unde non rectè supponit, quòd natura contractus ut sic, sita sit in solo consensu externo, voluntariè dato. Cùm enim externus contractus, ut sic, dividatur in verum, & fictum, seu mendacem, evidens est, consensum externum, etiam liberè datum, esse posse, quin in mente contrahentis sit, quòd externè significat; aliàs enim non foret mendax. Quare, ut jam dictum est, universaliter notandum, quòd fidelitas nullum obliget ad præstandum, quòd mendaciter promissum est, seu quòd promissum est solum fictè, ac sine animo se obligandi seclusis aliis titulis. Hinc meritò negatur (quòd supponit Pontius l. 12. c. 2. n. 10. tanquam universaliter verum) quòd voluntariè posita promissione, vel contractu externo, etiam ficto, & mendaci, naturali jure sequatur obligatio; consequenter volentem illa signa, eo ipso virtualiter velle se obligare. Nam hoc fallit, ubi signa externa falsò significant, ad quòd significandum instituta sunt.

98. Dices cum eod. l. 2. c. 4. n. 8. Qui novit naturam contractus, & scit ex illis signis nasci obligationem inter homines, eo ipso, quòd voluit proferre illa signa, voluit virtualiter se obligare. Resp. si loquitur de illo, qui verè novit naturam contractus, hoc ipso supponi, quòd noverit ex signis falsis, & mendaciter prolatis, nullam seclusis aliis titulis (v. g. damni) obligationem nasci; secus, si novit, hoc est, per errorem putavit, etiam ex mendaci promissione, nasci obligationem. Quare sub data dist. N. conseq. Hæc enim longè inter se differunt: jus naturale obligat ad promissum implendum, quando verè promittitur; & obligat etiam, quando fictè promittitur: nam primum est verum; secundum, falsum; quia nullum jus naturæ obligat ad servandam legem, quã legislator nolit aliquem obligari, quòd tamen fieret, si stare, quòd vult Pontius. Nam

sine animo obligandi externa signa non sunt lex, nisi cum addito diminuentè, nimirum lex merè vocalis, materialis &c.

Aliud etiam est, quòd jus obligationis voluntariæ pendeat à jure naturali, posito voluntariè solo actu externo sine animo, quem significant talia signa; aliud, quòd positis signis externis, cum tali animo & consensu interno. Primum falsum est ex ratione in priori numero; secundum autem verum; ex quo fit, eam vim non haberi à solo jure naturali, sed ab hoc, & voluntate nostrâ. Et hoc sensu dicimus obligationes voluntarias pendere à voluntate se obligantis.

Dicendum. 3. contra eund. l. 12. c. 2. n. 11. promissionem fictam non confirmari juramento, hoc est, non acquirere vim obligandi ex vi promissionis, seu justitiæ, licet accessione juramenti vestiatur. Nam in tali casu accessorium sequitur principale: at in dato casu principale (nimirum externa, sed mendax promissio voluntariè posita) nullam parit obligationem, ut dictum est n. 4. Accedit, quòd juramentum non possit dare vim obligandi, nisi ex vi religionis, si verum est; nullam autem, si sit merè fictum; ita Sanchez l. 1. d. 9. n. 9.

Hinc immeritò dixit citatus Pontius, quòd rursus labatur P. Sanchez, dum ibi supponit, ut certum, si desit animus jurandi, nullam esse obligationem juramenti. Est enim reverà certum, tali casu tam parum esse verum juramentum sine animo verè jurandi, seu DEUM in testem, & quasi fidei-jussorem vocandi; quàm parum est verum matrimonium carnale sine animo, seu consensu interno, tradendi alteri jus sui corporis ad usum conjugalem; vel professio religiosa sine animo, & consensu interno sequendi ex voti obligatione consilia Evangelica in Religione; at in hoc casu contractus matrimonii merè externus, & fictus, nullam parit obligationem sine interno consensu; ergo nec juramentum. Et ideo S. Thom. in 3. dist. 39. q. 1. a. 3. expressè docuit: juramentum, ex ipsa juramenti, ut juramentum est, ratione, non obligare, nisi ex jurantis intentione.

Nec obstat, quòd ait Isidorus, relatus in c. quacumq; 22. q. 5. dicens: quacumque arte verborum quis juret, DEUS tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille,

cui juratur, intelligit. Nam huic opponitur. 1. D. Thomas jam cit. secundò, Greg. l. 26. moral. c. 7. relatus in c. Humana, ead. caus. & quest. dicens: *humana aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant: DEUS autem, qualia ex internis proferuntur.* Unde Isidorus intelligendus venit, de juramento solum vero, sed sine animo implendi, non autem ficto, & mendaci. Nec juvat dicere, S. Thomam loqui solum de casu, quo quis loquitur per verba amphibologica; & dubitatur, an verba sumi debeant in sensu jurantis? an secundum mentem audientis? si enim ad obligationem non foret necessaria mens (consequenter interna voluntas) jurantis, frustra definiret S. Thomas in dato casu, standum esse jurantis intentioni, seu menti.

103. Dicendum 4. contra eund. n. 12. Patrem Sanchez non esse in hoc deceptum, sed omnino verum dixisse, quando cit. d. 9. n. 5. dixit: *posse aliquem ita contrahere sponsalia, ut ad solum veniale obligetur.* Nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, L. non omnis ff. de reb. credit: & jus naturale, nec in gravi materia, obligat ex justitia ad præstandum aliter promissum liberè, quàm qualiter à promittente cum promissario conventum est. Contractus enim, in foro animæ, legem habent à contrahentium consensu. Nam nec lex naturalis, nec divina obligat circa rem spontaneam, nisi supposità voluntate hominis sibi obligationem imponentis, ut tenet propè communis cum Henric. l. 12. de matr. c. 13. n. 2. cum omnis obligatio spontanea sit ex lege privata sibi spontè constitutà.

104. Dicendum 5. contra eund. n. 13. etiam si quis certus sit, se externam promissionem præstitisse, si tamen dubitet, an habuerit animum se obligandi, non teneri ad præstandum promissum, si dubium vinci non possit. Nam sic adest dubium de existentia legis, sibi voluntariè imposita, quæ non stat sine voluntate se obligandi per ralem legem; at in tali dubio lex non obligat; cum obliget solum ex suppositione, quæ dubia est. Hinc quando P. Sanchez cit. n. 13. docet, in hoc dubio teneri, videtur id sentire, quantum est ex præsumptione, ac pro foro externo.

105. Neque dicas: in dato casu promissio externa est in certa possessione contra liber-

tatem voluntatis; non è contra; ergo pro illa judicandum est. Nam Resp. licet certum sit, quòd promissio externè facta sit, & pro hoc militet certitudo possessionis contra promittentem in foro externo; quia tamen non habetur certitudo de interna promissione, sed mera dubitatio, libertatem voluntatis non posse à possessione immunitatis ab obligatione, inde nata, deici, quamdiu stat ea dubitatio; nam promissio externa sine interna, non habet vim obligandi, ut tenet ipse P. Sanchez sæpe cit. licet in externo foro ægrè voluntas se defenditur contra præsumptionem, quòd non promiserit fictè, nisi aliis adminiculis juvetur.

§. 7.

An, & qualiter externa, sed dolosa promissio, promittentem obliget?

Resp. eum, qui sponsalibus externè 106. promissis Virginem decept, & corrumpit, non teneri promissum implere, nisi ratione damni, si promissio fuit ficta; ita Sanch. l. 1. d. 10. n. 3. nam in tali casu (secluso nimirum damno) non est ulla radix obligationis, seu legis, eum ad præstandum promissum obligantis, ut const. ex dictis. Dixi, non teneri, nisi ratione damni; alia enim quæstio est, an ficta promissio, ratione fraudis, & injuriæ illatæ, promittentem obliget ad standum promissis? pro cuius resolut: nota, dupliciter fieri posse hanc promissionem dolosam. 1. gratis, quin ex hoc promissario damnum aliquod nascatur; & sic nec in vi promissionis, nec in vi sponsalium, licet repromissioni conjuncta foret, promittentem obligat ad implendum promissum, ut dictum est. 2. cum alterius onere, ut, si quis fictè matrimonium promittat puellæ sub hac simul conditione, si fecerit usum sui corporis, & hac spe matrimonii promissi onus præstet? in hac quæstione non est dubium, quòd injuria, & damnum puellæ illatum, compensari debeat à simulato promissore, sic urgente justitiâ commutativâ, ut tenet communis, saltem tunc, quando puella non poterat ex ullo indicio colligere, latere fraudè, & meram fictionem. Nam, qui injustè damnificat proximum, ex justitiâ tenetur reparare damnum; sed qui dolo, & matrimonii

monii facta spe inducit puellam ad iacturam pudicitia; ac ea, quae inde consequuntur, iniuste damnificat illam; ergo ex iustitia tenetur reparare damnum, nimirum vel ducendo, vel dotando.

107. Si queras, an esto damnum ex ficta matrimonii promissione illatum, defloratae compensari possit alio modo, quam ducendo, nihilominus ex iustitia deflorator in eo casu determinate obligetur eam ducere? Resp. Caltropalaum D. 1. de Sponsal. p. 2. n. 3. affirmare hoc secundum; sed D. Antoninum p. 3. t. 1. c. 19. & alios velle, satis fieri ducendo eam, vel competenter dotando. Resp. fictum illum promissorem in dato casu satisfacere, defloratam ducendo, vel dotando, quin vi damni, vel iniuriae illatae, obligatus maneat determinate ad eam ducendam, nisi non possit alio modo damnum illatum reparare. Nam ad matrimonium determinate illum non obligat promissio, nec damnum ex deceptione natum. Non promissio; nam haec ponitur merè ficta, & nulla: non damnum; nam hoc plus non exigit, quam ejus compensationem; at illud, non ducendo tantum, sed & competenter dotando illam, compensari potest, ut supponit casus, ergo.

108. Dices I. iustitia commutativa obligat, praesertim in contractibus onerosis, non tantum ad aequivalens, sed etiam ad idem in specie reddendum, quod ex iustitia debitum est, si hoc reddi possit in specie; sic qui promissit, se daturum centum Cajo, si Romam iverit, tenebitur implere promissum, esto fictè promiserit, si Cajo Romanum iter peregit; sed in dato casu vera promissio, ex iustitia debita est, ut constat in omnibus contractibus, in quibus intervenit do, ut des; vel facio, ut facias; & talis promissio vera reddi potest etiam eam ducendo; ergo talis deceptor non satisficit solum competenter dotando illam, sed verè promittendo, consequenter ducendo, ita Sanchez. l. 1. hic D. 10. n. 3. constat hoc etiam ex c. 1. de adul. & stupr. ubi dicitur: si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem.

109. Resp. quòd iustitia commutativa, etiam in contractibus onerosis, qui nulliter initi sunt ex defectu veri consensùs, non obliget ad plus in foro conscientiae, quam

ad reparandum damnum decepto illatum in casu iniustae actionis. Tunc autem petit tale damnum reparari per aliquid in specie, quando vel de illo in specie conventum est, conventionem verà, & validam; vel quando illud prius fuit sub dominio, seu reali jure datum passum, & res adhuc extat. Nam his seclusis deficit radix obligationis ad hoc in specie; & satisficit, reddendo aequale, seu aequivalens. Quare negatur, quòd Cajo (postquam spe centum sibi fictè promissorum, conditionem adimplevit) promissor non satisficiat redditione tanti, quanti valet labor itineris Romani, aut damnum illi exinde secutum, licet non sit idem in specie. Nam quod fur equi non satisficiat reddendo pretium, loco equi adhuc extantis, est, quia hic equus in specie, adhuc extans, prius suberat reali jure per furtum laeso; quò titulo contra quemcunque possessorem habet actionem realem, equum vindicandi.

Ad c. 1. de adulteriis Resp. illa verba, dotabit, & habebit uxorem, ab ipso legislatore in c. immediate sequenti, sufficienter explicari sumendo particulam copulativam & pro disjunctiva vel, ut fasè apud Barbofam videri potest in cit. c. à n. 7. Illud tamen hic specialiter notandum venit, quòd in casu, quo deceptor defloratam dotare potius, quam ducere voluerit, dos ei constitui debeat juxta facultates illius, & dignitatem defloratae, ut not. gloss. in cit. c. 1. Verb. juxta modum: accedit, quòd cit. c. 1. non loquatur de casu fictè promissionis, sed seductionis, quae non fit unice promissione ficta, sed etiam verà, sed sine animo exequendi promissum, vel aliis modis, qui innumeri sunt, ut ex se patet. Dixi I. in foro conscientiae. Nam in foro externo illa conventio non praesumitur ficta, sed vera; consequenter nisi promittens clarè doceat, promissionem illam, seu conventionem fuisse merè verbalem, condemnabitur ad praestandum in specie, super quo in specie conventum est, si praestari possit.

Eorum porrò sententiam, qui docent, III. fictum promissorem in casu Virginis, spe matrimonii defloratae, teneri determinate ad matrimonium, limitat I. P. Sanchez cit. à n. 4. ut non procedat, quando deflorata ex circumstantiis facile scire, aut merito credere poterat, promissionem esse fictam, & deceptoriam; quia tunc sibi debet

debet imputare; & fraudi voluntariè consensisse videtur. Inter circumstantias, ex quibus id meritò credere poterat, num. 1. si sint genere pares, sed divitius, & opibus impares. 2. si vir in conditione notabiliter excedat mulierem, quæ hunc excessum novit; ut si fæmina sit rustici, aut fabri filia, & novit Virum esse filium Comitis. Tantum porrò, & tam notabilem excessum seu disparitatem (etsi sufficientem agnoscat P. Sanchez cit.) non requiri necessariò, sed multò minorem sufficere, docet n. 5. ubi notat, quantitatem hanc arbitrio prudenti relinqui. Hanc limitationem procedere vult etiam in casu, quo deceptor matrimonium ficto juramento mendaciter promississet. Nam in dato casu nec vi promissionis ex n. 90. nec vi talis juramenti ex n. 100. nec demum, juxta nos in n. 107. vi damni teneretur determinatè ad matrimonium, si damnum competente dote posset, & vellet compensare. Limitat 2. ut non procedat, si ex tali matrimonio magnum scandalum, aut malus exitus prudenter timeatur: ratio primi est, quia, quod sine scandalo fieri nequit, peccatum est, ad quod non datur obligatio; ratio secundi est, quia prudens metus mali exitus in casu matrimonii ab uno invitè contracti, regulariter trahit prudens periculum plurimum exinde peccatorum. Limitat 3. ut non procedat, quando fictus promissor à muliere fingente, vel dicente, se Virginem, deceptus, corruptam reperit. Nam in delictis datur compensatio, modò damnum ex uno non sit minus damno ex parte alterius. Limitat 4. ut non procedat in dato casu, licet mulier non decipiat, sed fictus promissor errore suo deceptus sit, quo Virginem putans, corruptam reperit. Nam hæc est justa causa dissolvendi sponsalia. Unde licet verum esset, quòd fictus promissor, spe matrimonii fictè promissi, defloratam ducere teneretur, nec satisfaceret dotando; hæc tamen obligatio ad eam determinatè ducendam potius, quàm dotandam cessat, quando supervenit causa, propter quam sponsalia, etiam vera, justè solvi possunt: de quibus dicemus in seqq.

III2. Dices: ergo licet in tali casu non teneatur eam ducere (cùm justè possit rescindere sponsalia, etiam si promissio vera fuisset) tamen, si (postquam advertit, cor-

ruptam esse, & non Virginem) perrexit; & absolvit copulam, tenebitur pro sibi concessa copula; quia sic promissionem suam confirmavit, & à conditione (si es Virgo) recessit, ut colligitur ex c. Per tuas. 6. de condit. apposit. ibi: cùm liquidò constet, quòd post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est pronuntiandum, quia videtur à conditione apposita recessisse; quod apertius intelligitur ibid: ex Gloss. V. presumendum. Resp. N. i. latum. Nam in c. Per tuas, eo solam casu, ex copula post promissionem matrimonii secuta, præsumitur recessus à conditione apposita, quando præcesserunt copulam vera sponsalia; at in dato casu non præcessit vera promissio, aut vera sponsalia; Ergo. Deinde justitia non obligat ad restituendum plus, quàm damnum æstimeretur; ut docet ipse P. Sanchez l. i. hic D. 10. n. 21. sed damnum Virginitatis, etiam per dolum ablata, non æstimatur tanti, ac: Virum notabiliter digniorem, eam feminam ducere; ergo nullà ratione tenetur. Ex hoc enim rectè sequitur, in casu, de quo n. 107. deceptorem nullo titulo teneri ad matrimonium determinatè. Nam hoc nec exigit promissio, nec damnum. Non illa, utpote nulla; non damnum, quia matrimonium cum tali muliere pluris est, quàm tale damnum; Ergo.

Si quæras ulterius, an licet deflorator III3. deceptam in præmissio casu non teneatur ducere, tamen ei teneatur satisfacere pro usu corporis dolo obtenti? Et primo in casu, quo mulier ex magna inter ipsam, & promittentem disparitate, vel aliis ficti consensibus indiciis, à promittente datis, facile potuit dolum præsumere. 2. si mulier illam disparitatem ignoravit, vel, licet sciverit, adeò tamè à promittente assecurata est, (sed mero dolo) ut non potuerit timere dolum, sed judicio, etiam prudentium, securam videretur? Ad 1. aliqui affirmant, absolutè teneri ad id, quod ei præstare deberet, qui ab ea vi extorsit usum corporis; quia dolo defloravit, & sic injuriam deceptæ fecit. Sic Navarr. in summa latina c. 22. n. 76. alii censent teneri, non tamen ad tantum; sed id solùm, quod prudentis arbitrio definitum fuerit. ita Soto in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. & alii: sed probabilius est, ad nihil in hoc casu teneri, quia pro tali casu,

ARTICULUS III.

De habilitate contrahentium
Sponsalia.

Generaliter loquendo illi soli censentur habiles, ad contrahenda Sponsalia, inter quos aliquando consistere potest matrimonium licite, ac valide contractum, modo tunc capaces sint dare consensum mutuuum, prout requiritur ad legitimam futuri matrimonii promissionem. Cum enim Sponsalia sint mutua promissio matrimonii *in futurum ineundi*, intelligi debet de matrimonio ineundo licite, & valide. Nam promissio rei illicitæ, etiam jurata, non valet; & cum substantialiter requirant consensum, mutuuum, deliberatum, liberum, externo signo manifestatum, cum animo se obligandi, fieri potest, quod (esto in futurum ad hæc capaces fieri possint) tamen invalide contrahant, dum hæc facultate carent. Dupliciter autem fieri potest, aliquos esse inhabiles ad ineunda Sponsalia de futuro 1. ratione impedimenti, quo laborant perpetui; 2. ex defectu ætatis, ad hoc requisitæ. Nam, si impedimentum sit dirimens, & perpetuum, nec humano jure tollibile, nunquam celebrare poterunt matrimonium licite, ac valide; si tantum impediens, nunquam licite: si autem sit defectus ætatis jure requisitæ, inhabiles tunc erunt naturâ, vel lege, ut dicemus infra; sed solum temporaliter, dum durat talis defectus.

Dixi, *si impedimentum sit dirimens, & perpetuum, nec humano jure tollibile*, ut, si matrimonium dirimat, vel jure naturali, vel divino positivo (si enim sit juris humani, & in eo dispensare solet Papa ex causis legitimis) valida erunt Sponsalia à sic impeditis contracta, sub conditione, si Pontifex dispensaverit, ut dicemus infra. Nam promissio matrimonii celebrandi pro tempore, quo non erit impedimentum (quando ex iusta causa removeri solet, ab eò, qui potest) nec est promissio rei illicitæ, nec sub impossibili conditione, ut constat ex L. non solet 10. ff. de bis, qui notantur infamia, junct. gloss. V. non solet. Et ideo dixi 2. si impedimentum sit perpetuum. Nam, si sit solum temporaneum (modo reliqua non

E

dca.

casu, quo mulier prudenter potuit, ac debuit advertere dolum, & non advertit: merito præsumitur, liberè consensisse, nec injuriam passâ; ex quo patet ad rationem in contrarium, maxime cum dato casu supponatur, nihil coactionis, ad concedendum alteri usum corporis, adfuisse.

114. Ad 2. affirmant aliqui, teneri defloretorem, non quidem ducendo, sed alio modo compensare usum corporis defloratæ per dolosam promissionem inductæ; ita Sylvester. V. Matrimonium 4. q. 8. & alii, quod verum judico, quoad obligationem præstandi estimationem damni, si mulierem ipse notabiliter excedat, sive hæc excessum ignoraverit, sive prudenter cogitare potuerit, non latere dolum; ratio est, quia adhuc injustè illam in duxit in Virginitatis jacturam, mulieri damnosam, qualiter teneretur, qui eam vi defloravit. Nam hujus damni reparationem justitia stricta petit. Injustum autem est, alterum dolo inducere in damnum, & restitutioni obnoxium secluso titulo à dolo excusante. Nec obstat, quod prudenter cogitare potuit, latere dolum. Nam etiam hoc stante, dolo est causa spei, & hæc damni, ex dolo, injustè, fallaciterque posito; inducitur.

115. Si demum quæras, an factus Promissor teneatur in Uxorem ducere corruptam, vel estimationem usus corporis sibi concessi, ad copulam, sub spe matrimonii, quando sciebat esse corruptam? Resp. non teneri determinatè ad eam ducendam; sed solum ad estimationem, quam habet usus talis corporis dolo obtenti, si ex hoc mulieri damnum secutum est, ratio 1. partis est ex n. 114. in fine: ratio secundæ partis est, quod justitia stricta obliget ad reparationem damni injustè illati: dixi: *si damnum secutum est*: nam aliàs justitia, seu jus alienum non est læsum in re, sed solum in affectu, & intentione, quæ injustitia, affectiva solum, non parit obligationem restitutionis; probabilius tamen est, eum teneri quoque satisfacere pro usu corporis sibi concessi, si super hoc conventum sit, etiam secluso alio damno; non quidem ex vi promissionis factæ; quæ nulla est: sed ex vi fraudis, seu fraudulentæ promissionis, cum justitia naturalis exigat, acceptum dolo, esse reddendum, vel æqualiter, aut formaliter.

Tom. IV.

deficiant ad consensum legitimè præstandum, naturâ, requisita) tale impedimentum non reddit inhabilem ad Sponsalia, validè, ac licitè contrahenda, quantum est ex hoc capite. Hinc, licet impuberes, septennio majores, tempore impubertatis non possint validè inire matrimonium, possunt tamen inire Sponsalia, quia impubertas est impedimentum solum temporale.

117. Ex hoc sequitur 1. à furiosis, & amentibus, non posse validè iniri Sponsalia, quamdiu sunt in statu furoris, aut amentia, ut habetur in c. *Neg. furioso*. 32. q. 7. ibi: *neg. furiosus, neg. furiosa*, matrimonium contrahere possunt, intellige tempore furoris, quia tunc sunt naturâ inhabiles, cum deficiat usus rationis ad se obligandum sufficientis. Et licet in eodem c. statim subjungatur: *sed, si contractum fuerit, non separantur*; ex quo aliqui inferunt, furiosos posse validè contrahere: textus tamen loquitur solum de matrimonio contracto ante furorem. Nec audiri debet gloss. in c. *dilectus de Sponsal. V. furiosus*, ubi videtur admittere, à furioso validè contrahi, si alter contrahentium sit furoris conscius, quia sic non patitur injuriam: nam nullitas talis contractus non oritur unice ex injuria, quæ alteri, furoris ignaro, fieret; sed ex defectu deliberationis inducto per furorem, repugnante tali contractui. Hinc à furioso, dum est in prædicto statu, nihil fieri potest, quod consensum liberum exigit; id, quod etiam dicendum de mente capro I. nam hic furioso equiparatur. L. 2. *de curat. furios.* junct. gloss. V. *extramentem*, & c. *sicut de Regularib.* Hæc tamen intellige, ut monui, solum de tempore furoris, seu illo, quo sui compos non est. Nam si habeat lucida quandoque intervalla, hoc est, si quandoque sui compos fiat, & usum habeat rectæ rationis, eo tempore contrahere poterit, & Sponsalia, & matrimonium, quantum est, vi sufficientis deliberationis. Nam ex alio c. prohiberi poterit, si sit frequenter recidivus; quia tunc habilis non est, ad educandam rectè prolem.

118. Sequitur 2. mutum, simul & surdum, qui habet intellectum adeo docilem, ut signis edoceri possit, quid sit matrimonium? & signis etiam indicare consensum, validè contrahere Sponsalia, & matri-

monium; ita Th. Sanchez l. 1. *de Sponsal. D. 8. n. 12. ex c. cum apud, de Sponsal.* ubi ad hanc quæst. de mutuo simul, & surdo propositam, responderetur: *si talis velit contrahere, non debet sibi denegari*; maxime; cum tales possint confiteri, & absolvi. Si autem aliquis sit simul mutus, surdus, & cæcus, putant aliqui apud Sanchez cit. n. 15. eum esse capacem matrimonii; sed ipse negat, siue talis sit à natura, siue ex accidenti, nisi ante hoc accidens sciverit, quid sit matrimonium, & eo posito possit dare signa sufficientia, & consensum debitum sensibilibiter exprimere.

Sequitur 3. textus juris, quibus dicitur, *factum calore iracundis, non prius ratum esse, quam si perseverantia secuta apparuerit, judicium animi fuisse*, intelligendos esse de foro externo, & in specialibus casibus, ubi tale factum non est præsumendum, propter dubium, & ambiguitatem, nisi hanc præsumptionem tollat perseverantia. Nam sicut Sponsalia nullo modo contrahuntur per promissionem factam in amentia, ebrietate, & similibus, quæ plenum rationis usum impediunt: ut coll. ex c. *Neg. furiosus* 32. q. 7. & c. *dilectus, de Sponsal.* sic nec in calore iracundia, turbantæ rationis usum, ut tollant debitam rationis deliberationem, necessario consentii præviè debitam. Hinc coll. eas circumstantias, quæ impediunt voluntarium requisitum ad mortale, impedire etiam voluntarium requisitum ad Sponsalia. Neque dicas: potest quis extra amentiam, & ebrietatem, contrahere Sponsalia, sub conditione contingenti in amentia, vel ebrietate. Resp. id concedi; quia ex hoc non sequitur, celebrari Sponsalia in eo statu, ubi est defectus usus rationis, & plenæ libertatis; sed ad summum, poni conditionem. Unde promissio matrimonii concepta in calore iracundia ex hoc titulo non invalidatur, nisi tantus sit iracundia calor, ut impediatur usus rationis ad requisitam animi deliberationem pro imponenda sibi obligatione voluntaria requisitam, de qua dicemus infra. Eum autem calorem non fuisse tantum, merito præsumi potest, si etiam sedato animo in promissione prius facta perseveret; non, quod ea perseverantia requiratur, ut complementum contractus, & obligationis (sic enim etiam ab initio fuisset nullus, & tra-

& tractu temporis, & secuta perseverantia non convalesceret, imò perseverantia non esset) sed, ut signum, & indicium, valde probabile, quòd adfuerit deliberatio requisita.

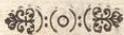
Sequitur 4. Sponsalia non invalidari ex hoc, quòd in æstu cæci, ac libidinosi amoris concepta sint. Nam, licet ejusmodi amoris æstus multum rationem obnubilet, dicaturque furor & quædam amentia: vix tamen unquam tantus est, ut simpliciter excuset operantem à peccato gravi; furor autem, atque amentia, non verè, sed solum translativè est. Et ideo in foro externo defectus debita deliberationis vix præsumi potest; ut notat Gobat in Theol. Experiment. tr. 10. n. 27. & iudex in ejusmodi casu, ubi dubitatio foret, judicare debet, secundum ea, quæ plerumque contingunt, prout dicitur c. *inspicimus*, de reg. jur. in 6. quamvis negari non possit, eam promissionem in circumstantia libidinosi æstus in, vel ante copulam, non raro esse dubiam (ut observat Gobat cit. n. 26.) & rectè interdum ambigi, an adfuerit sufficiens deliberatio?

120. Cæterum, communis doctrina est, ad inducendam obligationem ex promissione; sufficere illam animi deliberationem, quæ sufficiens est ad peccandum graviter, licet conjuncta sit cum ingenti passione. Nam vehemens passio (amoris, iracundiæ,) regulariter non tollit eam animi deliberationem, quæ sufficit ad peccandum graviter, ut communiter sentiunt Theologi. Unde quando l. 9. ff. de Publicanis, dicitur, quòd locatio vectigalium, calore licitantis ultra solidæ conditionis modum facta, cum hac modificatione admittatur; *si is, qui licitatione vicerit, fidejussores, vel cautionem, prestare paratus sit*, non indicatur, contractum (his seclutis) ob calorem licitantis esse irritum, (nam cautio non pertinet ad substantiam contractus, nec contractui titulo ejus caloris irriti, valorem superinducere potest) sed solum, cautionem in securitatem futuræ observationis adhibendam. Quod autem adducitur ex l. 2. C. ad L. Juliam (ubi juramentum à Domino inconsulto factum, & ex eò, quòd nollit unquam servo suo conciliari) non probat nullitatem juramenti ex calore iracundiæ, sed ex imprudentia, & turpi animo fovea-

Tom. II.

da vel inimicitia, vel nunquam remittenda offensæ. Nec dictis obstat casus in c. *Dudum, de Conversione Conjugat.* ubi Vir quidam conjugatus, voto servandi castitatem obstrictus, post intervallum uxorem repetens, voti observatione se volens eximere (prætexendo, *se illud in calore iracundiæ fecisse*) justus, servare votum, eò, quòd postmodum illud fecerit coram testibus, & tabellione; ex quo aliqui arguunt; ergo votum calore iracundiæ factum, esset nullum, nisi postmodum illud iterum emisisset, nimirum sedato animi calore. Nam Pontifex præsentiam testium, & tabellionis non adduxit eo fine, ut per hoc ostenderet nullitatem voti ob iracundiæ calorem concepti; sed, ut demonstraret fundamenta, quibus ille voti valorem infringere, ac nullitatem probare nitebatur, inania esse, consequenter ad voti observationem omnino teneri.

Ex hoc coll. quando in L. *quidquid calore, ff. de Reg. jur. & L. 3. ff. de Divort.* dicitur: *quòd calore iracundiæ factum sit, nullius roboris, & momenti reputari, & pro infecto haberi*, solum procedere, quando calor iracundiæ talis est, ut motu iræ concitatus sic alteretur, ut quid agat, ferè non percipiat; sic Socinas, Menoch: & alii apud Barbof. in cit. c. *Dudum à n. 2.* quamvis in delictis (factum ex calore iracundiæ) excusetur, ut not. Julius Clarus in *Præct. V. Injuria*; sed intellige, si iracundia proveniat ex justa, non autem, si ex injusta causa. Ex *justa causa* provenire dicitur, cum quis irascitur, injustè provocatus verbis, vel factis; *ex injusta*; cum quis irascitur dando operam rei illicitæ, saltem negativè; v. g. ex amissione in ludo &c. Ex hoc manet communis regula (ut in principio dictum est) eos licitè, ac validè contrahere Sponsalia, qui nullo jure prohibentur. Nam aliqui prohibentur natura (quia vel perpetuò, vel saltem ad tempus, sunt incapaces ad legitimum consensum, ad substantiam Sponsalium requisitum) alii autem lege, ut consanguinei, affines, &c. de quibus in titulis seqq.



E 2

ARTI.

ARTICULUS IV.

De aliis circumstantiis ad habilitatem contrahentium Sponsalia requisitis?

122. An, & qualiter habilitati contrahentium Sponsalia obstat impedimentum edendi consensum, vel internum, vel externum, articulo præcedenti dictum est; quia verò aliqui censent, ea vel invalidè, vel illicitè, vel utroque modo contrahi, si fiant clandestinè; vel inter Raptorem, & raptam; aut sine consensu parentum, vel eorum, sub quorum potestate sunt; aut adjectâ penâ per resiliens per solventem: de singulis dicemus in seqq.

§. I.

De Sponsalibus clandestinis.

123. Clandestinitatem (nullo nimirum teste præsentem) valori Sponsalium, etiam de futuro, nocere, tenent aliqui; sed rectius negatur, tum quia id nullo jure irritante ostenditur; tum quia *lex correctoria juris communis extendi non debet ultra casum expressum*, ut dicitur L. *Præcipimus C. de Appellat. & casus in tali dispositione omissus, relinquendus est in dispositione juris communis*. L. *commodissime ff. de liber. & posthum.* Decretum autem Tridentini, irritans matrimonia clandestina, non exprimit sponsalia de futuro; ergo de Sponsalibus clandestinis est casus omissus in dispositione Trid. ergo non est sub illa lege irritante, sed relinquitur sub dispositione juris communis: jure autem communi Sponsalia de futuro, quantumvis clandestina, valent à fortiori, cum eo jure olim valuerint matrimonia ex c. 2. de *Cland. De spons.* ibi: *si matrimonia ita occultè contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat, ij, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi.* Et statim: *si persone contrahentium hæc voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam in principio in Ecclesie conspectu contracta.* Et ita censet communior opinio Canonistarum.

124. Dices 1. Prohibito matrimonio, censentur etiam prohibita Sponsalia; ergo prohibito matrimonio clandestino prohibentur etiam Sponsalia clandestina;

ant. prob. quia licet oratio, que quasdam nuptias senatorum inhiuit, de Sponsalibus nihil locuta sit; rectè tamen dicitur, sponsalia in his casibus, ipso jure, nullius esse momenti, ut habetur L. *oratio ff. de Sponsal. 2. quamvis verbis orationis cautum sit, ne Uxorem Tutor pupillam suam ducat, tamen intelligendum est, ne desponderi quidem posse.* ut dicitur L. *si quis Tutor 6. Vers. quamvis ff. de ritu nupt. 3.* sicut se habet matrimonium absolutum ad Sponsalia absoluta; sic se habet matrimonium clandestinum ad Sponsalia clandestina. 4. prohibito matrimonio censetur prohibitum esse id, per quod ad illud pervenitur; sicut, prohibito sine, prohibitum manet medium ad illum finem.

Resp. ant. verum esse, quando matrimonium omni modo est prohibitum; non autem, quando est prohibitum solum tali modo, (v. g. clandestinè) licitum autem, alio modo; v. g. *contrahendum publice*, seu *in facie Ecclesie*. Hinc concedo, prohibito matrimonio clandestino, prohiberi etiam Sponsalia clandestina, de matrimonio clandestinè, non autem publice contrahendo; quia in primo, non autem in secundo casu, sunt promissio rei illicitæ. Clandestinè alicui promittere futurum matrimonium eo modo contrahendum, quo illud contrahendum præscribit Ecclesia, inferret solum clandestinam promissionem, de futuro celebrandi matrimonium, quo id juxta mentem Ecclesie fieri debet; talis autem clandestina promissio non est contra ullam legem vel irritantem, vel etiam præcisè prohibentem ratione illius clandestinitatis; Ergo.

Ad. 1. probationem Resp. 1. in L. *oratio*, agi solum de matrimonio illis Senatoribus prohibito omni modo sic, ut nullo illud modo liceret celebrare. Resp. 2. instantiam ex cit. L. non esse à Lege correctoria juris communis, sed solum à Lege merè dispositiva. Quod etiam responderi potest ad Legem Tutor; præterquam, quod omni modo illi matrimonium cum pupilla sua interdicatur. Ex quo pat. ad 2. probat. Ad 3. Resp. Negando ly *sicut*. Fallit enim in multis. 1. in *atate*. Nam Sponsalia impleto septennio absolute contracta, valent; non autem matrimonium. 2. absolute, & validè contracta per merum levem, injustè incussum, rescindi possunt; non

non autem matrimonium, &c. 3. mutuo sponforum consensu dissolvi possunt; non autem matrimonium &c. Ad 4. prob. jam constat; nam Sponsalia clandestina de matrimonio clandestinè contrahendo non sunt irrita propter suam *clandestinitatem*; sed, quòd in eo casu essent promissio rei illicitæ; cum etiam, si essent *publicè celebrata* de matrimonio clandestinè contrahendo, irrita forent ob eandem causam. Igitur tunc solum Sponsalia clandestina ex data in objectione ratione prohibita sunt, quando sunt *de matrimonio contrahendo clandestinè*, ubi talia matrimonia prohibita sunt; non de *celebrando publicè*, ac in facie Ecclesiæ. Certum autem est, quòd Sponsalia clandestina non sint talia, ex quibus *necessariò*, seu ex *natura* rei, vel regulariter, pervenitur ad matrimonium prohibitum, quo solo titulo censetur medium prohibitum prohibito sine; Ergo.

127. Dices. 2. saltem erit illicitum, inire Sponsalia clandestinè. Resp. plures tam è Canonistis, quam è Theologis concedere illatum; imò Cajetanus, & Armilla docent esse peccatum mortale. Verius tamen est, nullum esse peccatum, quia Sponsalia clandestina nullo jure prohibentur. Nec sine convincenti ratione, dicendum est, aliquid *sub mortali* prohibitum esse, ut docet S. Thom. Suarez, & alii, de quibus suo loco,

§ 2.

De Sponsalibus Raptoris cum Rapta.

128. Cum certum sit, *matrimonium*, jure novo Trid. *sess. 24. de reform. matrim. c. 1.* contractum à Rapto cum Rapta, quamdiu hæc in ejus potestate manserit, irritum esse; questio est, an etiam sic irritentur Sponsalia de futuro? affirmativam docet P. Sanchez *l. 7. matr. D. 13. n. 171.* ac ex illo P. Robertus König in *Tractat. de jure matrim. Principum, ac privatorum, Tit. 7. in 4. Decret. p. 3. §. 5.* cum aliis. Negativam autem Perez. *D. 38. S. 4. n. 8.* quem citat, & sequitur P. Jacobus Wiestner de *Canon. imped. Conjug. a. 16. n. 9.* Rationes affirmandi sunt. 1. quia lex etiam correctoria, & poenalis, extendi debet, ubi omnino eadem ratio militat; at hæc in præsentem reperitur. Nam Tridentinum pro eo

tempore irritavit matrimonium, ut consuleret plenæ libertati ad id requisitæ, quæ non omnino plena est, dum Rapta manet in Raptoris potestate; at hæc ratio etiam pro Sponsalibus militat, ad quæ jura quoque plenam libertatem postulant. 2. quia, quòd dispositio Trid. licet correctoria juris antiqui, matrimonia clandestina irritans, non extendatur ad clandestina Sponsalia de futuro; non facit instantiam pro præsentem casu; ibi enim non est utrobique eadem omnino ratio. Nam motivum *adulterii*, quod est in matrimonio clandestino, cessat in Sponsalibus clandestinis; at in Sponsalibus Raptoris & Raptæ militat eadem omnino ratio, quæ contra ipsorum matrimonium; ergo. 3. Quia in subordinatis, quando est eadem omnino ratio, dispositio quoad unum afficit etiam alterum, quod ad ipsum ordinatur.

Sed hæc non videntur convincere. 129.

Nam ad 1. Resp. Trans. maj. n. min. 1. si enim ratio, propter quam Concilium irritat matrimonium inter Raptoem & Raptam pro eo tempore, quo est in ejus potestate, sit defectus plenæ libertatis, erit illius plenitudinis, quam jura exigunt ad *matrimonii valorem*; sed hæc plenitudo in Sponsalibus de futuro non requiritur; nam ex communi sensu Sponsalia de futuro non exigunt libertatis plenitudinem, quam petit matrimonium, eo, quod hoc semel validum, nullo humano jure rescindi possit; secus illa: accedit, quòd, consentire in contractum jure humano facile rescindibilem, non exigit tantam immunitatem à vi, & metu, quantam exigit consensus in contractum semel factum, non amplius rescindibilem.

Deinde principium assumptum in multis fallit. Nam dispositio (per quam a sylo Ecclesiæ excluduntur Rei publici latrocinii, depopulationis agrorum, homicidii, vel mutilationis membrorum in ipsis Ecclesiis, eorumque Cæmeteriis, Rei homicidii proditorii, assassinii, hæresis, ac Rei læsæ majestatis humane in ipsam personam Principis) *juxta complures* est dispositio correctoria juris antiqui, & odiosa (cum restringat jus asyli, seu favorem Ecclesiarum, quo protegitur reverentia, & honor Ecclesiis debitus, ne sint in minori honore, quam olim Ethnicorum aræ, & statuæ) & tamen extendi non debet ad alia

crimina, & casus non expressos, etiam graviores, ex ulla quantuncumq; gravi causa, ne quidem ob paritatem, seu identitatem, aut etiam majoritatem rationis, ut manifestum est ex constitut. Gregorii XIV. quæ incipit, cum alijs nonnulli, edita a. 1591. Dixi, juxta complures esse dispositionem odiosam. Alii enim rectius dicunt favorabilem; cum directè intendat favorem, ac reverentiam Ecclesiarum; & tamen, juxta citatam constitutionem non admittit extensionem, ad non expressa.

130. Similiter in c. quanto 7. de Divort. Pontifex consultus à Ferrariensi Episcopo, an altero Conjugum ad hæresim transiente, qui relinquatur, possit ad secunda vota transire? referibit cum distinctione; & affirmat, si unus infidelium convertitur ad fidem, altero in infidelitate permanente, aut nullo modo illi cohabitare volente, aut non nisi cum injuria Creatoris, vel periculo perversionis: negat autem, si unus è fidelibus labatur in hæresim, aut gentilitatis errorem, etsi in hoc major appareat contumelia Creatoris, ut ait textus. Et ratio est; quia, cum tota vis legis, & juris positivivi, pendeat à voluntate legislatoris ex justa ratione procedentis in tali casu, identitas rationis bene concludit, etiam alterum (in quo est eadem omnino, vel major ratio) æquè dignum esse prohibitione; non autem, ex eadem esse actu prohibitum, nisi probetur voluntatem legislatoris ex illa motam, tam pro hoc, quam pro illo prohibendo, ut patet in casu prius allato. Et ideo Barbosa in tr. Locor. com. argum. à loco 68. n. 3. licet admittat valere argumentum à majoritate, vel paritate rationis etiam in correctoriis ad declarandum dubium) negat valere in iisdem ad extendendam dispositionem; nisi casus non expressus contineatur sub universali, ex qua est illatio necessaria ad particularia sub ea contenta, ut dicemus infra.

131. Ad 2. rationem Resp. ex ipsa disparitate ibi assignata confirmari valorem Sponsalium raptoris, & raptæ; nam nec in his invenitur eadem ratio, quæ in matrimonio raptoris, cum rapta, ut dictum est n. 129. Sponsalia enim de futuro non exigunt tantam libertatem, quam tam matrimonium; ergo licet raptus impediatur libertatem matrimonio necessariam, malè hoc titulo arguitur ad mera Sponsalia de futuro. Ad 3.

rationem affirmandi, responsio constat ex n. 128. ad summum enim procedit, quando illud subordinatum ducit ad id, cui subordinatur, illicitè, ac invalidè faciendum; v. g. ad matrimonium cum Rapto celebrandum, dum rapta est adhuc in Raptoris potestate. Cum autem fieri possint eo tempore Sponsalia de celebrando matrimonio tunc, quando Rapta fuerit in loco tuto, & extra potestatem ejus, non est, unde illa Sponsalia invalidentur. Accedit, quòd in hoc casu non sit eadem omnino ratio de matrimonio, & Sponsalibus contractis à Rapto cum Rapta, dum hæc est in potestate Raptoris, ut constat ex dictis.

§. 3.

De Sponsalibus contractis absque consensu Parentum.

Quæstio est de Sponsalibus tam de præ- 132. senti, quam futuro, & quidem solùm, an sint valida, taliter celebrata. Resp. certum esse, matrimonia à filiis familias sine consensu Parentum contracta, vera, & rata esse ex Trid. Sess. 24. de reform. matrim. c. 1. ubi affirmatio in contrarium (quòd nimirum irrita sint, vel parentes ea rata, vel irrita facere possint) falsa dicitur; adeoque improbabilis positivè. Ex quo idem concluditur de Sponsalibus de futuro; cum & hæc mutuo, liberoq; consensu contrahentium consent, nec eo titulo sint promissio rei illicitæ, nisi sint de celebrando matrimonio in certis casibus, ubi præterito parentum consilio id non licet; de quibus infra. Ad valorem igitur Sponsalium, vel de futuro, vel de præsentem, non requiritur voluntarium dependens à consensu parentum, vel eorum, qui loco parentum contrahentibus sunt; quod etiam expressè habetur in c. Cum Virum 12. de Sponsalibus, ubi dicitur: quòd puella (in matrimonio spirituali, seu susceptione status religiosi) in ætate jam nubili constituta (quia liberum habet arbitrium) in electione propositi, si qui parentum non cogatur voluntatem. Ex quo colliges, ad Sponsalia sive de futuro, sive de præsentem, necessarium esse consensum personalem Sponsorum, vel per se, vel per alium ad hoc specialiter constitutum.

133. Si dicas: ad matrimonium spirituale, seu professionem Religiosam, sufficit *paternus consensus*; ergo etiam ad Sponsalia de futuro, vel presenti. Ant. prob. ex cit. c. *Cum Virum*, ubi dicitur, quod *Monachum paterna devotio faciat*. Resp. 1. ex hoc sequi, quod *solâ voluntate* parentum quis fieri possit Religiosus, vel Coniunx; quod admitti non potest. Resp. 2. textum intelligendum esse, quod faciat *occasionaliter*, ut notat gloss. V. eod. eod., quod filius aliquando vel obtemperet voluntati paternæ ex debito honestatis, non necessitatis; (ut dicitur 20. q. 1. c. *Illud*, & c. *puelle*) vel deinde sequatur rati habitio filii; non autem *absq. omni consensu filii*, etiam tacito, ut expressè definitur c. *sufficiat*. 27. q. 2. c. *ubi non est*. 30. q. 2. c. *Tuas* 5. de Sponsa duorum, ibi: illud te volumus observare, ut, postquam inter legitimas personas *consensus legitimus* intervenerit de presenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones, & *si solus defuerit*, *extera, etiam cum ipso coitu frustrantur*, &c. & c. *unico de Depens. impub. in 6.* ubi expressè dicitur, ut exponit Rubrica, Sponsalia pro absentibus filiis non tenere *nisi approbaverint tacite, vel expressè ex post facto*. Et ideo Canones in contrarium, requirentes *consensum* parentum, intelligendi sunt de *debito honestatis*, ut dictum est. Neque obstat, ibi dici: quod *Monachum faciat, aut paterna devotio, aut propria professio*; ac subjungatur: *quidquid horum fuerit allegatum, tenebit*; ex quo videtur, quod per se sufficiat alterutrum. Nam, cum in textu expressè ponatur: ut puella (de qua ibi) à religione non possit ad seculum reverti, sufficere vel professionem, vel etiam paternam devotionem, ubi *secuta est puella rati habitio*. Quare textus intelligendus est, ut not. gloss. V. *quidquid horum*, quod sufficiat *vel propria professio, sine patris devotione; vel paterna devotio cum filii rati habitio*.

134. Ex dictis sequitur 1. in hac materia non esse locum dispositioni juris civilis, L. 2. de *Ritu nupti.* ad hoc (ut nuptiæ consistant) *exigentis consensum omnium*, & eorum, qui *contrabunt*; & eorum, in quorum potestate sunt; ac, ad Sponsalia, L. 7. §. 1. ff. de *Sponsal. eorundem consensum, quorum in nuptiis desideratur*. 1. quia circa *valorem* matrimonii (cum sit causa merè Spiritualis) ni-

hil directè potest potestas laica, ut constabit ex dicendis; & leges in contrarium, abrogatæ sunt à jure Canonico, test. Bellarm. l. 1. de *matr. c. 19. & 20.* apud Sanchez l. 4. D. 22. n. 3. 2. quia, licet ratio naturalis *suadeat*, habendum esse *consensum* parentum in nuptiis filiorum, in quorum sunt potestate; tamen *non precipit, sed suadet, habendum esse*, nimirum ex honestate, vel etiam quandoque ex obligatione; ut dicemus infra.

Sequitur 2. matrimonium *in scitis*, 135. vel etiam invitis parentibus ab eorum liberis contractum; nec ab illis, nec à Magistratu Laico rescindi posse 1. quia matrimonium validum, ex institutione divina est *insolubile jure humano*, ut dicemus infra 2. quia id apertè habetur in Trid. *cit. sup. n. 132* saltem de parentibus, & de Magistratu Laico. Sequitur 3. quod nec statuta nec consuetudines municipales, nec poenæ transgressoribus impositæ à potestate laica, valeant, quæ prohibent filiis matrimonium contrahere sine voluntate parentum; & propterea, quod legem ejusmodi violaverint, puniunt. Ex hoc ipso enim jure canonico abrogatæ sunt, ut habetur ex Trid. c. 1. ita Sanchez Rebell. Coninch. Reginald. & alii; quos cit. & sequitur Barbof. in *cit. c. 1. Trid. n. 4.*

Dices tamen 1. quod contra leges fit, 136. *invalide* fit; sed contractus matrimonii vel Sponsalium, *invitis, vel etiam in scitis parentibus*, fit contra leges; 2. contractus Sponsalium, vel matrimonii, sine consensu parentum, *est non legitimus*, ut const. ex 30. q. 5. c. 1. 3. & 4. item ex 32. q. 2. c. 12. & 13. Demum 3. tale matrimonium saltem est *illicitum*; ergo Sponsalia (seu mutua illius promissio de futuro) sunt de re *illicita*, consequenter sunt *invalida*. Ad 1. Resp. factum contra leges (quæ vim obligandi habent in tali materia) esse *invalidum*, *si leges sint irritantes, seu annullantes actum*; non autem, *precisè prohibentes*; aliàs nullum valeret matrimonium contractum cum impedimento, solum impediante. Ad 2. Resp. verum esse in c. *Aliter* 30. q. 1. dici, conjugia celebrata omnis ibi præscriptis solennitatibus (inter quas est consensus parentum) vocari potius *adulteria, contubernia, stupra, fornicationes*, quam *Conjugia legitima*; sed nihil contra

contra superius dicta inde concludi; ad quod ostendendum:

137. Supp. 1. inibi reprobati ejusmodi matrimonia, tanquam *non legitima*; solum eo titulo, quod sic essent *clandestina*, ut patet ex Rubrica c. *Aliter*; consequenter in quantum erant contra legem talia matrimonia *precise prohibentem*; non *annullantem*. 2. ideo, quia mulier tali casu non accipiebatur *solemniter*, ut habetur in textu, ibi: *ac solemniter accipiat*. Supp. 2. solemnitates ibi præscriptas, ut matrimonium esset *Solenne*, fuisse sequentes: nimirum ut foemina prius peteretur ab his, qui supra illam dominationem, vel custodiam habebant; & à parentibus, & propinquioribus sponsaretur, & legibus daretur, & suo tempore sacerdotaliter, ut mos est; cum precibus, & oblationibus à Sacerdote benediceretur, & à paranympis custodita, & sociata, ipsa, & Sponsus, biduo, vel triduo orationibus ambo vacarent, & castitatem custodirent.

138. Supp. 3. has solemnitates non fuisse *substantialiter* requisitas, ad valorem matrimonii; sed tantum ad ejus *solemnitatem* accidentalem, seu ut mulier diceretur *ducta solemniter*, & haberetur *tanquam Uxor primi ordinis*, ut rectè notat Basil. Pontius l. 7. de matr. c. 54. n. 5. *nec obligasse sub peccato*. Nam in cit. c. *aliter*, *ita peracta*, expressè dicitur *ejusmodi matrimonia vocari potius adulteria*, quam *legitima conjugia, nisi voluntas propria suffragaverit*; ergo ubi contrahentium voluntas aderat, conjugia vera erant, quoad substantiam; sed *non solennia*; non ex defectu solemnitatis substantialis in matrimonio simpliciter; sed solum accidentalis, & quæ *solennis*. Deinde postquam in c. *aliter*, illæ solemnitates recensitæ, & rursum in c. *Nostrates* repetitæ sunt, statim subjungitur: *hæc sunt pacta conjugiorum solennia*; & additur: *peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali foedere non interveiant, non dicimus*: ergo sine illis licitè fiebant pacta nuptialia *non solennia*; ergo foederi nuptiali, quoad substantiam accidentales sunt, & citra culpam omitti possunt; quibus positis.

139. Resp. ibi per *ly non legitimum* intelligi solum *non solenne*, quod stat cum valore actus, ut constat ex num. priori; & in ejusmodi casu talia matrimonia *non solen-*

nia vocari supra, adulteria, fornicationes &c. *si non suffragetur voluntas propria*. Nam si sine hac carnaliter jungantur, supra erunt, vel fornicationes, vel adulteria &c. Fortassis etiam dici potest, prædictos concubitus eo titulo sic appellatos, quod essent non *cum Uxore* simpliciter. Nam mulier ducta minus solemniter, jure antiquo non dicebatur *Uxor simpliciter*, honorato Uxor nomine, ut expressè habetur c. *non omnis*, 32. q. 2. ibi: *Non omnis mulier juncta viro Uxor est, quia nec omnis filius, est heres patris*. Quæ enim verè ducta erat, sed non legitime, hoc est, minus solemniter, in re quidem Uxor erat, non tamen Uxor vocabatur, sed *concupina*; sicut Agar, Uxor Abraham, sed non tamen dicebatur, Uxor Abraham, sed *ancilla*, seu *concupina*, & filius ex hac, *filius quidem, sed non heres*.

Idem respondetur ad c. *Nostrates*, 140. quod est tertium in eadem causa, & questione. Nam ibi expressè habetur, consensum eorum, in quorum potestate sunt sponsi (& reliqua ibid. enumerata) requiri, *ut eorum pacta nuptialia solennia sint*; nec plus habetur in c. 4. *cod.* Quod affertur ex c. 12. seu *non omnis* 32. q. 2. nihil facit contra dicta; cum aliud non velit, quam *non esse Uxorem*, honorato nomine, quæ ducta est non solemniter, seu sine publicis nuptiis, ut jam expositum est, sed *Concupinam* solum, hoc est, *verè ductam, sed non solemniter*. Ex quo deducitur jure antiquo in duplici Classe fuisse *vera, & valida* matrimonia, sed *diversis nominibus expressa*. Nam quædam appellabantur *solennia* (celebrata scilicet cum solemnitatibus præscriptis, de quibus supr.) alia *non solennia*, seu celebrata sine dictis solemnitatibus; & illa fuisse appellata *legitima*, quod fierent secundum præscripta legum, etiam quoad circumstantias substantiæ matrimonii extrinsecas; alia verò *non legitima*, quod, licet essent in substantia vera matrimonia, tamen deficerent in circumstantiis lege præscriptis, sed solum extrinsecis, de quo V. Pontius cit. l. 7. c. 57. à n. 6.

Hinc, juxta duplicem differentiam 141. matrimonii *solennis*, & *non solennis*; *legitimi*, & *non legitimi*; etiam mulieres, quæ verè, ac substantialiter valido matrimonio ductæ, veræ Vxores, ac Conjugatæ

gata erant, aliter, & aliter fuerunt appellata. Cum enim DEI permittu in lege veteri unus habere possit plures Uxores, ad distinctionem aliquas vocabant *Uxores Primarias*; alias, *secundarias*. Nam, sola mulier solenniter ducta, vocabatur *Uxor Primaria* seu *primi ordinis*, atque adeo *Uxor simpliciter*; ducta vero minus solenniter, *non Uxor simpliciter*, sed cum addito, *secundaria*, seu *Concubina*; qualiter respectu Abrahamæ erat Sara, & Agar. Illa enim dicebatur *Uxor simpliciter*; ista, solum *ancilla*, & *Concubina*, licet ambæ forent ei vero conjugio seu matrimonio copulata, sed Sara solenniter; Agar minus solenniter, de quo expressè Pontius *sup. cit.* Et hoc sensu accipiendo nomen *Concubinae* (nimirum pro muliere vero, ac valido, sed minus solenni matrimonio copulata Viro) olim permittebantur *Concubinae*; non autem sumpto nomine *Concubinae* pro muliere, nullo, etiam non solenni matrimonio, ritè copulata, sed solum libidinis causâ domi retentâ, de quo V. Pereyra in *Elucidario, à marginali num. 1505. cum seq.* Ad 3. in n. 136. Resp. concedi, Sponsalia (seu promissionem futuri matrimonii) celebrandi in circumstantiis (quibus matrimonium celebrare non licet) omnino invalida esse ex ratione inibi data; quia scilicet promissio futuri matrimonii, celebrandi, in circumstantiis, in quibus id prohibetur ab Ecclesia, foret promissio rei illicitæ: sed negari, semper illicitum esse, matrimonia celebrare ignorantibus, aut etiam invitis Parentibus, ut dicemus sequenti numero.

142. Si enim quæras, an sit peccatum, in scitis, aut invitis parentibus celebrare Sponsalia? Resp. regulariter non esse peccatum. Sic Goffredus in *summa, de desponsatione Impub. n. 13.* Henriquez l. 11. matr. c. 13. n. 13. & alii 1. Ratio est 1. ex c. *Cum Virum. Sup. cit. n. 132.* deinde, quia inferior non tenetur obedire superiori præcipienti aliquid in eo, in quo illi non subditur; at quoad contrahendum matrimonium filius est liber, & sui iuris, nec in hoc parentibus subditus, teste D. Thomâ 2. 2. q. 104. a. 5. in corp. & in 4. dist. 29. q. unic. a. 4. quia in matrimonio, est quasi servitus perpetua, mutuum amorem exi-

gens; ad hanc autem hominem, qui liberæ conditionis est, parentes compellere regulariter non possunt; dixi: regulariter, ut exciperem aliquos casus, de quibus in sequent.

Dubitatur igitur 1. an filius obligetur 143. inire matrimonium, quod Pater spondet, vel ineundum jubet? Pro affirmativa stat c. 1. de *Despons. impub.* ubi proposito casu Sponsalium, à parente celebratorum nomine filii impuberis, rescribit Honorius Papa Episcopo id querenti: *si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse; potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.* Ubi notandum, quod verbum *debet* importet sui naturâ necessitatem, & præceptum, ut tradit gloss. in c. *Proposuit. V. non debet, de Appellat.* & verbum *omnino debet*, importet præcisam necessitatem; ita Sotus in 4. dist. 29. q. 1. a. 2. & alii.

Sed nota, talem filium, pro quo Pa- 144. ter Sponsalia contraxit, posse considerari vel in statu, quod jam determinatus est, ad ducendam aliquam uxorem; vel in statu, quo determinatus est ad vitam non in conjugali, sed alio statu ducendam; quibus promissis: Resp. 1. Filium, jam aliàs determinatum ad vitam conjugalem ineundam, non teneri ad implenda Sponsalia, quæ pater pro illo promissit, aut implenda præcipit (nisi hoc opus foret ex causâ multum præponderante nativæ filiorum libertati in electione personæ, cui semel electæ, perpetuò convivere debet; qualiter fieret, si necessarium foret, ad bonum pacis publicæ, componendas graves inimicitias inter parentes, & consanguineos eorum, cum quibus est contrahendum. Ratio 1. partis est, ex gravissimis quandoque malis, & infausto exitu nuptiarum, quas liberi, & eorum imperio, amplecti debent cum illa persona, ad quam affectum non habent, ut experientiâ certum est. Ratio 2. partis est, ex pietate, quâ liberi bono communi, Patriæ, vel parentibus succurrere debent in gravi necessitate, præsertim prædictis malis præponderante; ita S. Thomas, in 4. dist. 29. q. unic. a. 4. in corp.

145. Resp. 2. non obligari filium, ubi determinatus est ad statum oppositum Conjugali (v.g. Religionem) nisi ob parentum gravem indigentiam, si abstinendo à tali statu, & amplectendo conjugium, possit eos sublevare. Ratio 1. partis est; quia liberi in electione status non subfunt positivo parentum imperio, ut constat ex n. 142. Ratio 2. partis est, quia jure naturali parentibus in gravi necessitate constitutis ex pietate tenentur succurrere per ea media, quæ licitè amplecti possunt, licet aliquo minori suo commodo. Unde Filius (qui non est determinatus ad statum conjugalem, sed alium) nec in dicta parentum exigentia; illorum voluntate, vel filiali pietate, obligatur ad matrimonium determinatè, si hoc non sit unicè necessarium ad eam parentum indigentiam per hoc sublevandam; ut si idem illis præstare possit in statu clericali, ex redditibus beneficii; vel calibatu, sæculari, aut alio assumpto aliquo munere. Quia tunc matrimonium non est medium unicè necessarium procurandi finem; ad quem in dicta suppositione obligatur.

146. Resp. 3. filium non teneri implere Sponsalia, quæ pater promisit; vel inire matrimonium, quod parentes volunt, secluso tali casu necessitatis, vel indigentia parentum, aut boni communis, de qua superius 1. si sit determinatus ad alium statum, quàm conjugalem; vel, esto determinatus sit ad hunc, sed ex justa causa non vult eam, quam parentes volunt. Nam tali casu parentes injustè prohibent, vel impediunt filium in justo usu suæ libertatis à natura concessæ, ad liberè subeundam matrimonii servitutiem, principio quidem voluntariam, sed deinceps necessariam. Revera enim magnum onus est, & difficillima servituti, obligari perpetuò ad convictum cum aliqua determinatè, præsertim acceptam sine proprio in eam affectu, alieno solum ductu. Hinc Bellarm. l. 1. de matr. c. 19. propos. 3. censet, Filium, justam habere causam, non implendi voluntatem parentum 1. si vellent eum indigno matrimonio collocare, v. g. propter majorem dotem; 2. si vellent, ut ducat ægram, vel imprudentem, aut duris moribus, ubi filius prudenter credit, se cum illa non pacificè, vel cum affectu conjugali victurum. Unde injustè

agerent parentes, si filium in tali circumstantia justè reuocentem, asperè tractarent, vel plus æquo negligenter, aut etiam opprimerent; & si talibus mediis liberos tandem sic compellerent, non forent immunes à peccato, & pœnis, de quibus dicam infra.

Ad rationes in contrarium, & primò ex c. 1. de despons. impub. Resp. etsi verum sit, quòd verbum *debet*, præsertim quando coniungitur cum verbo *omnino*, regulariter importet in legibus præceptum, ut not. Barbof. de dictionibus usu frequentatis V. *debet*. n. 2. & V. *omnino*. n. 14. interpretationem tamen congruam recipere à jure communi (ut docet V. *omnino*. n. 18.) & ex materia subjecta; quòd nimirum quandoq; importet solum *debitum honestatis, & decentie; non necessitatis, & præcepti*, licet coniungatur illi verbum *omnino*. Sic ille V. *debet*; n. 6. in præfenti autem casu materia subjecta est *matrimonium*, quod jura volunt gaudere plenà libertate, & carere necessitate, præsertim injustè imposita. Quare ubi filius extra casus (de quibus à n. 144.) recusat tale matrimonium, non significat *debitum necessitatis*, seu præcepti. Sed tantum *debitum decentie, & honestatis*, pro ut est in casu præfenti.

Dubitarur 2. an peccet filius, si non impleat Sponsalia, quæ parentes promiserunt; sed insciis, vel invitis illis, aliud, quàm illi præcipiunt, matrimonium ineat? affirmativam docet Sotus in 2. dist. 28. q. 1. a. 1. & plures alii apud Sanchez l. 4. D. 23. n. 9. quorum ratio est, quia secus, in re gravi, jus parentum vehementer læditur, cum enim habeant onus, habendi curam liberorum, illisque providendi, etiam de nuptiis; habent quoque jus exigendi, ut liberi etiam in hoc ipsis pareant. Ant. pat. 1. ex jure gentium, cui conformiter Evaristus Papa in c. *Aliter*, 30. q. 5. dixit: *pro nupta non habeatur puella, quam pater non desponsat*, & Leo Papa. c. *Qualiter*, 30. q. 5. *non esse Virginis pudoris, maritum eligere, sed judicium parentum expectare*. Idem habetur in sacris litteris, Sap. 7. ibi: *da filiam tuam viro prudenti, & 1. Cor. 7. à parentibus tradendas esse filias nuptiis*.

Resp. Filium, cessante justà causà non implendi voluntatem parentum, omnino peccare, illis insciis, vel invitis, nec quidem

§. 4.

An Sponsalibus adjici possit pactum
pœnae solvendæ à resiliente?

quidem petito eorum consilio, contrahendo matrimonium cum indigna; vel etiam cum digna. Hanc sent. Sanchez cit. l. 7. hic D. 23. n. 9. probabilissimam vocat. Nam hoc saltem sua darent rationes in n. 148. adductæ pro parte affirmativa. Id enim exigit gravitas negotii, & naturalis filiorum pietas in parentes, nimirum, ut in tali negotio, *saltem parentum consilium* requirant. Dixi *consilium*; nam licet teneantur *petere* parentum consilium; non tamen tenentur illud *sequi*; sed illis prius consultis, quod volunt, posse contrahere matrimonium; nec ex hoc præcisè titulo (*quod parentibus invitis contrabant*) peccare. Nam in his, quæ ad proprii corporis sustentationem, & prolis generationem pertinent, omnes sunt pares, & filii parentibus non subjiiciuntur, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 10. a. 5. & q. 104. a. 5. in corp. Cujus ulterior ratio est, ex dictis supra: & ita complures tenent, quos citat, & sequitur Sanchez cit. D. 23. n. 10. dixi: *ex hoc præcisè titulo, quod contrabant illis invitis, post petitum consilium*. Nam aliud est ratione scandali, si exinde prudenter judicare possent, nascituræ graves inimicitias, odia, & similia mala, quæ sine dubio cavere debent; sed ex alio titulo, vel justitiæ, pietatis, vel Charitatis &c.

150. Ad rationes in contrarium, Resp. jus parentum (seclusis aliis titulis v. g. infamia &c.) non lædi à filiis per matrimonium contractum *illis prius consultis*, licet invitis; cum se non extendat ad amplius, quam, ut *sine petito eorum consilio non contrabant*, quin parentes jure possint exigere, ut *illud etiam sequantur*: nec propterea petito consilii inutilis est, cum eo petito, à parentibus complura proponi possint, quibus auditis, & rectè perpenſis, nec Sponsalia, quæ volebant, ineant; vel, si jam iniverunt, aut justè rescindant, aut aliâ minus nociturâ viâ declinent. Quæ afferuntur ex jure canonico, & sacris literis, de quærendo parentum consensu, ostendunt solùm *debitum decentiæ*, & honestatis; *non præcepti*, & necessitatis; ea enim tendunt solùm *ad consilium petendum*. Ad id, quod additur de *exhereditatione*, constabit ex dicendis infra.

Tom. IV.

Loquimur de pœna propriè dicta, nimirum ex propriæ pecuniæ, vel patrimonii diminutione persolvenda; non de illa, quæ consistit solùm in non acquirendo lucro, quæ est pœna impropriè dicta. In hac materia considerari potest resiliencia, seu recessus, à Sponsalibus, dupliciter. 1. si fiat justè, ac ex legitimâ causâ. 2. si fiat injustè. Difficultas est de resiliente *perfidè, & citra justam causam*. Nam justè resiliens caret culpâ; consequenter & pœnâ; his præmissis: prima sententia docet, simpliciter irritum esse pactum pœnæ propriè dictæ, à resiliente solvendæ; sic Pirhing de spons. n. 22. citans P. Sanchez. hic l. 1. D. 30. à n. 1. quorum ratio est, non solùm ex jure civili (L. fin. C. de spons. ibi: *si cautio, pœnam stipulationis continens, fuerit interposita ex utraque parte, nullas vires habebit; cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat*; & L. Titia ff. de verborum obligat. ubi talis stipulatio *contra bonos mores esse dicitur; & in bonestum videri, vinculo pœnæ, matrimonia obstringi, sive futura, sive contracta*) sed etiam jure canonico, ut habetur in c. Gemma, 29. de spons. ubi Pontifex urgentem ejusmodi pœnæ solutionem jubet, etiam per censuras ad desistendum compelli, motus ex hoc, *quod matrimonia debeant esse libera*, quæ ratio universalis est sive justè, sive injustè resiliencia fiat; & ratio est, quia metus pœnæ, à resiliente solvendæ, in casu perfidæ resiliencia, minuit libertatem ad contractum matrimonii requisitam, ut dicitur in cit. c. Gemma; eadem autem ratio militat, licet causâ resiliendi justa sit, cum & in hoc urgeat metus pœnæ. Unde hoc procedere volunt etiam in casu, quo pœna solvenda foret, non tantùm ab ipso resiliente; sed etiam à consanguineis, & conjunctis ejus. Hanc sententiam valdè probabilem censet Haunoldus tom. 1. de Just. tr. 4. n. 364. eamq; tam Judici, quàm Confessario, in absolutione à tali pœna, in praxi tutam existimat.

Cæterùm probabilius est, pactum Sponsalibus adjectum de pœna propriè dicta

F 2

dicta ab injustè resiliente, vel ejus conjunctis persolvendâ, licitum, & validum esse. Sic Castropalaus, *de spons. D. 1. p. 9. n. 3.* & complures alii; quia textus juris indefinite loquentes, non præjudicant huic assertioni limitanti pœnam, ad solum *injustè* resilientem; & solum reprobant jus Romanum, quo licebat non tantùm à Sponsalibus, sed etiam matrimonio divertere, modò divertens, seu resiliens vellet solvere pœnam legibus statutam, nimirum amissionem arrhæ, dotis, & donationis propter nuptias, etiam in casu, quo ex justa causa resiliet, ut habetur *l. 1. de spons. & toto tit. ff. de Divortio*, ut testatur Castropal. cit. & alii; consequenter irritant solum pactum de pœna solvenda à justè resiliente.

153. Accedit, quòd allati textus longè aliud intendunt, quàm eum sensum, pro quo à contrariis adducuntur. Nam in cit. *L. sin.* postquàm Imperator statuit, ut, si tantùm unus ex Sponsis tradit arrhas in pignus secuturi matrimonii, & culpâ non tradentis non sequatur matrimonium, *hic tenetur in duplum* (nimirum & arrhas receptas restituere & tantundem de suo patrimonio) imò (si inter partes conventum sit) *etiam triplum, & quadruplum, si culpabiliter recedens, sit major 25. annis; si autem minor, satisfaciatur. solum restituendo arrhas receptas*: statim subjungit: *extrema definitionem autem hujus legis, cautio, pœnam stipulationis continens, vires nullas habebit*, si nimirum contineat pœnam ultra quadruplum arrhæ, de qua immediate prius egerat, ut ibid. notat gloss. Nam tunc quadruplum haberet rationem pœnæ quoad solum excessum reprobata; ergo per cit. legem, non tantùm non reprobatur omnis cautio pœnæ conventionalis; sed potius stabilitur.

154. Deinde in cit. *L. Titia*, nihil aliud res ipsâ dicitur (ut patebit eam legenti) quàm quòd non teneat pœna, *de qua persolvenda parentes, insciis liberis, pacto Sponsalibus adjecto conveniunt*; eo quòd illis non debeat aliunde injici matrimonii necessitas, in quam ipsi non consenserunt; sic Gottofredus in *Notis ad L. 11. ff. de spons. & L. 2. ff. de Ritu nupt.* ergo non reprobatur pactum pœnæ persolvendæ ab injustè resiliente, *si ipsi liberi in eam consenserunt*; ut, si vel ipsi; vel eorum parentes, ipsis consen-

tientibus, de illa pactum iniverint. Hinc Leo Imperator, cum advertisset, per jacturam arrharum, non satis esse cautum (*ne Sponsalia sursum, deorsum ferantur*; hoc est, sine juxta causa solvantur) & nuptialibus contractibus magis conducibile fore, si consuetudinem solvendi pœnam ex pacto Sponsalibus adjecto *in casu injustè resiliencie*; in legis autoritate collocaret, lege novissimâ (quæ non est derogatoria, sed solum consuetudinis in vim legis elevativa) illam in vim legis haberi, & observari voluit, ut videri potest apud Castrop. cit. n. 3. ex *Novell. 18.*

Ipsam etiam *cap. Gemma*, contrariæ sententiæ non faver. Textus illius sic habet: *Gemma* mulier nobis exposuit, quòd cum I. filia ejus cum C. contraxit matrimonium, B. de Alferio ea occasione, quòd inter P. filium suum, & prædictam puellam intra septennium constitutos Sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam à parte, quæ contraveniret in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. *Cum itaq; libera matrimonia esse debeant*, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda: mandamus, quatenus, si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiasticâ censurâ compellas. Si enim iste textus rectè attendatur, sequitur, nihil favoris accedere opinioni contrariæ; 1. quia ibidem agit de pœna non persolvenda in casu *justè resiliencie*. 2. quia ibi casus propositus agit de resiliencia mulieris, nec dum septennis, à Parentibus alteri desponsatæ, cum pacto pœnæ persolvendæ; certum autem est, quòd illa, ubi pervenit ad legitimam ætatem, justè resiliere potuerit. 3. casus ibid. est de resiliente, qui nunquam in pœnam à parentibus pactam consensit; igitur habet eandem solutionem, quam dedimus pro *L. Titia*, n. *preced.* Nec obstat, quòd ratio, quâ in dicto *e.* movebatur Pontifex ad reprobendam in dicto casu stipulationem pœnæ, videatur universalis non tantùm pro resilientibus justè, sed etiam injustè; cum non minus horum, quàm illorum libertas metu pœnæ impediatur; ex quo aliqui arguunt, ergo pro omni casu resiliencie, etiam justæ, stipulatio pœnæ, in *c. Gemma*, consequenter (saltem de jure canonico) reprobatur.

Sed

156. Sed Resp. Pontificem omnino repro-
bare stipulationem poenæ titulo *libertatis*
in matrimoniiis requisita; quando ex pacto,
jure naturali nullo, exigitur ejus solutio,
ut in casu justæ resilienciæ, quia sic exige-
retur poena, ubi non est culpa. 2. quando
contrahentibus *sine suo consensu, & aliunde*,
imponitur necessitas solvendi poenam
in casu resilienciæ; hæc enim necessitas
(licet prima) tanquam libertati matri-
monii adversa, merito reprobanda est.
3. quando talis stipulatio excludit liberta-
tem contrahendi, vel non contrahendi
simpliciter, ut sit coactione absolutâ; vel,
secundum aliquos, quando eam restringit
per coactionem conditionalem, de qua
dicemus infra; aut cum imponit neces-
sitatem *aliunde*, ut præmissum est: non
autem, quando excludit libertatem *solum*
moralem, seu civilem, & juridicam, in eo
sitam, quod quis etiam careat obligatione
contrahendi, vel non contrahendi. At ejus-
modi stipulatio non excludit libertatem
primam, ut ostensum est; & secunda li-
bertas in matrimonio, nec de jure positi-
vo, exigitur; Ergo.

157. Sic, qui vi Sponsalium, aut titulo in-
jurie mulieri illata tenetur eam ducere,
etiam stante tali obligatione conscien-
tiæ, habet omnem libertatem ad matri-
monium valde contrahendum, etiam jure
positivo requisitam, licet tunc morali li-
bertate careat. Et ratio est. 1. quia metus
poenæ, in tali casu persolvendæ ab eo,
qui fidem Sponsalium injuste violat, solum
compellit ad præstandum hoc, quod jure
naturali debitum est, nimirum ad servan-
dam fidem alteri datam. Metus autem
justus, seu justè incussus (qualiter fit, cum
quis, metu poenæ impositæ transgredien-
tibus legem naturæ, præstat, quod debet)
non obest libertati matrimonii, ut dice-
mus infra; ergo. Et ideo hanc sententiam
probabilem censet Pirhing, *cit. n. 23. §. ex-
tenditur. 2.* & apud eum, Layman. *l. 5.
tr. 10. p. 1. c. 1. n. 8.* Et à fortiori (saltem in
foro poli) licitum est pactum poenæ im-
proprie dictæ, quæ consistit in lucro amit-
tendo, seu non acquirendo à contrahen-
tibus appositum. Nam in foro fori offe-
rens lucrum, præsumitur intuitu libidinis
ad matrimonium invitare alterum, ut

not. Pirhing, *cit. n. 24.* quæ præsumptio
in foro poli cedit veritati. Hinc licitum
erit tale pactum, etiam in foro fori, si lu-
crum offeratur, non ab ipso contrahente,
sed alio. Nam in hoc casu cessat præ-
sumptio turpitudinis, consequenter non
habet locum dispositio reprobatans tale
pactum.

Similiter dicendum, valere quoque 158.
pactum Sponsalibus adjectum, de solven-
da tali poena, si *Vir*, vel *mulier solverit ma-
trimonium, per ingressum religionis, tem-
pore, quo potest*; vel, si *petiverit divor-
tium*; vel, *ne Vir habeat Concubinam*. Hanc
tertiam partem tenet Sanchez *cit. n. 6.*
quia est in favorem matrimonii; *primam*
verò, & *secundam*, negat *n. 5.* quia illa
pacta minuunt matrimonii libertatem,
præsertim cum *L. Titia, ff. de Verbor. oblig.*
dicatur: *in honestum visum est, vinculo poe-
næ matrimonia adstringi, sive futura, sive
etiam contracta.* Verum libertatem re-
quisitam eo pacto non tolli ex dictis const.
& *L. Titia*, procedit de casu poenæ sol-
vendæ, quando causa resiliendi est justa,
vel pacta sine consensu eorum, quorum
est, contrahere, *ex n. 112.*

Dices: contra *n. 156.* pactum solven- 159.
di poenam, si alteruter ingrediatur reli-
gionem, est de solvenda poena ob reces-
sum à Sponsalibus ex causa justa, & tamen
non valet, cum excludat bonum religio-
nis; ergo etiam non valebit tale pactum,
ubi resilienciæ causa est justa. Resp. ibi
nos loqui de poena, *improprie dicta*, quæ
non tam est poena, quam jactura lucri,
quod non servans datam fidem, etsi justè
recedere potuisset, non requirit; ergo
nihil probat contra *n. 152.* ubi sermo est
de poena proprie dicta. Cæterum tale
pactum excludit bonum Religionis solum
ex suppositione, quod lucrum habere
nolit; non autem absolute, ac determi-
natè. Deinde in pacto non agitur de con-
trahendo matrimonio; sed solum de usu
juris divertendi, si eveniret casus, quod
conjugi innocenti nasceretur ex alterius
delicto. Hunc autem casum sibi inter-
dicere non prohibetur innocens;
ergo non est, unde irritum sit
tale pactum.

S. 5.

An in contractu Sponsalium intervenire possint arrhæ, quasi loco pignoris traditæ?

160. Quæstio procedit, quando traduntur expressè in securitatem secutori matrimonii sic, ut eas amittat tradens, si culpâ suâ non sequatur matrimonium; eo autem secuto redeant ad tradentem. Resp. posse; ita Sanchez l. 1. hic D. 36. à n. 2. const. ex L. fin. C. de spons. cujus ratio est, quia nullo jure prohibetur, etiam in hoc contractu, securitatem alteri constituere, seu pignus, futuræ solutionis, seu impletionis promissi sui, ut solutione non secutâ, pignora committantur; & eâ secutâ, recipiantur, & positivè probari constat ex L. 2. C. de spons. ibi: *arrhas, Sponsaliorum nomine datas, defuncto dante, jubemus restitui, nisi causam, ut nuptiæ non celebrarentur, persona defuncta jam præbuit.* & L. 5. C. eod.

161. Si autem quæras. 1. an arrhæ constitui possint in quavis quantitate, etiam dotem excedente? 2. an in fundo & paratâ pecuniâ? 3. an contrahentes possint pacisci, ut contra datam fidem injustè resiliens, teneatur ultra duplum jure constitutum? 4. cui acquirantur arrhæ, si tradens præmoriatur matrimonii celebrationi? 5. an tradens arrhas, factis nuptiis eas recipiat? 6. cui cedant, si Sponsalia solvantur? Ad 1. Resp. posse; quia quamvis in cit. L. 5. dicatur, quod in casu arrhæ restituendæ imponi non possit obligatio reddendi aliquid ultra quadruplum, adeoque limitetur restitutionis quantitas; nulla tamen quantitas ibi præscripta est arrhæ constitutioni. Ad 2. ex eadem causa. Resp. affirmativè; hinc si fundus in duplum restituendus foret, sufficit eum restitui in re, & simul tantum, quantum est in æstimatione. Ad 3. Resp. non posse, si is, qui restituere deberet, sit minorennis, & re, & privilegio; nimirum carens veniâ ætatis, ut expressè cautum est in cit. L. 5. ubi habetur, quod talis satisfaciatur, reddendo simplum, nimirum reddendo id, quod accepit; si autem sit majorennis re, vel veniâ ætatis, secus dicendum est, nimirum posse, ut habetur in cit. L. 5. Ad 4. Resp. arrham in eo casu restituendam iis,

ad quos jure testamenti, vel successione legitime transeunt bona defunctæ vel defuncti, nisi aliter constituerit, vel in culpa fuerit, ne matrimonium prius celebratum sit. ex L. 2. cit. n. 160. Ad 5. Resp. affirmativè. Nam tunc cessat ratio, propter quam traditæ sunt, nimirum in securitatem futuri matrimonii; Layman. tamen l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 8. docet, ex consuetudine, inter Sponsalicias largitates tunc reputari, de quibus agemus infra.

Ad 6. Resp. quando Sponsalia solvantur ex justa causa, non amitti arrhas, ab eo, qui tradidit; si ex injusta causa, seu unius inconstantiâ, & unus tantum tradidit arrhas, quin vicissim receperit, eas perdit, si ipse injustè resiliat: si uterque arrhas tradidit, & recepit, injustè resiliens, & suas perdit, & acceptas restituere tenetur: si denique tantum unus tradidit, & alter non tradens injustè resiliat, tenetur in duplum, & acceptas reddere, & tantundem de suo patrimonio dare; imò plus, si conventum sit, nimirum triplum, vel quadruplum (nisi resiliens sit minor) ex L. penult. de spons.

Et ideo etiam Fidejussores, & pignora in securitatem futuri matrimonii, vel etiam arrharum, aut damni emergentis, sponsalibus apponi possunt, ita Sanchez l. 1. D. 38. quia nullibi cautum est, ne in dato casu apponantur: imo cum arrhæ in eum finem licitæ sint; non est, unde pro his, vel pro eo, in quorum securitatem ipsæ apponuntur, Fidejussores, & pignora constitui prohibeantur: postremo ex dictis colliges ad valorem Sponsalium, aut matrimonii, non requiri libertatem, immunem à metu perendi arrhas, aut solvendi duplum, vel etiam quadruplum in casu injustæ resilienciæ. Nam etiam stante pacto, vel per ipsos contrahentes, vel per eorum, conjunctos, cum ipsorum consensu, Sponsalibus adjecto, matrimonium nihilominus validè contrahitur, ut constat ex dictis; quia talis merus non tollit libertatem illis contractibus necessariam, cum obligatio solvendi pœnam ex pacto debitam, solum inducat necessitatem implendi debitum juris naturalis.

Arti-

ARTICULUS V.

De effectu Sponsalium.

Effectus aliquos Sponsalia cum aliis contractibus habent communes, dictos propterea *generales*; alios autem sibi proprios, seu *speciales*: inter illos numeratur obligatio naturalis, & civilis præstandi cum effectu, quod promissum est; inter istos, impedimentum publicæ honestatis, &c.

§. I.

An, & qualem obligationem pariant Sponsalia de futuro?

164. Obligatio in genere appellatur à Salas D. 3. de legibus, §. 2. n. 90. *vinculum, quo adstringimur aliquid facere, vel omittre, ita, ut si illud non faciamus, aut non omittamus, peccemus*, nimirum vel *Theologicè* (seu contra conscientiam) vel *Ethicè*, contra decentiam, & honestatem; vel *civili-ter*, nimirum contra iustitiam legalem, juris civilis dispositione debitam, & observantiam iustitiæ legali. Ceterum si obligatio consideretur per ordinem ad rem, ad quam quis obligatur, triplex est: prima est *naturalis tantum*, quæ ortum habet à jure naturali; quæ duplex est, una obstringens in foro conscientiæ; altera, ex solo honestatis debito. 2. *civilis tantum*, cum quis civili jure tantum est adstrictus, non naturali: 3. est ex utraque mixta, cum jure naturali, & civili tenetur quis aliquid agere, vel omittre. Si autem consideretur obligatio, quantum est ad vinculum causarum, duplex, nempe *civilis*, quæ aut legibus constituta est, aut certo jure civili comprobata; & *Prætoria*, seu Honoraria, quam Prætor ex sua jurisdictione constituit. Sic Pereyra in *Elucidario Theol. moral. & utriusq. juris L. 1. Elucidat. g. n. 207.* his præmissis.

165. Resp. I. quod Sponsalia de futuro, legitime contracta omnino pariant obligationem naturalem; ita communis. Nam jure naturali obligamur, servare fidem alteri legitime datam, & acceptatam. Alias iniquæ forent leges, quæ prohibent repetitionem debitorum, etiam ex nudo pacto solutorum: certum autem est, quod jura justè statuunt, & repeti non posse, ut constat ex *L. 21. C. de Pactis*, ibi; ex-

ceptione te tueri potes, si possides, nimirum contra illum, qui, quæ possides, contra conventionem vult repetere; ergo cum Sponsalia de futuro habeant rationem pacti legitimi, & vestiti (sunt enim contractus nominatus) à fortiori parient obligationem naturalem, seu vinculum conscientiæ, obstringens sub peccato.

Resp. 2. quod etiam pariant obligationem civilem. Nam *Civilis* obligatio rectè arguitur, quando contra violentem, aut renuentem implere obligationem, jure constitutam, vel comprobata, alteri conceditur *actio*, nimirum jus persequendi, hoc est, legitima facultas, seu autoritas permittens, persequi in judicio id, quod sibi debetur. At Sponsalibus de futuro, legitime contractis, jure civili, & canonico, conceditur actio, 1. quia sunt contractus nominatus, qui jure civili actionem parit. 2. quia habent positivam juris canonici assistentiam, ut constat ex c. 46. 47. & 50. caus. 27. q. 2. & c. 10. ac 17. de Sponsal. ergo. Hinc, quæ jure Codicis, & Digestorum constituta, vel præmissa sunt, sponsis liberum sit, à Sponsalibus resiliire, & alteri nubere, jure canonico abrogata sunt, cum foveant gravem injuriam alterius, à resiliente deserti.

Quæstio autem est. I. an naturalis obligatio Sponsalium sit gravis, & ex qua virtute? Triplex est sententia; prima docet, nullam promissionem simplicem, comparatione horum obligare sub mortali, quantumvis acceptatam; sic Cajetanus 1. 2. q. 123. a. 1. Nam ex tali promissione solum oritur obligatio fidelitatis, & veracitatis, quæ virtutes solum obligant sub veniali, ut facta dictis, & promissis conformentur, ne hominem, cui fidem dedisti, decipias. Sic ille cum Soto, Armillà, García, & Henriquez: Secunda vult, ex simplici promissione materiæ gravis, & acceptata, nasci gravem obligationem; ita Sanchez. l. 1. D. 5. n. 13. Tertia demum hanc etiam tenet, sed cum hac limitatione: si promittens promissionem præstet *secundum ejus naturam*; non autem si promissionem restringat, & intendat solum ex honestate, & fidelitate obligari; his promissis.

Resp. postremam ex his sententiam 168. videri probabilior, quoad obligationem gravem. Nam ex triplici capite deprehendi potest mens legis, graviter obligantis;

gantis; 1. *ex materia*, in qua versatur; nempe si gravis sit. 2. *ex modo*, ut, si imponatur gravis poena legem violanti. 3. *ex verbis*, quibus lex profertur, ut notat Azor. p. 1. *Instit. Moral. l. 5. c. 6. q. 5.* at obligatio Sponsalium est circa materiam gravem, & injuste renuens eam præstare, etiam per censuras cogi ad hoc potest, ut constabit ex dicendis. Deinde ex acceptata promissione rei gravis promissarius acquirit jus exigendi promissum, ut dicitur c. 1. & c. *Qualiter, de Pactis*. In tota enim illius capituli lectione, is, cui pactum servatum non est, dicitur *injuriam passus*; ergo, cum graviter peccet, qui alteri negat rem gravem, jure debitam (nisi promittens expressè restrinxerit mentem suam ad animum, se tantum leviter obligandi) obligatio præstandi tale debitum, erit gravis: juxta communem autem Doctorum sensum, promissio futuri matrimonii, est promissio rei gravis; Ergo.

169. Resp. 2. eandem etiam videri probabiliorem, quoad vim obligandi *ex justitia*. Constat. 1. ex cit. juribus in priori num. Nam obligatio, cujus transgressio est *lesio juris alieni*, & *injuria*, est obligatio justitiæ, non autem unice alterius virtutis; at, qui fidem seu obligationem Sponsalium violat, lædit jus alienum, & alteri facit injuriam, ut dictum est; ergo. Denique promissio acceptata est pactum, seu duorum, aut plurium consensus in idem, L. 1. ff. *de Pact.* Pactum autem de re gravi (seclusa paciscentium restrictione, ut dictum est) qualis est materia Sponsalium, graviter obligat; cum tale pactum non servans possit excommunicari, ut const. ex c. 1. *de Pactis*. ibi: *aut invita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus, si se non cobibuerit, Ecclesiasticam sentiat disciplinam*. Ratio ulterior est, quia, quando cunq; quis in foro externo jure compellitur adimplere promissum, tenetur ex lege justitiæ sub mortali implere in foro interno, ut colligitur ex c. *cum esse, de Testam.* (idem autem in utroque foro servandum, ubi forum externum non innicitur falsæ præsumptioni, nec in poenam, quæ Judicis sententiam desiderat) at promittens Sponsalia, in foro externo cogitur stare promissis, ut dictum est; Ergo.

170. Resp. 3. eandem probabiliorem videri, quoad illius sententiæ limitationem, ut Sponsalia non obligent graviter, sed solum vel honestate, vel fidelitate, si promittens intentionem sic expressè restringat. Quia actus agentium non operantur ultra eorum intentionem ex L. *non omnis, de Rebus credit.* quod rectè procedit in obligationibus merè voluntariis, ergo si promittens nolit se obligare ad constituendum promissario jus exigendi promissum, sed tantum ex fidelitate, sic & non aliter obligabitur. Hinc in foro conscientiæ standum est declarationi promittentis; in foro autem externo, si nullam restrictionem fecit, censendus est promississe, juxta naturam promissionis, quæ ex se jus justitiæ promissario concedit; ita Sanchez l. 1. D. 5. n. 22. ad ea porro, quæ in contrarium assert Pontius, à nobis supra relat, ibid. responsum est.

171. Quæstio est 2. quando Sponsi teneantur exequi obligationem Sponsalium? Resp. si præfixus sit terminus executioni, cum is advenerit, eos, & quemlibet eorum, obligari ad executionem, nisi aliter justè statuatur; vel lege, vel Sponsorum mutuo, & legitimo consensu, factâ temporis prorogatione: si autem nullus terminus appositus sit, probabilius est, quemlibet eorum, si rationabiliter possit, tunc ad executionem teneri, cum alter exegerit: ita P. Sanchez. l. 1. *hic D. 28. n. 1.* Nam ubi solutioni certa dies præfixa non est, *dies non venit*, hoc est, debitor ad solutionem non tenetur, nisi, cum creditor illa interpellat, ut dicitur L. *Debitores presentes. 10. C. de Pignoribus*. Basilius Pontius l. 12. *de spons. c. 6. n. 1.* ait: quod P. Sanchez cit. hanc doctrinam immeritò, ac perperam colligat ex cit. L. *Debitores*, eò, quod ibi prius denuntiatio non exigatur, quasi debitor prius solvere non teneretur, nisi à creditore interpellatus; sed tantum, quod Creditor pignus acceptum distrahere non possit, nisi Debitori denuntiet, vel solutionem faciendam, vel futuram pignoris distractionem. Verùm doctrina in principio legis tradita (*quod Debitores presentes prius denuntiationibus conveniendi sint*) universalis est; licet deinde ex universali descendat ad casum particularem, pro resolvenda quæstione debiti ex pignore, & tanquam universalis regula applicetur, dica-

dicaturque, cum pignus distrahi non debeat, nisi debitore, vel nolente, vel non potente debitum solvere, distrahi non debere sine denuntiationibus debitori factis; ergo nec immerito, nec perperam, P. Sanchez cit. doctrinam suam colligit ex L. *debitores*. Hinc quando dicitur L. *in omnibus ff. de Reg. Jur. in omnibus obligationibus, in quibus dies non apponitur, presenti die debetur*; & L. *cum, qui. 41. §. Quoties ff. de V. O. Quoties in obligationibus dies non ponitur, presenti die pecunia debetur*; intelligitur, quando vel Creditor interpellat; vel iustus metus, vel verecundia illum ab interpellando removet. Deinde, cum dicitur, *presenti die debetur*, intelligi debet, quod posito semel contractu dies statim cedat, seu obligatio statim incipiat; licet dies non statim, sed primum tunc veniat, ubi Creditor interpellat.

172. Contrarium tenet P. Castropalaus D. 1. de Sponsal. p. 2. & alii cum Pontio cit. volentes non apposito executioni præstandæ certo termino, ut primum opportunè fieri potest, nuptias ex obligatione Sponsalium, cum absoluta & pura sunt, celebrandas esse. Ratio horum, præter allatas leges, fundatur in paritate desumpta à voto, statim ad executionem obligante, si non sit emissum in certum diem. Verùm sicuti votum non præfixo executionis termino emissum, sic Sponsalia statim exequenda forent, etiam 1. die post emissum votum, & contracta Sponsalia, quod dici non potest. Deinde inter promissionem factam DEO, & factam homini, multæ sunt differentiæ, etiam quoad vim obligandi; illa, non obligat ex iustitia; secus ista: in illa dies non tantum statim cedit, sed etiam venit; secus in ista: Sponsalia enim (seu promissio matrimonii futuri) sunt more humanorum contractuum, in quibus regulariter non eo ipso statim dies venit, quod dies cedat, nisi Creditor petat, ut patet in mutuo, & aliis contractibus; ergo quoad hoc paritas ad obligationem voti, non præfixo executionis termino emissi, ad obligationem Sponsalium, non præfixo executionis termino contractorum, est illatio à diverso ad diversum, quod non valet.

Tom. IV.

Quid agendum cum recusante implere Sponsalia legitime contracta?

Non est dubium, iniuste renuentem 173. implere Sponsalia, in utroque foro licite compelli posse ad ea implenda. In foro quidem conscientie tanquam indisposito negando sacramenta; quia inique violat naturale debitum ex Sponsalibus contractum; in foro autem externo, & judiciali, primum commonendo, ut faciat, quod debet; si monitus adhuc renuat, & sperari possit fructus, compellendo per censuras, ut dicitur in c. *Ex litteris 10. de Sponsal.* Nam, cum quidam G. filiam alterius, consentiente Patre, semel & iterum jurasset, ducere in Uxorem; & postea volens transire ad alia vota, Episcopus eum compellere vellet, ut, quod juraverat, impleret; ille ad Papam appellavit; quo posito, Pontifex Episcopo sic rescripsit: quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire: fiat, t. mandamus, quatenus, si hoc constiterit, eum moneas; & si non acquieverit monitis Eccles. censurâ compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in Uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

Nec obstat c. *Requisivit. 17. eod.* ubi dicitur: *mulier, que juravit nubere alicui, si postea non vult, monenda potius, quam cogenda, quia matrimonia debent esse libera; & contracta sepe habent exitus difficiles.* Nam hoc intelligi potest, ut loco potius, intelligatur idem, ac prius (prout volunt aliqui apud Barbof. in cit. c. *Ex litteris n. 3.* & not. gloss. *ibidem V. compellat*, in fine) & sic capitulum *Requisivit* nihil contrarium statuit capitulo *Ex litteris*: alii capitulum *Requisivit*, quoad ea verba (*monenda potius, quam cogenda*) rectè exponunt, si in datis circumstantiis prudenter arbitretur Judex, ex talibus invitis nuptiis gravia mala, & scandala timeri; nec in alio sensu compulsionem præcipi in c. *Ex litteris*, nisi secluso eo periculo. Hinc quando dicitur: *non cogenda* (quia matrimonia debent esse libera) intelligitur, quod debeant esse libera ab omni extrinseca necessitate, de qua diximus aliquid n. 156. & dicemus infra; non autem, a necessitate intrinseca, nimirum oriunda ex jure naturali, supposito libero contrahentium consensu,

G

sensu,

sensu, inductâ. Hanc enim libertatem non exigunt matrimonia; si autem dicas requiri, quod ad matrimonium contrahendum non adstringantur etiam ex naturali obligatione per eos liberè inductâ, evacuabis omnem nervum matrimonii; sic Barbof. cit. in *c. Requisivit. n. 3.* Unde non est contra matrimonii libertatem, quod Ecclesia homines jure compellat, post Sponsalia præsertim jurata; nam *ly monenda potius, quàm cogenda*, sic intelligitur, ut sit *non cogenda de misericordia*, ne deterius contingat; non autem *non cogenda de jure*. Quia de jure potest Ecclesia nolentes observare gravem obligationem conscientie, omnino censuris, aliisque penis Ecclesiasticis compellere. Ex quo patet, in dictis capitulis *compulsionem per censuras*, non esse decretam solum propter vinculum juramenti; sed etiam *Sponsalium*, secundum se; cum & horum violatio gravis sit, ut rectè not. Sanchez *l. 1. D. 29. n. 4.* Judex enim ex officio compellere debet ad reddendum cuique suum. Talis enim compulsio fundatur in injustitia admisa, quæ committitur, esto Sponsalia non sint jurata.

175. Dices: in *c. Ex litteris 10.* (ubi dicitur, *cogenda*) specialiter ponderatur *juramentum*; ergo in hoc fundatur jus compellendi; ergo eo secluso non est *cogenda*: antecedens patet ex textu, ibi: quia igitur prædicto G. periculosum est, *contra suum juramentum venire &c.* mandamus, ut si non acquieverit monitis, censurâ Ecclesiasticâ compelles. Resp. in eo casu considerari juramentum, *quoad facti contingentiam*; non *quoad fundamentum*, ex quo unice liceat Judici procedere ad eam compulsionem. Concedo tamen, quod in casu appositi juramenti renitens, studiosius compelli possit à Judice, propter duplex vinculum, *justitiæ*, & *Religionis*.

176. Dices: 2. metus excommunicationis cadit in constantem Virum; ergo etiam injustè renitens implere Sponsalia, per eam cogi non debet, ne matrimonium invalidè contrahat; Resp. per metum, qui cadit in constantem Virum, *si justè* incutiatur, non vitiari matrimonium, ut dicemus infra: aliàs metus inferni, quo quis inductus ad servandam conscientie obligationem, Sponsalibus inductam, matri-

monium contrahit, à fortiori vitiare actum.

177. Ut autem hæc compulsio Ecclesiastica fructuosè fiat pro salute animarum, nota, prædictam compulsionem *per censuras*, fieri debere moderatè; ne in pericula plurimorum malorum, pertinaciter inviti, præsertim sine spe fructus, conjiçantur; imò, si Judex videat, se nihil profectorum per censuras, potius abstineat, & aliâ viâ parti læsæ satisfacere compellat; ita communis cum Sanchez *D. 29. n. 7.* Et ideo compulsio præfata intelligi solum debet in casu injustæ resiliencie. Nam ubi est rationabilis causa non servandi promissa Sponsalia, nullatenus resiliens compellendus est, ut dicitur in *c. Ex litteris*. Causæ tamen cognitio, *an rationabilis sit?* fieri debet judicialiter, ut docet Basil. Pont. *l. 12. de matrim. c. 6. n. 5.* Hinc, si Judex latâ in resiliencem censurâ, videret, eum adhuc pertinacem, & illam nihil prodesse, potius absolvendum; permittendo minus malum (ut scilicet à Sponsalibus recedat, parti læsæ pro injuria satisfactione præstitâ) quàm matrimonium contrahat morali periculo tristissimi exitus plerumq; subsequenter, etiam alteri. Sic enim etiam actori favorem præstat, tantis cæteroquin malis involvendo. Ex his facile conciliantur oppositi in speciem textus: *si enim dicas: commonendum potius, vel prius, quàm cogendum*, ut vult *c. Requisivit*. Sic faciendum in casu, quo ex coactione prævidentur secutura graviora mala, quàm si à Sponsalibus injustè resiliat contra datam fidem: si autem secius, esse omnibus modis inducendum, ut loquitur *c. 2. de spons. & etiam per censuras cogendum*, ut dicitur *c. 10. cod.*

178. Neque dictis obstat, quod in obligatione facti nemo compelli debeat, sed per soluto interesse liberetur, ut dicitur *L. stipulationes, 27. §. Celsus, d. V. O.* Nam hoc locum habet in his, quæ recipiunt æstimationem, idque ex tacita contrahentium voluntate, ut si non præstiterit factum, præstet æstimationem: Matrimonium autem & Sponsalia non recipiunt æstimationem, ut docet Panormit. in *c. Ex litteris n. 5.* Nam spirituale, vel huic annexum, temporalibus compensari non potest; & ideo non licet villam (titulo annexi juris Patronatus) carius vendere; nec

hec calicem ob annexam consecrationem.

179. Cum autem fieri possit, quod aliquis, *tantumquam iniuste resiliens*, apud Iudicem denuntietur, & moveatur quæstio, quis in eo casu sit Iudex competens? dicendum est, si pro causa resiliendi allegatur *actus invaliditas*, & moveatur quæstio *de valore Sponsalium*? cognitionem causæ pertinet ad solum Iudicem Ecclesiasticum. Nam causæ matrimoniales, in quæstione valore concernent, sunt juris Ecclesiastici, ut dicemus infra; si autem dubitetur, an causa resiliendi sit, an non sit sufficiens ad licitè divertendum? causæ cognitio pariter spectat ad Iudicem Ecclesiasticum, cum agatur de vinculo annexo causæ spirituali, & peccato vitando in materia spirituali: si deniq; agatur de solo facto, vel executione obligationis, procedere potest Iudex tam Ecclesiasticus, quam laicus, seu secularis; sicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam; ita Sanchez *cit. n. 9.*

180. Advertendum autem, causam matrimonii nunquam transire in rem iudicatam, per c. *lator. 7. de sentent. & re iudicat.* ubi quæstione mota contra matrimonium; ambò minus rationabiliter fuerant separati; quæ separationis sententiâ non obstante, Alexander III. rescripsit: nolentes matrimonia canonicè contracta levitate quadam dissolvi, mandamus, quatenus, si vobis confiterit eos *per iudicium Ecclesie non fuisse legitime separatos, Ecclesiam, deceptam, ipsos faciatis, sicut Virum & Uxorem insimul permanere.* Ubi nota verba: *Ecclesiam deceptam*, quibus insinuat, in ferenda sententiâ *super quæstione facti*, quod falsâ suggestionem affirmatur, aut negatur, *Ecclesiam falli posse.*

181. Idem colligitur ex c. *Tenor. 10. eod.* ubi Clemens III. contra sententiam Episcopi Teutini, cui causâ matrimonii, quæ vertebatur inter R. & M. mulierem, commissâ fuerat, quâ R. ab impetitione mulieris absentis absolutus fuerat, ita statuit: quia igitur mulier suos testes offert ad probandum, quod idem R. eam desponsationis annulo publicè subarrasset, & tu, quid super his agere debeas, postulas edoceri: ideo inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod (non obstante illicitâ absolutione, quam Episcopus fecit) in

Tom. IV.

causa procedas, eidem R. sub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat prius, quam fuerit causâ decisa. Erratio est, quia voluntas partium non potest præjudicare vinculo sacramenti *c. fin. de transact.*

182. Quia tamen quandoque contra sententiam latam in causa matrimonii, contra sententiam talem agitur, quod lata sit ad solam unius conjugum confessionem, asserentis contrarium, dubitatur, an ejusmodi sententiâ revocari possit, aut debeat? Respondetur autem negativè, non esse revocandam; sed est standum, donec legitime de illa doceatur, prout rescripsit Clemens III. in c. *Consanguinei. II. de sent. & re iudicata*: Consanguinei Latricis presentium, sicut tuis literis intimasti, compaternitatem inter ipsam, & virum suum, legitime probaverunt, ita quod inter eos sententiâ divortii protulisti: prædicta vero E. cum sit tibi postmodum confessâ, quod ejus commater in veritate ante sententiam non fuisset, sed post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolvit: fraternitati tuæ respondemus, quod *propter solam confessionem mulieris* non est recedendum à sententiâ per iudicium Ecclesie rationabiliter promulgatâ, nisi legitime in contrarium probaretur.

Ex præmissis sequitur, licet sententiâ 183. lata in causa matrimonii nunquam eat in rem iudicatam, sententiam tamen latam contra Sponsalia de futuro, transire in rem iudicatam, nec posse retractari; quia, sicut ex consensu partium *expresso* possunt dissolvi Sponsalia, per c. 2. h. t. sic etiam possunt *ex tacito*, quando scilicet causam Sponsalium in iudicio agunt *L. 3. ff. de rebus creditis*. Tunc enim consensus tacitus præsumitur. *c. quoniam, de Re iudicat. & L. Ab eo, C. Quomodo, & quando.* Sic González ad c. 2. de Sponsal. n. 7.

§. 3.

Quale jus in Sponsis nascatur ex Sponsalibus legitime contractis?

184. Ex dictis constat, quod Sponsalia de futuro, legitime contracta, in Sponsis producant primò jus iustitiæ, vi cuius alter alteri obligatus sit ad futurum matrimonium debito tempore contrahendum, obli-

G 2

obli-

obligatione non tantum naturali, sed etiam civili, nisi expressè sit limitata ad obligationem ex sola fidelitate. 2. datam obligationem esse sub peccato gravi, nisi aliter obligare se se intenderint contra-hentes: potissima nunc quaestio est, an producant tale jus iustitiæ in illis, vi cuius Sponsorum concubitus cum alio, sit adulterium? Resp. negativè, quantum est de jure canonico. Nam adulterium est *alieni thori violatio*, & propriè committitur *in nuptam*, vel *conjugatam*, ut ponit communis definitio apud Thom. 2. 2. q. 154. a. 8. in corpore, & habetur in cit. c. *lex illa*. 36. q. 1. sed fornicatio cum Sponsa alterius non est violatio alieni thori, hoc est, thori alteri jam concessi, (hoc enim fit per nuptias celebratas, & actualem traditionem corporis; non verò per Sponsalia de futuro) neque committitur in nuptam; ergo: de jure tamen civili censent aliqui, talem concubitus esse adulterium; sic sentire videtur Pontius l. 12. de Sponsalibus, c. 6. n. 8. sed & hoc negandum est; quod enim eo jure dicitur, intelligitur solum quoad effectum accusandi ad vindictam; & ratio clara est, ex definitione adulterii, jure etiam civili recepta, quam non recipit concubitus cum aliena Sponsa de futuro.

185. Altera quaestio est, an (licet concubitus Sponsi, vel Sponsæ cum alia, vel alio, non sit adulterium) dicat tamen *circumstantiam* in confessione specialiter explicandam? Triplex est sententia. 1. negat cum Covar. 4. decret. p. 1. c. 1. n. 14. altera affirmat cum Castropalao. D. 1. de spons. p. 7. n. 4. tertia est media, quam tenet Sanchez l. 1. D. 2. n. 6. docens, affirmativam respectu Sponsæ, & fornicantis cum ea: non autem, respectu Sponsi, & fornicantis cum ipso.

186. Hanc sententiam Patris Sanchez vocat *ridiculam* Pontius l. 12. de Sponsalibus c. 6. n. 8. volens, hanc obligationem esse æque in Sponso fornicante, ac in Sponsa: sed si benè perpendisset rationem Patris Sanchez, credo, quòd de tanto Doctore mitius fuisset locutus. *Sponsam obligat* P. Sanchez, quia fornicando cum alio, probabilissimo periculo se exponit, quòd gravidum ventrem afferet Sponso, quinatam inde prolem, putans suam, cogetur alere; quam injuriam, seu damnum, non affert suæ Sponsæ Sponsus fornicans cum alia;

& propter hanc circumstantiam docet Sanchez ejusmodi fornicationem in confessione explicandam, licet non sit adulterium.

Cæterum, mihi probabilior est sententia, quæ titulo sponsalium neutrum obligat, secluso damno, quod eveniret innocenti. Nam fornicando cum alio, nihil agitur *contra fidem in Sponsalibus datam*; ergo talis fornicatio *ex titulo Sponsalium* non contrahit novam malitiam, specialiter explicandam in confessione, loquendo de malitia specie diversa; nam circumstantia solum aggravans, non est sub obligatione confessionis, ut docui in tract. de Sacramento poenitentiae. antec. prob. quia cum tali fornicatione stat traditio corporis de futuro ad conjugalem usum, pro quo fides in Sponsalibus data est. Quare alteri concedendo usum sui corporis de facto, licet non de jure, nihil agitur contra Sponsalia, seu datam fidem, quæ Sponsi promittunt sibi mutuo, *se duros alteri de futuro jus sui corporis, ad usum conjugalem, quoad substantiam*. Unde talis fornicatio non est violatio Sponsalium strictè; sed solum, latè, quatenus innocenti præbet fundamentum à Sponsalibus justè resiliendi. Sed nec est exponenda *ratione damni*, quia casus ponit, nullum evenire innocenti; nec etiam *ratione injuriæ*; quia vi juris, quod Sponsus habet ex solis Sponsalibus; hoc non prohibetur, ut ostensum est; Ergo.

Per hoc autem, quòd leges innocenti concedant jus accusandi Reum hujus delicti ad vindictam, non solum, illum qui matrimonium, sed etiam qui *Spem matrimonii*, hoc est, Sponsalia de futuro violat, intentum non evincitur; quia per fornicationem Sponsalia de futuro non violantur, ut dictum est; de crimine autem accusare licet alterum, licet nullum jus accusantis per illud læsum sit. Et quamvis sit contra iustitiam, *uti re, alteri jure debita usu nocivo*, quando talis usus alterum impedit ab usu ipsi jure debito; Sponso tamen hoc non fit, si Sponsa fornicatur; quia per hoc non impeditur Sponsus, ut de futuro sibi constituarur, seu tradatur jus in corpus Sponsæ ad usum conjugalem, *quoad substantiam*, quæ sola traditio, vi Sponsalium, illi jure debita est, ergo: ne autem Sponsa ex alieno concubitu Sponso

affe-

afferat uterum gravidum, vel hujus periculo proximo se exponat, non prohibet fides sponsalicia de futura corporis traditione; sed iustitia, quæ prohibet, alteri per se damnum afferre. Et ideo in ejusmodi casu solum *injustitia* exponenda foret, si quæ innocenti, ex tali alterius lapsu, eveniret, quin sit obligatio aperiendi *circumstantiam Sponsalium*. Hanc enim injuriam deberet explicare, esto fornicata esset ante Sponsalia, & deinde prolem ex alio conceptam afferret alteri, qui contracto post ejus delictum cum ea matrimonio innocenter putaret suam.

Pro eo, quod quidam ex jure civili afferunt, *rem habere cum alterius Sponsa, esse adulterium*, ex L. Uxor. 13. C. ad leg. Jul. de adulteriis, ubi dicitur: *Div. Severus, & Antoninus rescripserunt, etiam in Sponsa hoc idem vindicandum*; quia neque matrimonium qualecunque, neque *spem matrimonii* violare permittunt; ubi aperte de Sponsalibus de futuro sermo est. Nam Sponsalia de presenti, non spes matrimonii, sed *matrimonium* ipsum dicuntur; responderetur, hinc aliud non haberi, quam concedi vindictam sponso, non ratione adulterii (cùm in dato casu nullum sit) sed ratione sibi illata aliqualis injuriæ ex quadam infamia, per Sponsam flagitiosam sui prostitutionem, redundante in sponsum. Unde ibi *fornicatio sponso* dicitur *adulterium*, non in re, ut ostensum est; sed solum quoad effectum juris, concedentis facultatem accusandi Ream, ad vindictam.

189. Basilus Pontius rursus carpit Patrem Sanchez, ac prorsus immeritò illum erroris arguit, dicens: *errat autem turpiter P. Thomas Sanchez*, cùm in dicta lege nomine *sponsa* intelligit *desponsatam per verba de presenti*. Hoc sanè immeritò imponit Pontius tanto Viro. Quando enim nomine *sponsa* intelligit *desponsatam de presenti*, non loquitur de Lege. 13. quam adducit pro prima probatione sententiæ volentis per concubitum sponsæ cum alio, committi adulterium; sed loquitur de secunda probatione ejus sententiæ, desumpta ex lege. 1. quæ Hispanico idioma adducta in terminis loquitur de *desponsata cum altero*; ubi verissimè nomine *sponsa* intelligitur alteri *desponsata de presenti*, nondum cognita, ut evidenter patebit cuili-

bet, legenti P. Sanchez in loco, quem ex illo allegat Pontius, nimirum l. 1. hic D. 2. n. 3. ubi respondet ad illas probationes relatas ibid. n. 1.

§. 4.

Quos juris effectus producant Sponsalia de futuro?

Resp. quòd duos, qui potissimùm considerantur; primus est, quòd in quolibet sponso inducant impedimentum impediens, non autem dirimens matrimonium cum alia, vel alio, non dissolutis legitime sponsalibus prius initis. Nam, stantibus sponsalibus cum Berta, *matrimonium contrahere cum alia*, est contra fidem datam Bertæ consequenter illicitum; ergo Sponsalia de futuro cum una impediunt matrimonium cum alia, nisi prius ritè dissolvantur. Quare licet contra fidem datam primæ sponsæ, contrahens per verba de presenti, *valide* contraheret; *illicite* tamen ageret, & ad injuriam illatam primæ compensandam, etiam à Judice compelli posset. Alter Sponsalium effectus est, quòd producant impedimentum dirimens matrimonium contrahendum à quolibet sponso cum consanguineis alterius, quòd vocari solet *impedimentum publicæ justitiæ*, seu *honestatis*; ex eo sic dictum, quòd regulariter minus decens, ac justum videatur, ut sponso in uxorem habeat sponsæ suæ consanguineam; vel sponsa in maritum consanguineum sui sponsi. Nam, cùm in *contrahendis matrimoniis attendi debeat, non tantum, quòd licet, sed etiam, quòd justum est, seu decet*. L. semper ff. de Ritu Nupt. ideo Ecclesia illam propinquitatem ex Sponsalibus descendente, impedimentum matrimonii *valide* contrahendi constituit, & nomine *justitiæ*, seu *honestatis* publicæ insignivit; præsertim, ut caveret mala, quæ non raro nascebantur ex eo, quòd consanguineus sponsi, hujus sponsam, sibi in uxorem præriperet.

Prima igitur quæstio est, quid sit impedimentum publicæ honestatis? Resp. quòd sit *propinquitas*, ex sponsalibus *proveniens*, vim dirimendi matrimonium *trahens ex Ecclesiæ constitutione*. Sic Pyrrhus Corradus in *Praxi dispens. Apostol. l. 7. c. 1. n. 32.* clarius dicitur: *propinquitas personarum*

narum ex sponsalibus orta, vi cuius neuter sponsorum, matrimonium valide potest contrahere cum consanguineis alterius. Hæc propinquitas attenditur penes sponsum cum consanguineis sponsæ; & penes sponsam, cum consanguineis sponsi, non omnibus, sed solum in certo gradu, de quo infra. Vocatur autem hoc impedimentum *propinquitas* sponsi cum consanguineis sponsæ, & è contra, quia per Sponsalia (quæ vel sunt inchoatio matrimonii, vel ipsum matrimonium ratum, sed nondum consummatum) quilibet sponsorum propinquat, seu accedit ad fines sanguinis alterius sponsorum, inchoando quasi cum ejus consanguineis affinitatem, quæ consurgit matrimonio consummato.

192. Quæstio secunda est, an, & quo jure impedimentum publicæ honestatis dirimat matrimonium? ad. 1. Resp. de hac quæstione agi diversis locis hujus tituli, & 1. in c. *Juvenis 3. h. t.* deinde in 7. c. *ad audientiam. 4. eod.* ubi Alexander III. Papiensis Episcopo sic rescribit: ad audientiam nostri Apostolatus pervenit, quod, cum H. Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum L. vellet dare uxorem, juravit, quod si ille habere eam casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse juramenti interpositis firmaverunt, ideoque præfatus H. eandem dari alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod *sponsam fratris frater habere non potest*: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas; sed, ut poenitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissâ, ecclesiasticâ districtione compellas.

Tertiò in c. *sponsam. 8. eod.* ibi: *sponsam alterius* (maximè si est nubili ætati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare, id quod etiam dicitur in c. *unico, eod. in 6.* Quarto in c. *Duo pueri 12. de Desponsat. impuber.* ubi, ut habet summa, ex decreto Clementis III. dicitur, quod *sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem post septennium convalescant, & inducant publicæ honestatis justitiam.* His accedit Tridentinum Sess. 24. de Reform.

matr. c. 3. cuius verba referemus infra n. 197.

Ad 2. Resp. quòd hoc impedimentum non sit juris naturalis, aut divini, sed solius juris Ecclesiastici; cum nullo jure naturali, vel divino scripto, aut tradito, sed solâ Ecclesiæ constitutione, probari possit, imò oppositum, salvo jure naturali, vel divino steterit. Hinc sequitur. 1. infidelem, quantum est ex hoc capite, licet ac valde prioris sponsæ de futuro sororem, vel matrem ducere, (nam infideles legibus Ecclesiæ non ligantur) & quidem etiam post susceptum Baptismum, si prima Sponsalia de futuro in infidelitate contraxit, quia ex illis natum non est hoc impedimentum in illo; ut pote necdum eo tempore subiecto Ecclesiæ.

Quæstio tertia est, inter quos oriatur hoc impedimentum ex sponsalibus? Resp. quòd nascitur solum inter sponsum, & consanguineos sponsæ; item inter sponsam, & consanguineos sponsi, prout colligitur ex præcitatis capit: unde hoc impedimentum non contrahunt *consanguinei sponsi, cum consanguineis sponsæ, vel è contra.* Nam hoc impedimentum non contrahitur ab ulla persona respectu alterius, nisi una ex illis sit, quâ mediante hoc impedimentum inducitur, arque adeò nisi ex illis una sit sponsus, vel sponsa; si autem consanguinei sponsi cum consanguineis sponsæ comparentur, nullus ex illis est, quo mediante hoc impedimentum inducitur; in sponsum enim inducitur mediante sponsâ, respectu consanguineorum sponsæ; & in sponsam mediante sponso, respectu consanguineorum sponsi; ergo quantumcumq; seclusis sponsis, eorum consanguinei ad invicem comparentur, nunquam erit hoc impedimentum inter eorum consanguineos ad invicem comparatos. Si autem quæras, an, quando diximus hoc impedimentum contrahi à quolibet sponsorum cum consanguineis alterius, sub nomine *consanguineorum* intelligantur etiam *illegitimi*? v. g. spurii? Resp. quòd sic; quia per hoc non fit, quòd non descendant verè ex eodem sanguine. Hinc sicut sub impedimento consanguinitatis, sic etiam in hoc casu sub nomine consanguineorum veniunt etiam illegitimi & spurii; sic Vivianus in Praxi juris Patronatus apud Pyrrhum Corrad.

1. 7. e. 1. Hinc coll. hoc impedimentum à sponſis non contrahi etiam cum affinis alterius sponſi. Nam iura ſolùm loquuntur de *conſanguineis* sponſi, & sponſæ, quales non ſunt *affines* eorum, quã tales; ita Sanchez cit. *D. 68. n. 3.* Ex quo ſequitur, quòd Titius poſſit in Uxorem habere Bertam; & Titii frater Bertæ ſororem. 2. quòd Titius poſſit in Uxorem habere Cajam, & filius Titii Cajæ filiam ex alio Viro ſuſceptam. 3. quòd filia Caji poſſit in maritum habere ſuæ novercæ filium ex alio Viro &c. Nam in dictis caſibus ſoli conſanguinei ſponſorum matrimonium ineunt, inter quos hoc impedimentum non extat.

195. Quæſtio quarta, an hoc impedimentum ſit *perpetuum*? ſeu, quòd idem eſt, an, ſi moriatur illa perſona, quã mediante hoc impedimentum cum ejus conſanguineis fuit inductum, etiam ipſum hoc impedimentum extingatur, vel nihilominus adhuc, etiam poſt ejus mortem, remaneat? Reſp. de hoc agi in c. 14. *ſi quis Uxorem* 27. q. 2. ubi Gregorius Papa ait: *ſi quis Uxorem deſponſaverit, vel eam ſubarrhaverit* (quanquam poſtmodum perveniente die mortis ejus nequiverit eam ducere in Uxorem) tamen nulli de conſanguinitate ejus licet accipere eam in Uxorem. Quod ſi inventum fuerit factum, ſeparetur omnino. Sic etiam habetur c. 15. immediate ſequenti ibi: *ſi quis deſponſaverit Uxorem, vel ſubarrhaverit, & ſive præveniente die mortis, ſive irruentibus quibusdam aliis caulis minime eam cognoverit, neq. ejus ſuperſtes frater, neq. ullus de conſanguinitate ejus eandem ſibi tollat in Uxorem ullo unquam tempore.* Et hoc extende ſic, ut præcedat, licet ea Sponſalia de futuro, vel præſenti, contracta ſint per Procuratorem. Sic Vincentius de Juſtis L. 2. de diſpenſat. Matrimon. c. 8. n. 5. quia etiam ſic celebrata ſunt vera Sponſalia, & naturaliter firma.

196. Quæſtio eſt quinta, unde naſcatur impedimentum publicæ honeſtatis? Reſp. ad hanc quæſtionem Bonifacium VIII. ut dicitur c. *unico*, de Sponſalibus, in 6. ſic reſpondiſſe: *Ex Sponſalibus puris, & certis, quavis ratione ſint nulla, dummodò non ſint nulla ex defectu conſenſus, oritur efficitur ad impediendum, & dirimendum ſe-*

quentia Sponſalia, vel matrimonia; non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitie publicæ honeſtatis: & infra: ille verò, qui Sponſalia cum aliqua muliere ſub conditione contraxit, ſi poſtmodum ante conditionis eventum cum alia prioris conſanguinea per verba contraxerit de præſenti, cum ſecunda remanere debet; cum ex Sponſalibus conditionis ante conditionem extantem, ſicuti conſenſum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honeſtatis juſtitia oriatur.

Quia verò jure novo Concilii Tridentini, Seſſ. 24. de Reform. Matrim. c. 3. circa prædictam diſpoſitionem, aliaque jura, propter graves cauſas quædam moderatio illorum appoſita eſt, verba Tridentini ſubjungo, quæ ſic habent: *Juſtitie publicæ honeſtatis impedimentum, ubi Sponſalia quacunque ratione valida non erunt, ſancta Synodus proſus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujusmodi prohibitio absq. diſpendio obſervari.*

Ex dictis ſequitur 1. juſtitiam publicæ honeſtatis non contrahi ex Sponſalibus conditionis, ſub conditione ſuſpenſiva, ante conditionis eventum; ut pat. ex cit. c. *unico* ibi, ex Sponſalibus conditionalibus ante conditionem extantem, nulla publicæ honeſtatis juſtitia oriatur. Et idè Titius, qui Sponſalia ſub conditione celebravit cum Bertæ, validè ducit Bertæ matrem, Sororem, aut filiam, ante conditionis eventum. Neque in hoc aliquid mutavit Tridentinum.

Sequitur 2. juſtitiam publicæ honeſtatis non contrahi ex Sponſalibus incertis; ut, ſi quis promiſit Patri unam duarum filiarum ſe ducturum. 1. ex cit. c. *unico* ibi, ex Sponſalibus certis. item §. *ille P.* ibi: *cum ex Sponſalibus incertis.* 2. quia talis promiſſio, licet acceptata à puellis, ad ſummum conſtituit Sponſalia ſolum conditionata, cum qualibet determinatè, ex ſuppoſitione, quòd non ducat alteram; ſed Sponſalia conditionata, quæ talia, hoc impedimentum non inducunt, ex n. præced. præſertim, cum promiſſio mutua non faciat Sponſalia ſimpliciter, niſi ſit inter perſonas certas, & determinatas.

Sequi-

200. Sequitur. 3. iustitiam publicæ honestatis non contrahi ex Sponsalibus, vel de futuro, vel de presenti *in præjudicium*, v. g. cum consanguinea primæ sponsæ; sed intellige, solum quoad effectum juris ex Ecclesiæ constitutione dirimendi matrimonium promissum primæ Sponsæ. Constat ex cit. c. unico. ibi: *Quare ille, qui Sponsalia purè, ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguineâ, idem fecit, ex priorum Sponsalium vigore (quibus per publicæ honestatis iustitiam minimè derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.* Ubi vides, ex secundis hęc Sponsalibus, cum consanguinea primæ contractis, nasci quidem iustitiam publicæ honestatis, seu *propinquitatem sponsi, cum prima sponsa*; sed, non juris effectum, ut propterea matrimonium cum prima contrahendum dirimat.
201. Illud tamen not. quòd, si sponsus contraxit Sponsalia secunda cum consanguinea primæ sponsæ in gradu prohibito, & hanc cognovit, nec possit habere secundam propter impedimentum iustitiæ, publicæ honestatis ex primis Sponsalibus; nec primam, propter affinitatem cum illa contractam ex copula cum secunda, quæ ponitur consanguinea primæ, in gradu prohibito; his generaliter præmissis.
202. Quæstio 6. est, an iustitia publicæ honestatis contrahatur ex Sponsalibus etiam invalidis? Resp. ante resolutionem attendi debere, ex quo capite nullitas, seu invaliditas oriatur? Nam hoc provenire potest, vel ex defectu consensûs ad valorem Sponsalium requisiti (ut, si contracta sint ex errore, vel ex metu, consensum vitiantem) vel an contracta sint cum alio impedimento dirimente? quibus positis. Dicendum, aliud esse de jure antiquo, aliud de jure novo. *Jure antiquo* contrahebatur ex Sponsalibus etiam invalidis, quando invaliditas non fuit ex defectu consensûs, ut constat ex cit. c. Unico ibi: *Ex sponsalibus, etiam si quavis alia ratione nulla sint (dummodo non sint nulla ex defectu consensûs) oritur efficax impedimentum, ad dirimendum sequentia Sponsalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.* Hoc autem videtur limitandum, ut non procedat quoad efficaciam, dirimendi matrimonium cum 1. Sponsa de futuro, propter Sponsalia secunda invalidè contracta, cum ejus consanguinea, in gradu prohibito, prout dictum est n. 363.
- Dixi *jure antiquo*. Nam jure novo 203. CC. Trid. Sess. 24. dereformat. matrimonii c. 3. hoc impedimentum non contrahitur ex invalidis Sponsalibus de futuro, ex quacunque demum causa invaliditas, seu nullitas illa proveniat; saltem si talis invaliditas publica sit, ut patet ex Concilii verbis in n. 197. Et ita tenet communis: Sanchez tamen L. 7. Matr. D. 68. n. 14. vult Tridentinum esse intelligendum solum, de *Sponsalibus publicè invalidis*, adeoque, quando nullitas non est publica, censet, nasci hoc impedimentum ex Sponsalibus invalidis ex alio, quam consensus defectu. Hinc docet, si invaliditas provenit ex impedimento solum occulto, etiam hodie, & jure novo, ex ejusmodi Sponsalibus invalidis, nasci impedimentum publicæ honestatis, quod etiam tenet Vincentius de Justis l. 2. Dispens. matr. c. 8. à. n. 24.
- Sed, contrarium est probabilius: quia 204. Trident. cit. expressè dicit; illud non contrahi, ex *Sponsalibus invalidis, ex quacunque causa sint invalida*; ergo etiam si sint invalida ex causa *occulta*; nam & hæc est aliqua causa invaliditatis; sic Rebellus de Obligat. Justitiæ lib. 3. q. 14. Castropal. D. 4. de sponsi. punct. 10. n. 9. & alii. Nec obstat quod opponit P. Sanchez, & alii dicentes; hoc impedimentum ab Ecclesia fuit statutum, ut vitaretur *publicum scandalum* ex eo, quòd quis sponsam sui consanguinei haberet in Uxorem; atqui hoc non caveretur, si ex Sponsalibus publicè validis (licet occultè invalidis) hoc impedimentum non proveniret; ergo. Resp. enim verum esse, quòd illa ratio fuerit Ecclesiæ in principio ad statuendum hoc impedimentum; cum autem Ecclesia successu temporis experientiâ didicerit, ex illa multitudine prohibitionum, & hujus impedimenti tantâ extensione, magna nasci incommoda, & inconvenientia, multò jam præponderantiora, prout idem Concilium loquitur in c. 3. de quo n. 197. idèd priorem prohibitionem restrinxit ad sola Sponsalia valida, rejectis *invalidis, ex quacunque demum causa* invaliditas proveniret;

niret; neque timendum est scandalum, sicut nec timetur ex aliis ejus restrictionibus, ubi hoc decretum Tridentini notum est. Ergo.

105. Porro, cum concilium ibi *indefinitè* loquatur de sponsalibus, non distinguendo, an solum intelligat sponsalia de futuro? an etiam de presenti? aliqui Doctores decretum illud *indefinitè* acceperunt, & dixerunt, impedimentum publicæ honestatis, vi hujus decreti, non contrahi, etiam ex sponsalibus de presenti, ubi valida non sunt; nec extendi ampliùs ultra primum gradum. Verum contrarium declaravit Pius 5. in sua constitutione, quæ incipit: ad Romanum, ubi declarat, decretum illud Trid. intelligi solum quoad sponsalia de futuro: in Sponsalibus autem de presenti hoc impedimentum adhuc durare in omnibus illis casibus, & gradibus, in quibus ante prædictum decretum Tridentini jure veteri productum fuit. Ex hoc sequitur, jure novo, & de facto, Titium (quantum est ex hoc capite) licitè ac validè contrahere matrimonium cum Berta, licet ipse prius, cum matre, sorore, vel filia Bertæ contraxerit Sponsalia de futuro, sed invalidè, propter impedimentum, ob cujus existentiam ea Sponsalia invalida fuerunt; quia ex ejusmodi Sponsalibus non contrahitur justitiæ publicæ honestatis cum Berta; hæc enim jure novo solum contrahitur ex Sponsalibus validis, ut constat ex Trid. loc. cit.

§. 5.

An justitiæ publicæ honestatis contrahatur ex Sponsalibus, principio validis, sed mutuo consensu legitime dissolutis?

106. In hac quæstione duplex est sententia; prima est affirmantium; pro qua citatur Sanchez. l. 7. Matr. d. 68. à n. 21. & complures alii, propter quandam declarationem Cardinalium, quam refert Pyrrhus Corradus l. 8. dispens. Apostol. c. 7. n. 14. cui, præter complures accedit Fagnanus in c. ad audientiam, de sponsalibus n. 29. ubi ait: ad hanc quæstionem: an sponsalibus validè ab initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publicæ honestatis? pluries
Tom. IV.

propositam, ac maturè examinatam, Congregationem Cardinalium sub die 6. Julii 1658. censuisse, non esse sublatum; cujus sententiæ una cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, factâ relatione ad Sanctissimum, Sanctitas sua, die 10. ejusdem mensis, prædictam Congregationis resolutionem probavit, eandemq. jussit, in dubium deinceps non revocari. Idem affirmat Fr. Hieronymus Nicolius, in flosculis, seu notabilibus prædictis, impressis. 1673. Romæ V. Sponsalia, n. 6.

His accedit P. Jacobus Wex in Opusculo Canonico-Tridentino de Sponsalibus p. 1. §. 6. qui sententiâ affirmantium; impedimentum sublatum esse, n. 42. ait, carere nunc omni probabilitate. Nititur dictâ declaratione Cardinalium; & n. 38. afferit, jam tempore Urbani VIII. tres declarationes contrarias illi sententiæ emanasse, & declarationem, quæ illi utuntur pro se & à nobis afferetur infra n. 210. non fuisse, nec esse authenticam, quibus positis: sententiâ dicentium, sublatum esse dictum impedimentum, impugnat ulterius eadem ratione, quam attulimus num. præced. pro 2. probatione. Deinde n. 35. ait prædictam Voluntatem legislatoris Ecclesiastici, ac perpetuitatem impedimenti semel existentis, demonstrare videntur sat clari textus SS. Canonum, præsertim c. accessit ad presentiam. 5. de despons. Impub. ubi Alexander III. ita statuit: si puella, ante desponsationem, septimum annum compleverat, licet prædictus Vir à desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus (cum ea in eum consentire noluerit, postquam ipsa ad annos pubertatis venit, ubi datur potestas resiliendi) inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit sibi desponsata. In quo casu apertè deciditur, manere hoc impedimentum, licet præcedentia Sponsalia, non per mortem alterutrius, sed alio modo, per dissensum, nempe sponsæ, jure approbatum, dissolvantur; si ergo in isto casu, ubi jus expressè concedit potestatem, post pubertatem acquisitam, resiliendi, & per dissensum dissolvendi Sponsalia, tamen manet impedimentum publicæ honestatis ex præcedentibus Sponsalibus or-
H rum,

tum, contra mentem ejusdem textûs diceretur, tolli hoc impedimentum, quando v. g. inter duos puberes contracta Sponsalia mutuo consensu dissolvuntur.

208. Confirmat. 1. ex summa dict. c. *Accessit*, quæ sic habet: *Sponsalia nulla ex defectu consensus non creant publicæ honestatis justitiam; Sponsalia verò aliqua sic, licet legitimo modo fuerint dissoluta.* Confirmat. 2. hoc impedimentum manet, etsi Sponsalia per mortem unius dissolvantur juxta citatos textus claros, & ab omnibus admisso; ergo manebit etiam tunc, quando Sponsalia per mutuum consensum, aut quancunque aliam causam dissolvuntur, cum nulla solida disparitas assignari queat, sed in utroque casu præcesserint Sponsalia, quorum existentia semel data statuit hoc impedimentum publicæ honestatis perpetuò duraturum. Hæc pro opinione affirmantium impedimentum honestatis publicæ contrahi ex Sponsalibus de futuro, principio validis, licet postea mutuo sponforum consensu dissoluta sint.

209. Pro sententia negante stat Vincentius de Justis (qui primum A. 1691. prodixit in lucem. l. 2. dispensat matrim. c. 8. à n. 52. citans pro se Gutierrez, Pontium, l. 7. c. 36. n. 9. Dianam, parte. 3. tr. 4. resol. 223. Castropalaum. to. 5. D. 4. p. 10. n. 9. Barbofam de off. & potest. Epi. allegat. 51. n. 188.) aperte dicens, *ex Sponsalibus principio validis, sed postea sponforum consensu dissolutis, non nasci hoc impedimentum, ut habet n. 54. & talia sponsalia censerit sub Sponsalibus invalidis, de quibus Tridentinum cit. dicit, ex eis hoc impedimentum non contrahi, quia scilicet in hoc casu cessat ratio injuriæ, quæ fiebat sponso, vel sponsæ repudiatis, & ad aliud cum consanguineo prioris sponsi, vel sponsæ, connubium, transeuntibus, quæ injuria causa fuit illud impedimentum ex Sponsalibus validis inducendi; sic ille.*

210. Fundantur & ipsi. 1. in declaratione S. Congregationis, quam refert Pyrrhus Corradus in Praxi dispens. Apostolic. l. 8. c. 7. n. 13. dicens: *sacram Congregationem pro dubiis Tridentini censuisse, Sponsalia de futuro contracta, posse quancunque, ante contractum matrimonium per verba de presenti, mutuo contrahentium consensu dissolvi; atq; ubi sic dissoluta fuerint, nul-*

lum hodie inducere impedimentum, quia eademmet Congregatio censuit, dicta Sponsalia esse invalida, nimirum quoad effectum inducendi hoc impedimentum, eò quòd Concilium ad hoc requirit Sponsalia, non utcunque, & secundum quid, sed simpliciter valida, videlicet ex utriusque voluntate constanti, nec rescissa, nec revocata. Hinc arguebant: juxta Trid. hoc impedimentum non nascitur ex Sponsalibus nisi simpliciter validis, ex utriusque voluntate constanti firma, & non revocata; sed Sponsalia principio valida, sed rursus libera sponforum voluntate soluta, non sunt talia: Ergo.

2. Quia in c. *si prius uxorem*, cum sequentibus. 27. q. 2. dicitur; hoc impedimentum manere *ex præcedentibus Sponsalibus de futuro, etiam non secuto connubio consequenter solutis sponsalibus, specificè solum expresso casu mortis, secuta in uno sponforum, unde ad matrimonium pervenire non poterant sponsi;* ex hoc autem colligitur, hoc impedimentum nasci solum ex Sponsalibus de futuro, per firmitatem voluntatum in utroque, quæ satis probatur per ejusdem constantiam usque ad mortem aut aliam necessitatem, quæ coguntur à matrimonio abstinere: at hæc voluntatum firmitas in sponsis de futuro non adest, quando libero, ac mutuo ipsimet consensu recedunt; Ergo.

3. Quia tota ratio, propter quam etiam consensu mutuo soluta Sponsalia, principio valida, & deinceps etiam post dissolutionem secum trahant dictum impedimentum, est, quia hoc impedimentum juris dispositione annexum est sponsalibus hoc ipso, quòd validè contracta sint; sed ex hoc non sequitur 1. quia nullâ ratione probatur, esse annexum firmiter, ac etiam in eventum casus, ubi liberè sponforum voluntate infirmantur, ut patebit ex seqq. 2. quia non probatur ullâ ratione illud esse annexum in casu contrahentorum validè, sed rescindibilem liberè. 3. quia plura juris dispositione annexa sunt certis casibus solum ex suppositione, quâ soluta, & illa tolluntur, ut constabit ex solutione contrariorum in n. 214. at hoc impedimentum nunc reperitur solum annexum Sponsalibus validis; & ex suppositione, quòd valida sint; ergo cum liberè mutuo sponforum consensu

sensu soluta desinant esse valida, desinet etiam id, quod Sponsalibus validis annexum est juris dispositione 4. quia plus non evincunt rationes contrariae.

213. Ad declarationem Cardinalium, de qua n. 206. respondent; de illa non constare authenticè; & alteram, huic contrariam, de qua n. 210. magis credibilem; eo quod hæc expressè habeatur in impressis declarationibus ad CC. Trid. Sess. 24. c. 3. de reform. matrim. *V. quacunq; ex causa*: declarationibus autem Cardinalium, de quibus non constat authenticè (quæ scilicet non apparent manu Cardinalis Præfetti, & Secretarii subscriptæ, ac consueo sigillo obfirmatæ) fidem adhibendam non esse, cum aliis doceat ipse Fagnan. in c. *quoniam*, de constitut. n. 59. præferim, si confirmatæ sint à Pontifice solum in forma communi.

214. Ad I. rationem in n. 207. respondent, ex c. *Accessit*, nihil probari. In eo enim non est sermo de nostro casu, seu de sponsalibus, *mutuo sponforum consensu*, sed à Iudice (ob defectum ætatis in contrahentibus) dissolutis vel *solum unius dissensu*: Tridentinum verò tollens hoc impedimentum ex Sponsalibus invalidis, comprehendit etiam ea, quæ dissoluta sunt, mutuo sponforum consensu, ut dictum est 210.

Ad alteram rationem ibid: Resp. trans- eat, quod impedimenta semel *firmiter nata*, non amplius à voluntate contrahentium pendeant, sic, ut ipsi *directè*, pro libitu illa tollere possint; secus est, *indirectè*, ut in simili dicemus cum communi de iuramento, & patet ex aliis exemplis. Nam qui Patri puellæ promissit matrimonium, obligatur Patri ex ea promissione acceptata: si tamen puella recuset ejus matrimonium, eo ipso etiam cessat promittentis obligatio erga Patrem; similiter, qui vovit aliquid directè in favorem hominis; hoc remittente, aut favorem recusante, etiam cessat obligatio voti erga Deum. Idem est de impedimento ex adoptione, quod cessat per emancipationem. Nec obstat, hoc expressum esse in jure. c. *Unico* de Cognat. legali. Nam etiam expressum est in jure novo Trid. hoc impedimentum jam non esse annexum Sponsalibus invalidis, undecunq; invalida sint;

Tom. II.

ergo *solum validis*, quin restrictè textus dicat, *principio validis*.

Deinde responderet 2. ad idem argumentum, negando illius suppositum, quod nunquam ex Sponsalibus, per consensum solum *temporaliter*, seu merè trans- eunter præstitum, nascatur, aut natum sit hoc impedimentum. Nam Sponsalia mutuo consensu rursus dissoluta, invalida sunt *ex defectu consensûs*; at Sponsalia defectu consensûs invalida non pariunt hoc impedimentum jure novo, ut dictum est n. 204. & hoc respexisse videtur declaratio Cardinalium, de qua n. 210. quando dixit: ex ejusmodi Sponsalibus tanquam invalidis, non nasci hoc impedimentum, innuens, *ex defectu consensûs esse invalida, si is permanens non sit*.

Ad rationem in n. 208. petitam ex declaratione, de qua n. 206. reponunt responsum datum in n. 213. dicentes, illam authenticè non constare. Nec enim dubium est, declarationi Cardinalium, quæ habet vim declarationis *authenticæ* (quam scilicet iudicio suo accedente specialiter approbavit Summus Pontifex) omnino standum esse, seclusis omnibus aliis declarationibus, si authenticè constet id, quod in ea desiderari censent Patroni opinionis contrariæ, existimantes alteram (in qua ipsi fundantur) de hoc plus habere, quod digna habita sit Tridentino inferi in declarationibus, ibid: appositis. Ad I. confirmationem desumptam ex summa, seu Rubrica capiruli accessit. 5. de despons. Impub. dicunt, nihil probari, cum nec textus, nec rubrica, loquatur de casu Sponsalium principio validorum, & postea liberè *per ipsos sponfos* solutorum.

Verba textus sunt: *mādamus, quatenus si tibi constiterit, quod puella non esset septennis, quando G. desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quod idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, matrimonium inter eundem G. & matrem puella celebratum precipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denunties esse legitimam*: quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, *si consensus postea non accedit*. Sanè si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus Vir à despon-

H 2

fatio

fatione ipsius puellæ ipso jure fuerit abolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ut matrem habeat, cujus filia fuit sibi desponsata.

218. Ex prima parte hujus textus patet, ibi sermonem esse de Sponsalibus invalidis ex defectu consensûs non dati à puellâ jam septenni; & ideo matrimonium postea cum ejus Matre contractum à Titio, in quem puella non consenserit, non fuisse separandum, eo quod esset validè contractum, cum nulla præcesserint Sponsalia valida cum ejus filia: in 2. verò parte apertè sermo est, de casu, quo puella ante desponsationem septennium compleverat; quia tamen puella tunc consensit, inhonestum dicitur, ut esto puella pubes facta, in priori consensu adeptâ pubertate non perseveraverit, matrem ejus habeat; at ex his omnibus non probatur, perseverare impedimentum publicæ justitiæ, licet ponas natum ex Sponsalibus principio validis, etiam postquam liberè soluta sunt mutuo sponforum consensu. Casus enim præfens est de Sponsalibus à puella impubere contractis cum pubere; & postea solius puellæ renitentiâ solutis, quia puella pubes facta non amplius consentire voluit.

219. Hinc si dicas: impedimentum publicæ honestatis nasci ex Sponsalibus validè contractis etiam voluntate non firmâ, nimirum esto postea infirmari possit ab impubere, ubi pubertatem attigit, ut apertè constat ex c. Accessit §. sanè; ergo ratio nulla est, quâ nititur sententia opposita: Resp. enim aliud esse, voluntatem non esse firmam ex necessitate, eò quod unius renitentis voluntate infirmari possit privilegio aetatis; aliud quod infirmari possit libertate mutua ipsorum sponforum: nam, si solvantur uno tantam renitente, potius cessant necessitate, quam utriusq. voluntate; secus, si ambo perseverare nolint mutuo utriusque consensu remittente sponsalium obligationem; & ex hoc procedit ratio sententiæ oppositæ, contra quam nihil facit §. sanè.

220. Ad 2. confirm. in eod. n. 208. C. ant. Nego conseq. discrimen est. 1. quia pro antecedente habetur expressio juris; non pro consequenti. 2. quia in antecedente solutio sponsalium contingit naturali necessitate; non autem mutua sponfo-

rum libertate. Necessitas autem naturalis superveniens libero voluntatis exercitio potius voluntatem firmat; non autem superveniens libertas revocativa prioris. Sic donatio conjugum, licet ante mortem donantis infirma sit, secutâ ejus morte firmatur. Et hæc pro sententia negante impedimentum publicæ honestatis nasci ex Sponsalibus principio validis, postea tamen mutuâ sponforum libertate solutis.

221. Ex his duabus opinionibus sibi oppositis, sententia negans impedimentum justitiæ publicæ vel nasci, vel permanere ex Sponsalibus principio validis, sed rursus liberè solutis mutuo sponforum consensu, spectatis præcisè vel rationibus, & probationibus ex jure communi desumptis, seclusâ nimirum declaratione S. Congregationis, de quâ n. 206 non modò non improbabilis redditur ab affirmantibus; sed nec argumento prævalente. Et ideo illam complures docuerunt, & secuti sunt, prout videri potest apud Barbof. p. 3. de offic. & potestate Episcopi, allegat. 51. à n. 188. & Gobat tr. 9. à n. 372. Castropal. de sponsal. d. 4. p. 10. n. 9. nisi declaratione, de quâ supra, & rationibus allatis à n. 210. Cæterum, si declaratio, de qua sermo est in n. 206. sit authentica, & à summo Pontifice, prout ibid. dicitur, approbata specialiter, non est dubium illi omnino deferendum, ac conformiter ad mentem summi Pontificis, quæstionem esse resolvendam.

222. An autem dicta S. Congregationis declaratio habenda sit authentica; an, ut vim legis obtineat, ligantis omnes Christi Fideles, esto nullibi sit juridicè, seu solenniter publicata, prout multi valde rationabiliter existimant, pendet à quæstione de conditionibus in ordine ad hoc requisitis, de quibus agi solet in tractatu de Legibus, & à nobis dictum est, lib. 1. decret. tit. 2. de Constitut. Multæ enim passim declarationes S. Congregationi tribuuntur, etiam contrariæ, ut passim videri potest in authoribus; quæ tamen non authenticæ sunt, sed merè doctrinales; imò quandoque nec ab ipsa factæ, propter quod multi libri, & volumina declarationum, quæ mentio ipsius Congregationis nomine prodierunt in lucem, ab ead. Sac. Congregatione sub dato Romæ 29. Apr.

29. Apr. 1621. reprobantur, annuente SS. D. N. Gregorio XV. indici librorum prohibitorum addenda. Decretum hoc S. Congregationis refert opusculum, cui Titulus: *Parochianus obediens*, artic. 20.

§. 6.

Quousq; impedimentum justitia publica se extendat?

223. Cùm dixerimus, quòd justitia publicæ honestatis dirimat matrimonium contrahendum, inter quemlibet sponforum, & consanguineos alterius, dubitari potest, an intelligatur de omnibus consanguineis alterius, *in quocunque gradu*, an solùm in gradu *certo*, & non ultra? Resp. jure antiquo fuisse extensum usq; ad 4. gradum inclusivè, sive ex Sponsalibus de futuro proveniret, sive ex Sponsalibus de præsentibus; ut tenet communis. Nam textus loquentes de hoc impedimento, licet gradum non exprimant, omnes tamen loquuntur, & dicunt extendi ad consanguineos; quo satis indicant *gradum*, quia consanguinei, post Innocentium 3. in C. *non debet*, de consanguinitate, sunt intra 4. gradum, & non ultra, spectato jure Canonico; igitur & hoc impedimentum nascens ex propinquitate sanguinis, solùm inchoatâ, & longè inferiore illâ. Dixi *jure antiquo*. Nam hodie, & jure novo, quando provenit ex Sponsalibus de futuro, non excedit primum gradum, tam in linea transversa, quàm recta; si autem ex Sponsalibus de præsentibus, seu matrimonio rato tantùm, etiam hodie manet sub dispositione juris antiqui ex dictis à n. 197.

224. Ex hæcenus dictis colliges, consanguineos Mariti cum consanguineis Uxoris, licet contrahere matrimonia, prout expressè rescripsit Innocentius III. Archiepiscopo Rosan. ibi: super eo igitur, quòd *pater & filius, cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, Avunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia*, taliter tibi duximus respondendum, quòd *licet omnes consanguinei Viri sint affines Uxoris, & omnes consanguinei Uxoris sint Viri affines: inter consanguineos tamen Uxoris & Viri, ex eorundem* (scilicet Viri & Uxoris conjugio)

nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiasticâ districtione punire, non obstanti consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

ARTICULUS VI.

De dissolutione Sponsalium.

Sponsalia de futuro (nam de his in præ- 225. sens loquimur) variis modis dissolvi posse, constabit ex sequentibus. Porissima tamen hic quæstio est, quænam sint justæ causæ, ob quas, vel ab ipsismet sponfis, vel ab Ecclesiastico Judice, legitimè dissolvi possint? Non inquirimus autem de causis, quæ impediunt, ne Sponsalia validè fiant; sed illis, quæ superveniunt illis validè contractis, & fundamentum præbent, illa justè rescindendi. Ista porò causas copioso numero quidam referunt apud Sanch. l. i. Matr. D. 42. & seqq. Gobat. tr. 10. à n. 245. & alios, quibusdam afferentibus sedecim; aliis 12. aliis pauciores. Lancelotus autem l. 2. Institut. juris Canon. de Sponsalibus, reducit omnes ad duas classes, quarum prima contineat eas causas, propter quas Sponsalia justè dissolvuntur *ipso jure*; altera, ob quas, *facto hominis*. Cæterùm prætermittâ legitimitate hujus, aut illarum divisionum, de illis in seqq. agemus, quæ frequentius evenire solent.

§. 1.

An Sponsalia legitimè dissolvantur mutuo Sponforum consensu?

Quæstio in præsens procedit quoad 226. Sponsalia de futuro inter puberes legitimè contracta; nam de Sponsalibus impuberum dicemus tit. 2. De præsentibus quæstione agitur c. *Præterea*, 2. h. t. ubi Innocentius III. sic rescribit Episcopo Exonensi: qui de matrimonio puro, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & *modis omnibus* inducendi, ut *præstitam fidem observent. Si autem se ad irrevocem admittere noluerint: ne fortè deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat,* quam

quam odio habet: videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari. Ex hoc textu ad quaestionem propositam responsio est affirmativa, quando remissio utrinque fit consensu iusto, & libero. Nam Sponsalia de futuro non sunt contractus naturam suam insolubilis; ergo ex iisdem causis possunt solvi, ex quibus nata sunt, per c. 1. de Reg. Juris; imò in citato capitulo dicitur mutuo consensu solvi posse, sicut contractus societatis, qui mero jure, & mutuo sociorum consensu licite solvitur. Nec obstat, quod ibidem dicitur: *omnibus modis inducendos esse, ut datam fidem servent, si autem nolint, in patientia tolerari posse, mutuum fidei remissionem.* Hoc enim ibi propterea dicitur, ut caveatur apparentia mali, nascentis ex opinione vulgi, ac existimantis, laedi vinculum datam fidei, per talem recessum; ita communis.

227. Ex quo colliges, quando *leges* indefinite dicunt, ad Sponsalium solutionem sufficere unius tantum sponsi disensum, vel reclamationem etiam invito altero, id nec aequitati, nec conscientiae conformem esse. Quare reprobatum manet, quod indefinite dicitur L. 1. C. de sponsal. ibi: *Alii desponsata, renuntiare conditioni, & nubere alii, non prohibetur;* sic enim conceditur, alteri *datam fidem violare*, quod tamen cavendum esse, natura docet. Si tamen unus sponforum sic injuste recedat, non est dubium, alterum ab obligatione sua liberari; quia frangenti fidem, fides impune non servatur. L. *Cum proponas* 21. c. de pactis. L. *si convenerit.* ff. Pro socio c. *si infideles.* 28. q. 2.

228. Quæri etiam solet, an idem dicendum sit in casu, quo Sponsalia sunt *jurata*? affirmativa secundum aliquos colligitur ex Rubrica cit. c. 2. de spons: sed rectius distinguitur. Nam si juramentum, sponsalibus appositum, sit in favorem alterius ex contrahentibus, etiam hoc solvitur mutuo consensu solutis Sponsalibus. Quia tunc deficit materia, in quam cadit juramentum, nimirum promissio homini facta: si autem juramentum principaliter sit præstitum in honorem DEI, & causam pietatis, non pauci negant, juramentum solvi, solutis mutuo sponforum consensu

Sponsalibus. 1. quia promissum alicui factum causa pietatis, ab eo remitti non potest. 2. quia in voto persona privata nihil potest; at tale juramentum, æquivaleret voto; 3. quia jus DEO acquisitum homo remittere non potest; at ex tali juramento est jus DEO acquisitum; Ergo.

Probabilius tamen est, etiam in hoc casu juramentum solvi, quando ejus materia est promissio futuri matrimonii à DEO acceptata in favorem alterius partis. Tunc enim ille, quod in suum favorem præstandum erat, remittere potest, consequenter tollere materiam juramenti, sine qua non stat. Prima ratio in contrarium procedit in casu, quo res promissa non cedit in favorem hominis; idem est in voto de materia, quæ cedit in favorem hominis, ex quo patet ad 2. Et ideo etiam homo indirectè facere potest, ut jus ex voto, vel juramento acquisitum DEO, cesset voluntate hominis, quando debitum ex tali jure, cedit in favorem hominis, ex quo patet ad 3.

Et si verò ad *validè rescindenda Sponsalia* sufficiat liber & mutuus sponforum consensus; non sufficit tamen secundum aliquos, ut id fiat *licite*, saltem sine veniali; sic Gobat tract. 10. n. 247. referens idem sentire Aloysium Riccium tom. 1. resolut. 218. qui tamen dictum limitant, si fiat absque justa causa. Sed in hac materia, *cause justitie* vix unquam abesse potest, cum raro admodum, contingere videatur, ejusmodi recessus cum mutua sponforum libertate, nisi quia vel metuunt malum aliquod, si perseverent; vel jam non est amplius affectus ille calidus, quo erant, dum contraxerunt; quo casu ne perpetuo ligentur ad perennem vitæ consuetudinem, melius, & sanius omnino est, de alterius consensu libero, recessui canere; quam semper gemere sub tali jugo.

§. 2.

An Sponsalia de futuro solvantur ingressu Religionis?

Loquimur de Sponsalibus antecederent ad talem ingressum celebratis. In hac materia certum est, matrimonium, *ratum tantum*, dissolvi ex parte utriusque per unius ingressum Religionis approbatam, *secundum*

secutâ professione, ut habetur c. 2. de Con-
verf. Conjugat. ibi: *alteri remanenti licitum est ad secunda vota transire*, quod statutum est in favorem Religionis, ut not. gl. in c. *Unicum*, de *Voto* in 6. V. *sacri ordinis*. Cùm enim hic casus propositus fuisse Alexandro III. Papæ ab Archiepiscopo Salernitano, respondit Pontifex: *post consensum legitimum de presenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commixtio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (si commonitus, continentiam servare noluerit) licitum ad secunda vota transire*. Quia quum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad DEUM transire, & alter in sæculo remanere.

232. Quæstio est. an Sponsalia de futuro solvantur per solum ingressum Religionis approbata, nondum secutâ professione, sed solum suscepto habitu? Resp. per ingressum Religionis, etiam nondum secutâ Professione, Sponsalia de futuro sic solvi ex parte remanentis in seculo, ut, si velit, licitè possit resilire; ratio est. 1. quia in hoc casu (sive dolo, & sicut tantum, sive animo sincero fiat ingressus) supervenit notabilis mutatio in altero Religionem ingrediente; cùm plerumque dedecorosum reputetur, mulierem nubere illi, qui Monachus fuit; 2. quia per ingressum hic sufficienter significat, se sponsam remittere suam obligationem; sic Innoc. in c. *Veniens*. *Qui Clerici Et. & alii*.

233. P. Sanchez l. 1. hic D. 42. n. 5. docet in hoc casu, ex parte utriusque solvi Sponsalia per ingressum Religionis, etiam professione non secutâ, quando unus bonâ fide ingreditur Religionem, ut communiter fit; secus, si dolosè, & animo statim exeundi: quia *fraus nemini patrocinari debet c. ex tenore, de rescript.* rationem videtur desumere à favore Religionis; ut, sicut professioni, quâ consummatur probatio Religionis, tribuit vim dissolvendi matrimonium ratum tantum, quo consummatur Sponsalia; sic per ingressum Religionis, quo inchoatur professio, solvantur Sponsalia, quibus inchoatur matrimonium. Nam, sicut se habet favor professionis ad matrimonium ratum: sic habet se favor ingressus Religionis ad

Sponsalia; sed ibi professio propterea solvit matrimonium ratum ex parte utriusque: ergo & hic ingressus solvit Sponsalia ex parte utriusque. 2. Quia obligatio voti Religionis sic dissolvitur per ingressum in Religionem bonâ fide, seu animo perseverandi, factum, ut licet contingat voventem ex justa causa rursus egredi ad seculum, tamen liberetur ab obligatione voti: ergo etiam Sponsalia sic dissolvit ingressus Religionis bonâ fide factus, ut licet contingat eum ex justa causa rursus egredi ad seculum, tamen liberetur ab obligatione Sponsalium.

Sed dicendum est, nec in dato casu solvi Sponsalia ex parte religionem ingredientis (etiam bonâ fide) ante professionem emissam; sic Castropal. *Dis. 1. de sponsal. p. 21. n. 4.* ubi docet, *votum religionis, matrimonio contra illud contracto, suspendi*; quod etiam tenet de obligatione Sponsalium, ut dicemus infra. Ratio autem est. 1. quia Sponsalia, ex natura rei, consistere possunt cum statu Religiosæ probationis; ergo per hunc Sponsalia non dissolvuntur *ab intrinseco*, seu ex natura rei: sed nec *ab extrinseco*, expressâ, vel tacitâ renuntiatione remanentis in seculo, ut ponit casus; nec ob supervenientem mutationem in non ingrediente; cùm statum non mutet: nec denique *ob favorem Religionis*; nam concessio facta *Professione* fundatur in bono statu religiosæ *opere suscepti, & professi*; quæ, cùm odiosa sit (utpote præjudicans juri remanentis in seculo & firmati matrimonii, verè contracti) extendi non debet ultra casum expressum; at in dispositione favente professioni ad dirimendum matrimonium ratum, nulla fit mentio *de solo ingressu* nondum secutâ professione; & ingredienti satis provisum est eâ dispositione; ad solam professionem restrictâ; cùm & à Sponsalibus liberetur professione secutâ: Ergo.

Ex hoc Resp. ad rat. in contrarium: nam ad 1. negatur, rectè paritatem, vel extensionem fieri à professione *ad ingressum Religionis* illi prævium in casu hujus dispositionis odiosæ, ut jam dictum est; quia per hoc, quod bonâ fide ingrediens religionem, etiam pro casu egressus liberetur ab obligatione Sponsalium, non tam promovetur Religio, quàm alliciatur Novi-

Novitius ad egrediendum; & aliunde factis provifum est ingressui pro casu perseverantiae. Deinde, Novitatus non includit obligationem edendi professionem, sicut Sponsalia contrahendi matrimonium; ergo ingressus Religionis, seu ejus probatio, non habet se ad Sponsalia, sicut professio ad matrimonium ratum, tantum.

236. Ad 2. Resp. negando paritatem. Nam votum ingrediendi religionem, per ingressum bonâ fide factum, jam est impletum, etiam facto regressu ad seculum ex justa causa: at per ingressum Religionis, licet bonâ fide factum, Sponsalia non sunt impleta; nec tacitam solius ingressus conditionem imbibunt: ergo. Et videtur argumentum redire in suos auctores ex aliorum sententia.

Nam Leander à SS. Sacramento tract. 2. de Jurament. D. 16. q. 30. expressè habet, *vota personalia, in seculo emissa, impediencia executionem exercitiorum Novitatus, verè suspensa esse ipso jure, & quasi supita; & sic non obligare Novitium, dum maneat in Religione*; ergo si per talem ingressum ex parte voventis solum suspenduntur, non extinguuntur ea vota, dum est ingressus Religionem, antequam edat substantialia vota Religionis; dicendum potius, erit etiam Sponsalia ex parte ingredientis Religionem, antequam edat substantialia vota Religionis, esse tantum suspensa, non extincta; dixi, ex aliorum sententia. Nam de illa quæstione, quam tenet Leander, expressè egimus l. 3. tit. 31. de Regul. & ingred. Relig.

237. Ex præmissis sequitur, sponsam de futuro, licitè inire posse, vel alia Sponsalia, vel etiam matrimonium cum alio, non tantum, quando Sponsus ipsâ invitâ in Religione approbata edidit professionem solennem, ut dicemus infra; sed etiam, dum hic versatur in anno probationis, suscepto jam habitu; imò probabiliter etiam, dum actu Novitatum ingressus est, propter tacitam ingredientis renuntiationem, quod maximè procedit, si remans in seculo id faciat consulto, ac approbante Judice. Nam per ingressum Religionis (antequam sequatur professio solennis) non solvuntur Sponsalia ex parte ingredientis etiam bonâ fide, ex n. 234.

Hinc, si talis regrediatur ad seculum, seu citra, seu cum justa causa, tenebitur implere Sponsalia volente altero, qui in seculo remansit; quia remanet, ex parte ipsius, obligationis vinculum, ex Sponsalibus contractum; sic Layman l. 5. tr. 10. c. 2. n. 2. Zælius de spons. n. 27. & alii.

§. 3.

An cuilibet Sponsorum liceat, Religionem ingredi?

Quæstio procedit de ingressu, post celebrata Sponsalia jurata de futuro, nondum secuto matrimonio. Negativam sequitur Rebellus. l. 4. hic q. 8. S. 6. conclus. 2. ex c. commissum, de Sponsalibus, ubi Pontifex super hoc interrogatus, respondit: *tutius est ei, religione juramenti servatâ, prius contrahere, & postea (si elegerit) religionem intrare*: sed Resp. probabilius esse (si nihil aliud in dato casu accedat, quàm ratio juramenti) posse, non contracto matrimonio, religionem ingredi. Nam quando quis, etiam suppositis Sponsalibus non juratis, licitè potest ingredi religionem, vinculum juramenti, vinculo Sponsalium, accessorie superadditum, ingressum non reddit illicitum; sed sic est in dato casu, quia, cum juramentum accessorium sequatur naturam actus, cui ad majorem firmitatem apponitur (ut dicitur c. quemadmodum 25. de juramento, ibi: *pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstantibus hujusmodi juramento (quod eam semper pro legitima uxore teneret non obstante fornicatione, quam antea commiserat) quoniam in eo talis erat conditio subintelligenda, si videlicet illa in legem conjugii non peccaret*, de quo etiam V. L. fin. ff. de non num. pecun.) juramentum æque erit conditionatum, ac Sponsalia, quibus accedit: at Sponsalia in hoc casu sunt sub hac tacitâ conditione, *si non elegero statum Religionis*; cum ergo hæc conditio, etiam suppositis Sponsalibus non juratis, licitè non purificetur, intrando religionem; licebit etiam in casu juramenti solum obligantis ex eadem suppositione. Sic Gloss. in c. Commissum, superius citatum, V. Tutius, & alii communiter cum Innoc. Hostiens. &c.

Nec

239. Nec obstat textus in c. *Commissum*. 1. quia Pontifex non negat, illum licet posse ingredi, non contracto prius matrimonio; sed solum dicit, *tutius esse*, prius contrahere, ac postea ingredi, quod est solum consilium, ut expresse docet Sanchez cit. *D. 43. n. 3*; Barbola in cit. c. *Commissum* n. 2. & communis. Accedit, aliquos non immerito existimare, ideo Pontificem in hoc casu consuluisse, ut prius contrahat; quia ille juvenis nondum firmiter de religionis ingressu statuerat, vel votum super hoc emiserat; ut pat. ex textu, ibi: *postea, si elegerit religionem, & ad eam suscipiet*; quo casu sine dubio tutius erat, iuramentum in vigore peritans implere, quam cum non debita deliberatione ingredi religionem; ita Covarr. Sanch. & alii, quos citat, & sequitur Castropal. de sponsal. *D. 1. p. 18. n. 6*. Nec obstat, ibi dicit: *privata lege ductus*; nam hoc non indicat votum, sed internum quendam instinctum, quoad religionem ducebatur.

140. Dices: qui iuravit solvere usuras, tenetur prius eas solvere solutione saltem momentanea, licet deinde illas possit repetere; ut dicitur in c. *Debitores. 6. de Jurejurando*; ergo qui iuravit contrahere matrimonium, tenetur prius id contrahere, licet deinde illud possit dissolvere, religionis ingressu cum effectu. Resp. N. confect, quia matrimonium in illo casu non habet eam tacitam conditionem, quam habet iuramentum Sponsalibus appositum, ut dictum est n. 238. quod etiam respondetur ad similes priori casus obligationis jurata, quibus non subest tacita conditio, quae subest juratis Sponsalibus. Accedit, quod (esto in dato casu iuramentum teneret) adhuc licet religionem ingrederetur non contracto prius matrimonio. Nam qui iuramentum istud melius commutat, non videtur illud infringere c. *Scriptura 4. de Voto*, ibi: *Reus voti facti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum noscitur religionis observantiam commutare*. Melius autem est per se loquendo, religionem ingredi, quam matrimonium, ut dicitur c. *Nuptiarum 27. q. 1.* imò videtur etiam expedientius respectu sponsae. Nam si prius illam duceret, ac deinde religionem profiteretur, illa teneretur innupta remanere, quam diu Vir est in probatio-

Tom. II.

ne; & si exiret, recipere, ac in maritum habere Virum, qui fuit Monachus; ac tam subita desertionis, aut illusionis notam cum ludibrio, ut fit inter homines, magna molestia sustinere: dixi superius n. 238. *si nihil aliud accedat* in dato casu, quam ratio iuramenti. Nam quid sit dicendum, si post Sponsalia secuta sit defloratio, praesertim spe matrimonii muliere inducta, vel scandalum, aut similis ratio gravis? constat ex §. seqq.

§. 4.

An Sponsalia de futuro solvantur per subsequens votum religionis ingrediende?

Resp. quod triplex quaestio fieri possit, 241. an Sponsalia, quae praecesserunt emissionem illius voti, solvantur, 1. ex parte alterius non voventis? 2. an etiam ex parte voventis? 3. an is, qui tale votum emisit, non contracto prius matrimonio licet possit ingredi Religionem? Ad 1. responsio est affirmativa; quia talis merito praesumitur alteri remittere obligationem; cum imponat sibi onus voti non compatibilis cum Sponsalium adimpletione, quae fit contracto matrimonio. Nam vel voveret ingressum religionis post contractum, sed non consummatum matrimonium, hujus voti conscia, vel inscia sponsa? vel voveret ingressum religionis, faciendum ante contractum matrimonium? si primum, nimirum, *inscia sponsa*, votum illud probabilius non valet, ex dictis à n. 48. *si conscia, & consentiente sponsa*, merito haec praesumet, sibi remitti contractam obligationem, nisi aliud convenit super expectando, ut colligitur ex dict. de ipso ingressu in religionem, antequam facta sit professio, praesertim, cum obligatio talis voti posterior sit Sponsalibus, pure contractis; si autem dicatur secundum, nimirum, quod votum fiat de ingredienda religione, non contracto matrimonio? votum erit in praedictum sponsae hujus ignarae.

Ad 2. Resp. videri probabilius, eo voto ex parte voventis non dissolvi Sponsalia prius contracta, priusquam fiat ingressus cum effectu secuta professionis. Nam per Sponsalia prius contracta cuilibet Sponsorum natum est jus exigendi, quod promissum,

I

missum,

missum, dum hoc præstari potest; sed non obstante tali voto, à vovente præstari potest alteri promissum matrimonium, saltem pro casu, quo factu ingressu non sequeretur professio, vel Religione illum non recipiente; vel Novitio justa de causa recusante; ergo alteri adhuc maneret tunc ab ipso debitum promissum matrimonium; consequenter ex hujus parte Sponsalia non sunt dissoluta.

243. Ad 3. Resp. de hac quæstione ab Episcopo Brixinensi consuetum Alexandrum III. sic scripsisse, ut habetur in c. *Ex publico. 7. de Convers. Conjugator*: ex publico instrumento nobis innouit, quòd, cum Veronen. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. Virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandum, judiciali sententiâ matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad Virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum; quòd, cum renueret, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterùm, quia, *licet à præfato viro desponsata fuit: adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita, mandamus, quatenus, si prædictus Vir ipsam carnaliter non cognoverit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quòd vel ad religionem transire, vel ad Virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam à sententia, quâ tenetur, absolukas, ita, quòd, si ad religionem transferit, uterq; restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse.*

244. Ex hoc enim textu colligitur. 1. quòd sponsa de præsentis nondum cognita, possit Religionem ingredi, eâ tamen lege ac cautione præstitâ, ut vel ad religionem transeat, vel intra spatium duorum mensium ad Virum suum revertatur. Nam ultra hunc terminum nullus conjugum, quando matrimonium est ratum tantùm, tenetur expectare alterius voluntatem, quoad jus liberè transeundi ad Religionem. 2. in casu, quo unus ejusmodi conjugum transiret ad Religionem, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur accepisse. 3. quòd uno Sponsorum Religionis habitum assumente (nimirum cum effectu professionis secutæ) alter ad alia vota licentiam habeat transeundi, ut notatur in dict. c. *Ex publico*, lit. I.

Major quæstio est, an, per votum religionis ingrediendæ, solvantur Sponsalia de futuro, prius legitimè contracta, & spe promissi matrimonii consummata? Resp. 1. non solvi ex parte illius, qui sponsam defloravit, ubi Tridentinum irritans matrimonia simpliciter clandestina non est publicatum, & usu receptum. Nam tale votum non habet vim solvendi matrimonium validum; at Sponsalia de futuro legitimè contracta, secutâ inter Sponsos copulâ à carnali, sunt matrimonium validum (ubi non viget citatum decretum Trid. c. *Veniens. 15. de spons.* ibi: *mandamus, quatenus, si inveneris, quod primam post fidem præstitâ cognoverit, cum ea facias remanere, licet postea sponsalia cum alia contraxerit per verba de præsentis, & c. 15, qui 30. eod. ibi: Is, qui fidem dedit mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesie ducat aliâ, & cognoscat, ad primam redire tenetur.* Ex hoc enim textu sequitur, ubi decretum Tridentini matrimonia simpliciter clandestina irritantis, non est publicatum, & usu receptum, etiam hodie Sponsalia de futuro transire in matrimonium secutâ carnali copulâ inter Sponsos, ut constat est *cit. c. 15. n. 30.* quamvis tale matrimonium solum sit matrimonium præsumptum, sed præsumptione juris de jure, nimirum adeò forti, ut contra illam non sit probatio admittenda, & nec verum, nec ali-quod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum, ut aperè habetur in *c. 30 cit.* quod intellige pro foro externo; nam in foro conscientie peccatur veritas, ubi constat de falsitate præsumptionis, cujus probatio in hoc foro non rejicitur.

Resp. 2. in loco, ubi matrimonia præsumpta, de dato consensu, non habent locum, per subsequens votum ingrediendæ religionis, Sponsalia de futuro legitimè contracta non dissolvi, ex parte illius, qui mulierem spe secuturi matrimonii defloravit, nisi prius defloratæ satisfactio præstetur. Nam tunc, promissio ingressus in Religionem, fieret in grave præjudicium defloratæ; consequenter in ea circumstantia ingressus foret illicitus; & promissio ejus de re illicita; adeoque nec tenet, nec Sponsalia solvit. Et hoc verum esse vult Pirhing n. 54. de Sponsalibus, etiam

etiam si copula tunc non sit vel consummata, vel secuta; sed tantum gravis iactura fama.

247. Quæstio est. 2. an Sponsalia de futuro, post emissum votum ingrediendæ religionis contracta, & spe futuri matrimonii consummata, solvantur eo voto antecedenti dissolutione impediende vinculum Sponsalium subsequendum? Resp. affirmative; nam ea Sponsalia, votum legitime factum subsecuta, continent promissionem rei illicitæ contra voti obligationem; si dicas: ergo vovens, in tali casu, tenebitur implere votum? Resp. quod P. Sanchez l. i. D. 45. hinc n. 3. c. 5. doceat, voventem, in dato casu, teneri corruptam ducere, si hæc voti ignara fuit; & votum, prius emissum, interim suspendi sic, ut eâ mortuâ votum rursum urgeat; non autem eâ vivente, quod tunc votum, rebus notabiliter mutatis, non obliget: & probabilius omnino est in dato casu mulieris spe matrimonii corruptæ, post emissum ingrediendæ religionis votum omnino suspendi, cum materia voto promissa (propter damnum, quod mulieri ex iustitia in dato casu refarciendum est) notabiliter sit mutata, & nullum votum obliget ad exequendum promissum, quando id fieri non potest sine detrimento alterius, præsertim gravi. Voventem autem in dato casu non teneri ad eam determinationem ducendam; sed vel ducendam, si non possit aliter compensare damnum; vel dotandam, si possit, & velit, donatione competente. Quia tunc non est necessitas, seu obligatio adstringens eum determinationem ad matrimonium, ut dictum est in simili. supr.

248. Quæstio est. 3. an quis post jurata Sponsalia de futuro, valeat edere votum, contracto, sed non consummato matrimonio, Religionis ingrediendæ? Resp. tale votum non valere. 1. propter periculum violandi votum, cui contracto matrimonio se exponit; ideo enim post ejusmodi vota per plures canones cautum est, ne matrimonium contrahatur. Accedit, quod mulieri, post matrimonium contractum relicta, plura damna inferrentur, præsertim quod, si non perseveret, debeat Virum habere, qui Monachus fuit, & non raro graves contra bonam famam sic desertæ suspiciones in vulgo causet, ut diximus

Tom. IV.

supr. Et ideo talis vovens, in dato casu, non teneretur religionem ingredi; nec licite posset, esto votum valeret, excepta necessitate, de qua dicam infra. Quia esto valeret, executionem ejus teneretur suspendere, dum satis cautum sit periculis, quæ contracto prius matrimonio, & secuto ingressu, sequerentur.

Dices. 1. qui juravit Sponsalia, licite potest, non contracto prius matrimonio, religionem ingredi, etiam invitâ Sponsâ: ergo idem potest contracto, sed non consummato matrimonio. Resp. N. conseq. quia in primo casu non sunt annexa illa Sponsæ damna, & violandi voti pericula jure verita, quæ in secundo, *supposito voto*. Nam in primo casu non adesset periculum violandi votum, quod fit contracto matrimonio; nec mulier à religione reversum ad seculum, teneretur habere in matrimonium.

Deinde, dupliciter fieri potest, quod quis post jurata Sponsalia, prius contracto, & non consummato matrimonio, Religionem ingrediatur, etiam non supposito voto, nimirum, si prius contrahat, sed firmo animo non consummato matrimonio ingrediendi religionem; vel sine tali animo. Primum pariter censet illicitum P. Sanchez cit. l. i. D. 43. n. 12. etiam in casu, quo Sponsalia jurans nullo voto ad intrandam religionem ligatus est; eò quod talis contractus trahat secum injuriam, ac deceptionem alterius, & se ad id alliget, quod implere nullo modo intendit, sed positive negare; quæ est magna illusio alterius, & quidem scienter intenta; quod non sequitur in casu, quo quis sine tali matrimonio contracto, sed non consummato, Religionem eligit.

Dices. 2. quod quis post jurata Sponsalia licite faciet, etiam voto promittere potest; sed post jurata Sponsalia, jurans potest licite contracto prius matrimonio, sed non consummato, religionem eligere; ergo idem post jurata Sponsalia vovere. Resp. majorem in multis fallere. Nam eo casu licite potest eligere minus bonum, quin id valide voveat, ut aliàs dictum est. Major etiam fallit in casu, quo contraheret animo, contracto, & non consummato matrimonio, statim convolandi ad religionem, ut dictum est n. 48. Denique quando materia voto promissa

I 2

vesti-

vestitur circumstantiâ, ratione cuius evadit malum *agere*, quod secluso voto malum non est, non rectè vovetur, quod secluso voto licet. Sic conjuges utentes jure thori, licitè, si volunt, abstinere à copulâ; & tamen non rectè vovent, non uti copulâ, in circumstantiâ, quod simul dormiant, propter periculum violandi votum.

251. Dices. 3. qui post jurata Sponsalia vovit religionem ingredi, prius contracto, sed non consummato matrimonio, potest utramque obligationem implere; *Sponsalium*, contracto matrimonio; *voti*, non consummato matrimonio religionem intrando: ergo totum validè, ac licitè fieri potest. Resp. N. ant. Nam si matrimonium contrahat firmo animo, eo non consummato Religionem ingrediendi, exponit se periculo mutandi animum, & violandi votum, ut dictum est; quod à fortiori contingit, si contrahat sine tali animo, & si ingrediatur, illud Sponsæ promittit, quod statuit *non servare*; & multis mulierem damnis exponit.

252. Dices. 4. jurans in tali casu, utitur jure suo: ergo post jurata Sponsalia potest vovere ingressum religionis, & contracto, non consummato matrimonio, licitè religionem ingredi. Resp. non sequi, quòd quis non faciat alteri injuriam ex hoc, quia utitur jure suo, ut fuscè ostensum est in tract. Theol. de Jure & Jus. q. 1. & ideo etiam talis usus illicitus est; præsertim, cum quis exponit se periculo, per talem usum, violandi aliam etiam obligationem, v. g. *voti*: at in dato casu talis usus sic fieret, ut dictum est in præmissis: Ergo.

253. Dices. 5. ubi actus ex se non est contra justitiam, animus, quo fit, nullam irrogat injuriam, sed ingredi Religionem post matrimonium ratum tantùm, non est contra justitiam; ergo nec contrahere eo animo. Confirmatur: quia aliàs eum, qui sic contraxit, deberemus obligare, ne postea ingrediatur, ut evitet injuriam, quam machinatus est. Resp. verum esse, quòd animus, quo fit actus, nullam irroget injuriam, quando actus ex se non est contra justitiam; at religionem ingredi post matrimonium eo animo, ut illo non consummato fiat ingressus, est ex se injuria, nisi Sponsæ prius talis animus manifestetur, aut urgeat necessitas sic con-

trahendi; cum apertè decipiat Sponsam, & intendat, non servare, quod promittit; ergo tali casu contracto matrimonio, & ingrediendo religionem Sponsæ facit injuriam, saltem latè, quia foret saltem contra charitatem talis deceptio positivè intenta. Hinc omnino suspendenda esset voti obligatio, dum satisfaceret parti deceptæ; ex quo patet ad Confirmationem.

Dixi: *nisi urgeat necessitas sic contrahendi*. Nam quando, nisi quis contrahat, adest probabile periculum, aut justus metus de jactura propriæ famæ, aut magni scandali, vel, si non posset alio modo votum, vel juramentum implere, nisi contracto prius matrimonio (ut si quis teneretur inclusus) habens votum religionis ingrediendæ cum Sponsalibus juratis, prius contrahere, & matrimonio non consummato votum implere posset, quòd mala ceteroquin securum præponderantoria sint iis, quæ seclusâ tali necessitate, in casu voti religionis cum jurata Sponsalium obligatione, ex ingressu religionis post matrimonium ratum tantùm sequerentur; ita Sanchez. l. 1. *bie D. 43. n. 8.*

§. 5.

An Sponsalia de futuro dissolvantur per subsequens votum castitatis?

Loquimur. 1. de casu, quo sola Sponsalia concurrunt sine læsione pudoris, famæ. &c. 2. de voto castitatis non constituyente in statu religionis, seu vitæ cum obligatione, quod requirit, ut votum constituat statum, teste. D. Thom. 2. 2. q. 183. a. 1. quibus præmissis. Quæstio est 1. an solvantur ex parte non Vovens. 2. ex parte Vovens? affirmativam pro utroque casu sequitur Tannerus *tom. 4. D. 8. q. 1. d. 4. n. 54.* sed contrarium tenet Layman. l. 5. *tr. 10. p. 1. c. 2. n. 6.* his notatis.

Ad. 1. Resp. tali casu Sponsalia solvi ex parte non vovens; quia sic vovens tacitè renunciat obligationi, quâ ipsi tenebatur Sponsa, pars non vovens. 2. quia sic in vovente supervenit notabilis mutatio statûs perpetuò servandæ continentia, in suppositione voti validè emissi; præterquam, quòd tali casu vovens sibi reddiderit

dedit illi iuramentum, contrahere matrimonium, statim tali voto.

257. Ad 2. Resp. negativè 1. quia nullo iure habetur per simplex vorum continentia (extra religionem) Sponsalia dissolvi, nec illis Sponsalibus tacitè inesse conditionem, si non elegero vitam cælibem; 2. quia votum, quod fit in præiudicium tertii, DEUS non acceptat. 3. quia, si tale votum solveret Sponsalia, mulier, quæ in causa fuerat, ne sequeretur matrimonium Sponsalibus promissum, & deinde (ut se à Sponsalibus eximeret) vovit continentiam, non rectè diceretur, priori Sponso *fidem mentita, non implendo Sponsalia*, cuius tamen oppositum habetur in c. *Veniens. 5. Qui Clerici, vel Voventes*, ubi Alexander III. ad casum propositum: quod mulier Sponsalibus de futuro cum viro absente contractis, audiens deinde plura de severitate illius rei nolens copulari, ac timens, ne illi nubere cogereur, in manibus Eremitæ votum continentia promiserit, non tamen mutatis loco, & veste; quo audito Vir aliam sibi copulavit: sic respondit: *nos itaq; attendentes, tutius esse, ut præfata mulier, post fidem, & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus, si plus non processit, sibi de fide mentita, & voto violato, congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.*

258. Dices. 1. hoc casu, qui ponitur in cit. c. *Veniens*, dictæ mulieri statuitur injungenda poenitentia *de voto violato*, hoc est (ut ait gloss. V. *voto*) de animo violandi votum; ergo hoc Sponsalibus prævalet; aliàs, si validum non fuisset, non violasset votum. Resp. votum in præfenti casu non fuisse invalidum relatè ad eos, in quorum præiudicium non erat; hinc omnino rea fuit mulier, quod *simpliciter emisso continentia voto* in præiudicium Sponsalium (non autem aliorum, cum quibus Sponsalia non habuerat) fide mentitâ Sponso, quæsi verit alteri nubere. Prævaluit ergo votum Sponsalibus contrahendis *cum aliis*, quibus tamen non dedit fidem, sed dare cupiebat; non autem contractis, ante votum.

259. Dices. 2. qui promissum in melius commutat, professionem non violat; ut

dicitur in c. *Pervenit, de iurejurand.* elige 2. ergo qui matrimonium alteri promissum commutat in vitam cælibem vel continentiam ex voto simplici servandam in seculo, promissionem Sponsalium non violat. Resp. transmittendo aut. si commutatio fiat sine præiudicio alterius, aut in melius privilegiatum, quale est *votum religionis*, non autem *castitatis*. Nam illa regula non procedit absque consensu expresso, vel tacito hominis, cui facta est promissio, ut notat Barbof. in cit. c. *Pervenit n. 2.* sed de promissione DEO facta in ejus honorem; qui, cum sit Creditor, potest rem meliorem acceptare; quod tamen non stat, ubi præiudicium est tertii.

Dices. 3. ubi concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, fortius prævalet, ex c. *si inter desponsal.* at vinculum voti castitatis est incompatible cum Sponsalibus, & est vinculum fortius, quam Sponsalia; hæc enim obligant solum homini, illud DEO, & ambo tantum ex fidelitate: ergo votum Sponsalibus prævalet. Resp. hoc casu votum castitatis, emissum in præiudicium alterius ex Sponsis, invalidum esse, ut dictum est relatè ad Sponsam; consequenter non haberi casum, de quo præcedit objectio; esse tamen validum quoad alios, in quorum præiudicium non cedit; atque ad eò respectu illorum prævalere votum Sponsalibus contrahendis; non autem ante illud validè contractis. Hinc, qui post Sponsalia validè contracta emisit simplex votum continentia, non tenetur religionem ingredi, vel sacros ordines suscipere; cum obstat ei obligatio Sponsalibus nata, quæ per tale vorum dissoluta non est; aliunde neutrum eo voto promissum.

Licet autem tale votum non valeat in præiudicium alterius ex Sponsis, valet tamen in præiudicium voventis, ut non possit licitè cum alia inire Sponsalia, vel matrimonium; quia quoad hoc non est contra fidem alteri obligatam; consequenter non continet præiudicium tertii, ut in altero casu. Hinc ejusmodi voventis in dato casu licitè inire matrimonium cum ea, cui ante votum fidem dedit; quia in hujus præiudicium se non obligavit, aut validè obligare potuit. Eo tamen casu, quo

quo vovens cum ea, cui prius dedit fidem ineundi matrimonium, contraxit, licet quidem reddet, non tamen petet debitum. Quia cum votum non valeat in præjudicium alterius, sed tantum voventis; faciendo primum, non agit contra obligationem voti; secus, agendo secundum. Poterit tamen vovens in hoc casu religionem ingredi, si velit; quia sic non agit contra obligationem Sponsalium, ex dictis; & si alter Sponsorum ei renitteret obligationem Sponsalium, posset in seculo manere, ducendo vitam continentem juxta voti exigentiam; hoc enim, ut ponit casus, plus non petit, quam observantiam castitatis.

§. 6.

An Sponsalia de futuro dissolvantur per posteriora Sponsalia de presenti cum alio?

262. Resp. solvi ex parte non violentis datam fidem; per c. *fm. 27. q. 2. c. si inter, de sponsal. ibi: si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, alius autem mulierem illam per verba de presenti desponsaverit, hujusmodi desponsationis intuitu, secundum matrimonium non poterit separari.* Et c. *1. de sponsa duorum, ibi: si aliquis mulieri fidem fecerit pactionis (seu, quod eam ducet, ut habetur ibidem §. est autem) non debet aliam ducere: si autem duxerit, maneat cum illa, quam duxit.* Ex quo deducitur, Sponsalia de futuro, quantumvis jurata, dissolvi per subsequens matrimonium cum alio, ut dicitur in cit. c. *si inter, ibi: etiam si inter ipsum & primam juramentum intervernerit de futuro.*

263. Not. tamen, cum dicimus, per subsequens matrimonium dissolvi Sponsalia de futuro, prius cum alio contracta, debere intelligi, de matrimonio *valido*. Quia, quod de jure non habet effectum, non præstat impedimentum. c. *Non præstat, de Reg. juris in 6.* hinc in vigore suo adhuc persistere priora Sponsalia ex parte illius, qui primæ Sponsæ fidem violavit, ne ex dolo commodum, seu lucrum referat. Ut autem Sponsa de futuro liberetur ab obligatione de Sponsalium in casu, quo Sponsus cum alia contrahit de præsentibus, sufficit talis contractus etiam invalidus. Nam in tali casu de præsentibus contrahens cum

alia, saltem tacite renuntiat priori Sponsæ; & per tale matrimonium contractum de facto, licet non de jure, sufficienter ostendit, se non curare fidem illi datam; quo sic deserta iustam habet causam, mutandi animum.

Dubitatur autem, an per subsequens matrimonium cum alia valide contractum, priora Sponsalia de futuro dissolvantur omnino, etiam ex parte hujus, qui fidem datam primæ Sponsæ violavit cum alio matrimonio contrahendo, vel solum suspendantur sic, ut, soluto hoc matrimonio, violator teneatur ad priora Sponsalia, si innocens velit? solvi omnino, tenet P. Sanchez l. 1. hinc D. 48. n. 3. Barb. in cit. c. 1. n. 2. ubi sic loquitur: cum matrimonium fortius vinculum sit, si illud validum fuit, *venit dubium est, priora Sponsalia solvi eo modo, ut soluto matrimonio nulla, ea perficiendi, obligatio supersit.* Secundam vero partem, nimirum non solvi ex ejus parte, qui datam fidem violavit, probabilior tenet Castropal. de spons. D. 1. p. 21. n. 4. Coninck. hinc D. 23. d. 4. n. 32. 1. quia matrimonium cum alio contractum, contra fidem priorum Sponsalium, nec jure naturali, nec positivo, habet vim extinguendi obligationem contrahentis: non ex jure naturali; quia tale matrimonium ex natura rei consistere potest cum obligatione contrahendi matrimonium cum prima, soluto matrimonio cum secunda; quamvis eo durante suspendatur quoad executionem; non etiam jure positivo; quia in allatis juribus nunquam dicitur, Sponsalia priora omnino extinguuntur; sed solum, eum, qui sic contraxit cum secunda, debere manere cum ista, nimirum quamdiu hæc vivit; cum quo stat obligatio præstandi promissum primæ, si secundamorte sublata sit, vel aliter, soluto matrimonio.

Secundò, quia votum religionis suspenditur durante matrimonio contra illud contracto sic, ut vovens soluto matrimonio teneatur, religionem ingredi, si aptus inveniat. Nec obstat, quòd vinculum voti, & vinculum matrimonii, sint vincula diversæ rationis. Nam. 1. quòd vinculum fortius, concurrans cum alio, id solvat, non oritur ex eo, quòd sint vincula ejusdem rationis; cum idem contingat etiam, quando sunt diversæ rationis,

nis, aut quando sunt respectu diverforum. Primum probatur in casu, quo concurrunt duo precepta impossibilia; *unum, naturale, alterum, humanum*: ubi hoc illi cedere debet, esto sint vincula diversa rationis; ut si charitas in gravi necessitate proximi urgeat, dum esset audiendum, sacrum, dicenda hora canonica, &c. Deinde in casu, quo equum Cajo promissum Titio tradis accepto pretio, teneris equum tradere Cajo, si eundem à Titio redimas, vel alio modo legitime recipias; & tamen utrumque vinculum est ejusdem rationis (nimirum justitiæ) quin per posterius extinguatur prius, licet illud isto fortius sit, quia sunt respectu diverforum; & per hoc, quod primum remaneat cum secundo, secundo Creditori nihil detrahatur; detraheretur autem, si extingueretur: at sic contingit in nostro casu; Ergo.

166. Hinc quando dicitur, quod obligatio, semel extincta, non reviviscat, ut habetur in c. *Queris*, Dist. 4. de *Consecrat.* & L. *Qui res S. Arcam ff. de solutionibus*: item quod obligatio fortior superveniens (nimirum professio in ordine laxiori) obligationem priorem (nempe votum simplex intrandi strictiorem) licet ejusdem rationis, extinguat, ex c. *qui post. s. de Regularibus in 6.* Resp. concedendo, non reviviscere obligationem semel extinctam; sed obligationem Sponsalium, ex eo, quod una pars de presenti contrahat cum alia, non probatur ullo jure extinctam esse, ut ostensum est. Quare negatur suppositum. Quod autem votum, ingrediendi strictiorem religionem, extinguatur facta professione in laxiori, habetur aperte ex dispositione juris positivi, in cit. c. *Qui post.* ubi hoc tribuitur *solemnitati votorum* laxioris religionis professæ; eam autem solemnitatem esse tantum juris positivi Ecclesiastici, aperte decisum est c. *Unico de Voto in 6.* sic Barbofa *ibid. n. 3.* & communis.

267. Deinde à professione, in laxiori ordine, solvente simplex votum ineundi strictiorem, non rectè concluditur etiam per matrimonium cum alia solvi fidem prius datam alteri per Sponsalia de futuro. 1. Quia professus nunquam liberatur à secundo vinculo, nisi morte propria: Sponsus autem liberari potest à secundo vin-

culo morte Uxoris, ipso superstite. 2. quia in secundo casu, per commodum, quod fit per matrimonium cum secunda, damnificatur prima; in primo autem casu, loco voti simplicis, redditur DEO professio; quia, licet sit laxioris status, continet majorem cultum DEI, quàm præcisè ingressus in strictiorem, & ejus votum simplex.

S. 7.

An Sponsalia de futuro dissolvantur per alia subsequencia pariter de futuro?

Quæstio procedit, si prima Sponsalia sint inita purè, ac legitime; nec ante secunda Sponsalia de futuro cum alio ex alio capite dissoluta; quo posito communis tener primam Sponsam, cui fides in dato casu violatur, liberari; ac, si velit resiliere, posse; de sponso autem, seu parte violante fidem, responso est negativa; quia secunda Sponsalia, cum sint contra fidem datam primæ, sunt iniqua, & de re illicita, adeoque irrita, & nulla. ita communis.

Not. autem conclusionem procedere, licet secunda Sponsalia forent jurata. Nam etiam in tali casu Sponsalia nullius valoris sunt; cum sint de re iniqua, & contra jus quæsitum primæ Sponsæ. Coll. ex c. *Quamvis pactum, de pactis in 6.* ubi dicitur, *juramentum pacto appositum* (quo filia renunciavit paternis bonis accepta dote) *servandum est, cum non redundat in alterius detrimentum*: ergo ubi redundat in alterius detrimentum, servanda obligatio non est; ne juramentum sit vinculum iniquitatis, constringens ad id, quod licet fieri non potest. Idem habetur in c. *cum contingat. 28. de Jurejurando*, ibi: *servari debent hujusmodi juramenta; cum in alterius præjudicium non redundent.*

Dices: tota ratio in præsentem, ob quam non teneret juramentum appositum secundis Sponsalibus contra fidem datam alteri, est ex eo, quod ubi non tener principale; nec teneat accessorium; sed hoc fallit in aliis casibus, ergo & in præsentem. Min. pat. ex c. *Debitores 6. de Jurejurand.* ubi dicitur: *eum, qui se obligavit, ad usuras solvendas, solvere non cogendum, nisi juraverit.* ubi gloss. V. *Cogi non debet*, ait, & sic

& sic putat, quòd, licet non teneat principale, teneat tamen accessorium. Deinde in cit. c. Cum contingat, habes, quòd juramentum præstitum super actu, à lege infirmato principaliter favore jurantis, necessario sit observandum: ergo valet juramentum, licet non valeat principale, seu actus, cui adjicitur.

270. Resp. quandoque actus, cui roborando accedit juramentum, est de re iniqua, & illicita jure naturali, vel divino, nec actum, nec juramentum valere; c. Quanto, de Jurejurand. sic enim jurans manifestè obligaretur ad peccatum; contrahere autem cum secunda, contra fidem datam primæ, est res iniqua, & illicita jure naturali, & divino: ergo sicut non valent secunda Sponsalia, sic nec valet juramentum illis accessorium. Deinde certum videtur, non tenere juramentum accessorium, ubi nullo jure tenet principale; sed in dato casu secunda Sponsalia nullo jure tenent; ergo nec juramentum. Accedit, quòd neque tunc juramentum, licetè servari (consequentè valere) possit, quando contra Canonica statuta, illicitis passionibus informatur, ut expressè dicitur in c. Cum contingat. 13. de foro competente.

Quare datâ majori. N. min. Nam clari juris est, ut ait glossa in cit. c. Cum contingat, quòd, si contractus non tenet, vel pactum, juramentum de observando ipsum contractum, vel pactum, non teneat, neque obliget, ut etiam dicitur L. non dubium C. de Legib. Nam juramentum non est vinculum iniquitatis. c. Cum inter cetera. 22. q. 4. & c. Quanto, de Jurejurand. quòd saltem verum est, quando pactum, servari non potest sine peccato, prout contingit in præsentì. Hinc,

271. Ad c. Debitores. Resp. cum gloss. ibid. V. Reddere juramentum; Cum in eo casu, aliquo modo licetè observabile sit juramentum (nam solvere usuras, non est peccatum, aliàs qui jurarunt se soluturos, non compellerentur c. si peccatum. 22. q. 1. licet peccet, qui eas recipit) non est mirum, quòd jurans, solvere debeat, licet alter sine peccato non recipiat, cum fieri possit, quòd in eodem facto unus peccet, alter non, ut notat ibid. gl. cit. ex c. Proposito 32. q. 5. Nam mulier violentè oppressa, toto animo renitens, non peccat pec-

cante oppressore. Deinde valdè probabile est, in eo casu, usuras non esse solvendas ex obligatione, saltem absolute; nec ad hoc cogendum, nisi solùm ex suppositione, quòd non petat solvi à juramento, ut not. gloss. V. cogendi sunt, nimirum vel non agendo contra Creditorem, ut à juramento, solvendi usuras, Debitorem liberet, eas non exigendo; vel non opponendo exceptionem injustitiæ, quam Creditor exigendo facit; licet oppositum teneat Pirhing. de Jurejurand. n. 64. volens ante solutionem Debitori non competere actionem, vel exceptionem, sed immeritò, cum clara sit injustitia Creditoris in exigendo. Quare in dato casu non probatur, valere Sponsalia secunda in vim juramenti, esto non valeant in vim contractus.

Sed nec probatur, simpliciter valere juramentum præstitum super actu, à lege infirmato. i. si actus est nullus jure naturali, vel divino, ut constat ex dictis, deinde, cum est nullus jure Canonico, non innitente præsumptioni falsæ, ut supra ostensum est. Denique etiam in casu, quo est nullus jure civili directè ac principaliter bonum commune respiciente, ex communi regula, quòd cadente principali corruat etiam accessorium. Neque hoc infringitur ex eo, quòd dicitur in c. Cum contingat. Nam ibi nullitas consensus, quam præstat mulier in alienationem rerum dotalium, jure civili inducta est principaliter in favorem mulierum, cui favori renunciare præsumitur, quando contra favorem sibi concessum, consensum suum roborat per appositum juramentum. Unde sic potius est per se stans, quàm accedens actui, lege infirmato, ut bene in simili notat Pirhing. de jurejurand. n. 64. in fin.

§. 8.

An, qui post prima Sponsalia contraxit de futuro cum alia, obligetur ex his, si prima cessent?

Affirmativam sequitur Rebellus l. 4. 273. q. 8. f. 8. concl. 4. & alii. Quia Sponsalia, relata in tempus, quo priora Sponsalia soluta sunt, non continent promissionem rei illicitæ, nec sunt contra datam fidem primæ. Hoc existimo verum, si con-

contractus secundus expressè promissionem suam referat in tempus, quo non extat obligatio primorum Sponsalium; secus, si contrahat purè. Nam tunc non tenetur, durante valore primorum Sponsalium, ut per se patet; non etiam eo sublato, quia promissio illa absoluta, dum facta est, fuit nulla; & sublato valore primorum Sponsalium, eadem est: ergo sicut prius, ita nec post, ex illis obligatur. Aliàs invalidè Religionem professus, ob defectum ætatis; aut invalidè ordinatus ex defectu necessariæ dispositionis, cessante tali defectu, ex vi talis professionis teneretur ad Religionem, aut ex vi prioris absolutæ ordinationis maneretur ordinatus; ita Castropal. *de spons. D. 1. p. 22. n. 4.* Sanchez *l. 1. hic D. 50. n. 6.* & alii.

274. Dices: licet conjugatus, in præjudicium Uxoris professus, vi talis professionis non obligetur ad Religionem, ac in præjudicium Uxoris; tamen obligatur in suum præjudicium, ad non petendum debitum; & soluto matrimonio, ad servandam castitatem, ut dicitur in c. *Quidam, de Convers. Conjugat.* ergo similiter valebunt posteriora Sponsalia, in quantum non redundant in præjudicium priorum, ut nimirum solutis ex iusta causa prioribus, teneatur, in vi posteriorum. Resp. dato ant. N. consequ. quia professus statim in principio poterat se obligare ad non petendum debitum, & servandam castitatem sine præjudicio Uxoris; & voluisse obligare se sic præsumitur, ut si non valeret, ut professio; valeret, ut votum: si tamen hæc præsumptio in re falsa foret, in foro conscientie non haberet locum ea dispositio c. *Quidam*; at quòd Sponsus in contractu Sponsalium posteriorum similiter voluerit se obligare in præjudicium, non habetur ex ulla juris præsumptione; nec, obice valoris sublato, actus in principio nullus, tractu temporis convaluit; Ergo.

275. Si autem quæras, an, si posterioribus Sponsalibus accedat copula, priora censentur soluta ex parte utriusque? supponimus, non esse sermonem de secundis Sponsalibus, contra fidem priorum in casu, quo Sponsalia, securà inter Sponsos affectu maritali copulà transibant in matrimonium præsumptum jure veteri

Tom. IV.

juxta c. *Is, qui fidem, de sponsal.* tali enim casu concedimus, juxta diversas sententias (de quibus infra) vel suspendi, vel dissolvi prima, ubi non viget decretum Tridentini *Sess. 24. de matrim. c. 1.* Deinde, non esse sic sermonem de secundis Sponsalibus post prima contractis, & consummatis cum consanguinea primæ Sponsæ in primo gradu; nam in hoc casu solverentur prima propter supervenientem affinitatem ex copula cum dicta primæ consanguinea in primo gradu; his præmissis: ad quæstionem in titulo propositam, affirmativè respondet Castropalaus, *cit. n. 6.* cum Rebello, Coninch, Pontio, & aliis *ibid. cit.* Verùm si velint, ipso facto, priora manere soluta ex parte utriusque in dato casu, probabilior videretur negativa, ut tenet Sanchez *l. 1. hic D. 49. n. 5.* & alii. Nam secunda, per copulam secutam, nec vi promissionis, nec vi damni secundæ facti, vim habent, solvendi Sponsalia priora, & primæ Sponsæ auferendi jus suum. *Non vi promissionis*, quæ ponitur irrita, & nulla: *non vi damni*, nam hoc, esto exigat compensationem, non exigit tamen eam, *determinatè per matrimonium*, cum sufficienter alià vià compensari potest, ut dictum est suprà.

Dices: per copulam animo maritali factam, spe futuri matrimonii, sit anticipata quædam traditio, quæ jure antiquo, præsumptione juris de jure, inducebat matrimonium; ergo videretur sufficiens, post Tridentinum, ad solvenda priora Sponsalia de futuro. 2. Quia secunda venditio cum traditione facta, prævalet venditioni primæ sine traditione, juxta *L. 15. C. de rei vindic.* 3. quando concurrunt duæ obligationes, una de lucro capiendi, altera de damno vitando; aut, duo tituli, unus lucrativus, alter onerosus, posterior priori prævalet; at in dato casu sic contingit. Nam prima Sponsa solùm perdit lucrum, nempe matrimonium liberaliter promissum; secunda verò subit damnum ex defectu matrimonii onerosè promissi, cum jactura pudoris, & statûs prioris.

Verùm inter contractum Sponsalium, & matrimonii, atque contractum emptio-
nis, & venditionis, magnum est discrimen; ille enim perficitur solo consensu; hic autem, solùm re, ac traditione, in
quan-

K

quantum Emptori constituit jus in re. Hinc Resp. ad 1. trans. ant. Nam in re fallit, quod ea copula sit quædam traditio juridica (nimirum perficiens contractum) & jure antiquo induxerit matrimonium in re; quia solum fundabat præsumptionem affectus maritalis, quo inducitur matrimonium. N. conseq. Nam Sponsalia, omni jure nulla, per hoc, quod illis accedat copula, nec jure naturali, nec positivo vim habent primæ Sponsæ auferendi jus suum, legitimè quæsitum; imò, esto valeret respectu secundæ, per hoc non extinguerent, sed solum suspenderent jus primæ Sponsæ, ut dictum est n. 264.

278. Ad 2. Resp. negando paritatem à secunda venditione ad secunda Sponsalia. 1. quia secunda venditio cum traditione prævalet contra primam sine traditione, quia illa est contractus perfectus, & jure approbatus; non ista, ut notatum est; at secunda Sponsalia, contra prima, non sunt contractus perfectus, sed nullus, secus prima; ergo? Deinde secunda venditio non tollit, nec extinguit jus primi venditoris, ut diximus n. 265. sed solum suspendit; ergo nec secunda Sponsalia, quantumvis consummata per copulam, tollunt, aut extinguunt jus primæ Sponsæ; imò nec suspendunt, cum destituantur valore, & perfectione contractus, quam habet secunda venditio perfecta, cujus intuitu suspenditur jus primi venditoris.

279. Ad 3. dico, si comparantur obligationes, quæ sint ex vi Sponsalium, primam (licet ponatur solum esse de capiendò lucro) non extingui per secundam, quantumvis onerosam. Nam hæc secunda irrita est, & nulla; non entis autem nullus est effectus: si verò comparatur obligatio primorum Sponsalium, cum obligatione reparandi damnum, compensari potest justâ dote, aut alio modo. Nam quoties quis extinguere potest debitum hoc, vel illo modo, ad neutrum tenetur determinatè. Dixi: ubi damnum compensari potest justâ dote, aut alio modo; si enim non potest, & persona deflorata (præsertim honestæ conditionis & boni cæterequin nominis) subiret magnam infamiam, aut aliud grave damnum, lex charitatis exigeret, ut prima juri suo

(determinatè quoad matrimonium contrahendum) cederet, nullo, vel modico suo damno; imò sæpè lucro, quod liberetur à tam fallaci, ac inconstantis fidei Sponso.

§. 9.

An Sponsalia conditionata solvantur per posteriora purè celebrata?

Loquimur hîc de Sponsalibus sub conditione propriè dicta, quæ nimirum est suspensiva obligationis in eventum futurum, eaque tali, quæ nec vitiet contractum, nec ei apposita vitietur, qualis esset, si duo impediti impedimento dirimenti, in quo Pontifex allatâ sufficienti causâ (v. g. propter angustiam loci, vel dotis incompetentiam &c.) regulariter dispensat, sub conditione (*si Pontifex dispensaverit*) de futuro contraherent. Not. autem, dubitari inter Aucthores, an quilibet horum contrahentium licitè resiliere possit ante conditionis eventum? Prima sententia (quam apud Sanchez l. 5. hîc D. 5. n. 5. sequuntur complures) affirmat; ex eo, quod ejusmodi contractus sit nullus ex adjecta conditione, quam reputant impossibilem de jure; sed cum his agendum erit infra tit. 5. ubi contrarium dicemus, & hîc supponimus: secunda pariter affirmat, contractum in hoc casu validum quidem, adhuc tamen cui libet resiliere licitum esse, non tantum ante, sed etiam post conditionis eventum, nisi, hoc posito, innovetur, aut ratificetur consensus prior, ductâ paritate à Sponsalibus impuberum, quæ licet valida sint, & obligatoria, revocari tamen possunt, utroque pubere factò. Sic Gutierrez l. 1. Canon. qq. c. 22. à n. 17. & de matr. c. 78. à n. 1. sed paritas non rectè assumitur. Nam facultas Sponsalibus impuberum indulta, ut adeptâ pubertate resiliere liceat à Sponsalibus in impubertate contractis, non est ex natura rei, sed juris favore, intuitu ætatis, quod Sponsalibus, sub conditione initis, concessum esse, nullo jure probatur.

Tertia tamen probabilior est, quæ negat illis, in dato casu, licitum esse, invito altero, resiliere, vel ante conditionis eventum, vel post. Quia contrahentes sub conditione, de qua loquimur, sibi obli-

obligantur ad rem promissam dependentem à conditione; hoc autem fieri non possit, si pro libitu, vel pendente, vel purificata conditione, resiliere possent; ergo; & ita docent Sanchez *cit. n. 13.* Castropal. *D. 1. de sponsal. p. 16. n. 10.* & alii. quod confirmatur. 1. quia licet talis conditio Sponsalibus expressè adjecta, suspendat contractum, ut ante conditionis eventum non sit obligatio *prestandi* absolute, super quo *prestando* sub ea conditione conventum est, ut dicitur *L. Cedere diem, ff. de V. S.* cedit tamen, seu inducit statim obligationem absolutam expectandi conditionis eventum, & standi fidei pactioni, posita conditione; & ne conditione pendente liceat pœnitere, seu pro libitu recedere; sic accipitur conditio *L. usus fructus ff. de stipulationibus servorum*, ibi: *ex presenti die vires accipit*, nimirum, ne pœnitere liceat; non autem, ut ex presenti res *præstetur*. Confirm. 2. posita solâ conditione, prior conditionalis consensus transit in absolutum, & evadit purus, & absolute obligat; ergo pendente conditione obligat sub conditione: conditionalis autem obligatio non relinquit sic obligato libertatem, ante conditionis eventum pœnitendi; aliàs enim nihil operaretur, nisi stringeret ad eventum ejus expectandum, ac illâ posita, *prestandum* promissum.

282. Dices. 1. conditio, proprie dicta, suspendit obligationem contractus; ergo antequam ea veniat, contrahens cum tali conditione, hæc pendente, pœnitendo non agit contra obligationem; ergo tunc licitè resilit. Resp. quod ea conditio *suspendat* quidem obligationem *prestandi* rem promissam; sed non *expectandi* conditionis eventum, aut non pœnitendi. Hinc esto ante conditionis eventum resiliens non agat contra primam, cum tantum conditionata sit; agit tamen contra secundam obligationem, utpote puram & absolutam.

283. Dices. 2. ergo Sponsi manent sic ligati, ut, cum alio non possint licitè contrahere Sponsalia de futuro pendente conditione de futuro; hoc autem est minus durum, cum quandoque in longum tempus resolutio dispensationis protrahatur. Resp. si sibi mutuo non remittant obligationem expectandi, conditionis eventum, te-

Tom. IV.

neri expectare, dum vel impotent, vel repulsam habeant, modò cunctatio non fiat alterius culpâ, vel, resolutio non protrahatur ad tempus ultra communem usum in ejusmodi eventibus *prestandis*. Unde si contingat resolutio negativa, resiliere poterunt, esto fortasse mediis extraordinariis, aut impensis obtineri possit; his *præmissis*.

Ad quæstionem propositam in titulo, 284. responsio est negativa: si enim alteruter Sponsorum pendente conditione primorum Sponsalium, cum alio, vel alia, pure contraheret Sponsalia, pariter de futuro, ageret contra fidem datam primæ, non *pœnitendi*, dum eveniat, vel resolvatur conditio; consequenter promitteret rem illicitam; ergo secunda Sponsalia, utpote nulla, non dissolverent primæ, ex parte contrahentis secunda; esto pars altera, ob illius renuntiationem tacitam, si vellet, libera maneret. Dixi, *si secunda pure contraheret*. Nam si solum in eventum (quod dispensatio cum prima non impetraretur) conferret rem promissam in tempus habile; nihil ageret contra fidem datam primæ; & habitâ repulsâ dispensationis producenda primâ Sponsâ, teneretur secundæ, vi promissionis conditionatæ tunc in absolutam translata purificatâ conditione.

§. 10.

An Sponsalia de futuro solvantur susceptione, vel voto, suscipiendi sacros ordines?

Ante resolutionem supp. 1. Sponsalia 285. de futuro per subsequentem susceptionem, vel votum suscipiendi tonsuram, aut quatuor minores ordines, non dissolvuntur ex parte suscipientis, vel voventis. Nam hoc non habet ea suscepio, vel votum, *ex natura rei* (cum etiam susceptis illis licitè, valideque matrimonium contrahatur) *nec etiam jure positivo*; cum contrarium expressè concedatur in *c. si quis eorum, dist. 32.* ibi: *Qui uxorem ducere voluerit, ante ordinem subdiaconatus hoc faciat, & c. 1. de Cleric. Conjugat.* ibi: *si qui Clericorum infra subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores distri-*

Etione

K 2

Etione Ecclesiastica compellatis, & c. Clericus. 6. de vita & honest. ibi: Clericus, si tonsuram dimissa, uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu (nimirum ordinis sacri) nec Monasterio à parentibus traditus, uxorem permittatur habere. Hinc quæ adducuntur in contrarium ex Apostolorum. Can. 27. ubi dicitur (qui ad Clerum proventi sunt, precipimus, ut si voluerint, uxorem accipiant, sed lectores, & Cantores tantummodo) exponenda sunt juxta posteriores Canones, & naturam particulæ taxativæ, cujus est excludere dissimilia, non similia; alii autem duo minores, prioribus, ex eadem ratione, similes sunt. An autem ex parte alterius, Sponsus tonsuram, vel minores ordines suscipiente, aut vovente, solvantur Sponsalia? dubitari potest, cum per hoc non suscipiatur impossibile statim cum matrimonio; & votum, ut diximus, in hoc casu non valeat, emissum in præjudicium Sponsæ. Quia tamen (nisi Sponsus significet, se non agere animo ascendendi ad altiores ordines, & id agat mutuo consensu, contrarium merito præsumitur; nimirum tacite Sponsalibus renunciare: videtur valdè probabile, Sponsam in dato casu licitè posse rescilire, ac cum alio contrahere.

286. Supp. 2. susceptioni sacri ordinis annexam esse obligationem, servandi continentiam, & quidem ex voto implicito, eoque solemnizato sacri ordinis susceptione, solemnitate dirimente matrimonium subsequens contrahendum, & probavimus l. 3. tit. 3. de Cleric. Conjugat. & dicemus infra; non autem jam contractum, licet nondum consummatum; cum vis solvendi matrimonium ratum tantum, voto castitatis per professionem solemnizato, competat tantum favore Religionis, propter perfectionem illius status, ut mox dicemus; his præmissis.

287. Resp. I. susceptione sacri ordinis, Sponsalia de futuro, dissolvi ex parte utriusque. Quia quando quis fit inhabilis ad præstandum, quod tenebatur, pro tempore inhabilitatis perseverantis, ad illud præstandum non tenetur; sed qui suscepit sacrum ordinem, contrahendo matrimonio redditur perpetuò inhabilis; ergo materia factæ promissionis ab eo amplius præstari nequit; cum ergo ad im-

possibile non detur obligatio, nec Sponsalium obligatio in dato casu locum habet. Sic Castopal D. 1. de spons. p. 19. n. 1. Contrarium dicendum est, de subsequenti voto suscipiendi sacros ordines; nam per hoc non dissolvuntur Sponsalia, ex parte voventis; secus, ex parte alterius, propter tacitam renuntiationem, quam, quantum est ex se, vovendo subit vovens, eligendo aliquid impossibile cum re promissa per antecedentia Sponsalia. Prior autem pars ex eo patet, quia tale votum est irritum, ac nullum nempe contra fidem datam alteri Sponsorum.

Hoc postremum negat Pontius l. 12. 288. de spons. c. 11. cum aliis, volens, obstructum Sponsalibus, licitè suscipere, consequenter licitè vovere, sacrorum ordinum susceptionem: sed contrarium probabilius est, ut docet P. Ferdinandus Rebellus l. 4. de Matr. q. 8. Sec. 5. & alii. Quia ratio potissima in contrarium est, quod Sponsalibus de futuro tacite insit conditio (nisi elegero statum matrimonio perfectiorem) sed hoc fallit. Nam nullo jure ordini sacro (consequenter ejus voto) concessum est, Sponsalia dirimere, sicut concessum statui religioso; aliàs sicut iste, sic ille, dirimeret matrimonium ratum, cujus oppositum habetur expressè in Extravag. Antiqua de voto, ubi expressè habetur, votum, per susceptionem ordinis sacri solemnizatum, ad dissolvendum matrimonium prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per sacros repetiatur canones hoc statutum, invalidum esse censendum. Quare negandum est, Sponsalibus tacite inesse clausulam, sub generalitate; sed solum hac: nisi elegero statum religionis; non autem quemcumque alium, licet matrimonio perfectiorem. Nam ut rectè notat gloss. in c. Unico de voto in 6. V. sacri Ordinis; hanc vim, solvendi Sponsalia, inducit favor religionis, non ordinis; & merito, inquit; quia alia est causa Monachi, alia, clerici ex c. Alia. 16. q. 1. Illi enim mortui sunt mundo. c. placuit. 16. q. 1. non autem Clerici non regulares; unde sicut mors naturalis solveret Sponsalia, sic & ista civilis, quæ illi (quoad hoc) æquiparatur, permittente Canone c. Verum, & c. Ex publico, de Convers. conjugat.

S. II.

An Sponsalia de futuro solvantur ob
absentiam Sponsi?

289. Quæstioni huic ab Archiepiscopo Pa-
normitano propositæ Alexandro III. sic
respondit Pontifex de illis, qui præfæto
juramento promittunt, se aliquas mulieres
ducturos, & postea eis incognitis dimit-
tunt terram, se ad partes alias transferen-
tes: hoc tibi volumus innoscere, quod
liberum erit mulieribus ipsi (si non am-
plius in factis processibus) ad alia se vo-
ta transferre, receptæ de perjurio pœni-
tentiâ, si per eas steterit, quod minus fue-
rit matrimonium consummatum. Ex
quo textu sequitur, Sponsam per hoc,
quod Sponsus eâ incognitâ, seu insciâ cî-
missâ terrâ se transferat ad alias partes,
sufficientem, ac jure approbatam causam
habere, liberè se transferendi ad alia
vota; ita P. Thomas Sanchez l. 1. Matr.
d. 54. n. 6. Barbosa in dict. c. de illis n. 5.
& alii communiter; ubi notandum, li-
berum dici, quod quis facere potest, alie-
rius licentiâ minimè requisitâ; sic Glossa
in Clement. Dudum, de Sepultur. V. Li-
berè.

290. Ut hæc resolutio rectè intelligatur,
not. 1. illam procedere primò, etiam si ea
Sponsalia fuerint jurata, ut patet ex tex-
tu, ibi: qui præfæto juramento; secundò,
si Sponsus dimittat terram, ut alibi in
longinquo figat domicilium, non præ-
missis per hoc in Sponsalibus pacto, aut
scientiâ Sponsæ; sic Layman l. 5. tr. 10.
p. 1. c. 2. n. 15. Tertio, si sic abeat, ut
ubi moretur, de ipso nihil resciri possit,
nec haberi spes proxima de illius reditu;
etiam si non abiverit animo mutandi do-
micilium, aut abeundi in terras longin-
quas; sic sentire videtur Sanchez cit. n. 12.
ubi ly (se ad alias terras transferentes)
exponit de diuturnitate absentie, nimi-
rum ubi de proximo Sponsi reditu minimè
est spes; quod fieri potest, licet non sit
in longinquo. Idem procedit quartò,
si Sponsus fiat vagabundus, quin hoc præ-
noverit Sponsa; sic enim supervenit nota-
bilis mutatio; sic Barbosa cit. n. 4. Dixit
se insciâ, seu non consentiente Sponsâ ter-
ram dimittat. Nam si facit ejus consensu,
juxta factam conventionem expectare
tenetur, Sponsi reditum usque ad termi-

num, ex conventionem præfixum; nisi
tempus appositum sit, ut terminus finien-
de obligationi: quid porrò dicendum sit,
si tempus appositum sit solum, ut termi-
nus executionis? constabit ex dicend.
infra.

291. Si autem se in alias terras transtu-
lit consciâ, sed justè contradicente Spon-
sâ (ut si diutius reditum ejus præstolari
deberet cum prudenti periculo, quod in-
terim Sponsus obiret, aut aliud pateretur,
spe suâ frustratâ, vel non habendi dein-
ceps opportunitatem paræ connubii, aut
subeundi necessitatem respiciendi fortu-
nam meliorem, libera foret ab obligatio-
ne. Cùm enim hæc dilatio executionis
non sit deducta in pactum, ut ponitur,
non tenetur ad eam vi Sponsalium, præ-
sertim cum damno suo; quod, an proce-
dat etiam in casu, quo ex justo impe-
dimento non redit Sponsus, dicemus
infra.

292. Aliqui dicta priori numero limitant,
ut non procedant in casu, quo Sponsus in
alias terras transferre se cogitur, ex causa
necessaria, puta ob ægritudinem, mor-
tem parentum, capiendam hæreditatem,
mandatum Principis, vel Reipublicæ &c.
Hanc limitationem veram censeo, cùm
Sponsus id facit consensu Sponsæ; vel citò
rediturus. Sic Canisius in cit. c. de Illis
n. 1. Nam si discessit eâ insciâ, & non con-
sentiente, nec etiam post inquisitionem
sciatur citò rediturus (tempore nimirum,
quo aliâ executionem habent Sponsalia,
non præfixo expressè termino) liberum
erit Sponsæ ad alia vota transire, etiam
absque consensu, & autoritate alterius.
Nam hoc significat dictio liberè juxta gloss.
cit. n. 289. in c. Cùm plures de Offic. dele-
gat. V. liberè; promissio quippe matri-
monii simpliciter non extendit se ad even-
tûs secularos, ex quibus pars altera teneat-
ur; vel ad longam expectationem, ultra
morem; vel inde sibi nascencia detrimen-
ta, cum periculo nec illud obtinendi,
quod promissum est. Castropal. cit. n. 1.
existimat in casu, quo Sponsus taliter ab-
est, alteri liberum esse ad alia se vota trans-
ferre, si absentia fiat, mutato domicilio,
volens textum (capituli de Illis) loqui tan-
tùm de Sponsis domicilium mutantibus,
propter ea verba: terram dimittunt, ad
alias se transferentes. Nam qui negotii
geren-

gerendi, vel studiorum causa aliò se confert, non propterea censetur *dimittere terram*, juxta L. *clàm possidere. 6. §. qui ad nundinas. ff. de acquirend. vel amittend. poss. ff. & L. 2. C. de Incolis*. Sed esto hoc detur, & consequenter in casu posito Sponsa non liberetur, vi textus in *c. de illis*, sic restricti: liberatur tamen ex ratione in præced. num. insinuata. Deinde, probabilius negatur, eum textum debere solum intelligi de casu *mutati à Sponso domicilii*; cum etiam teste P. Sanchez *cit. n. 12.* exponi quoque non immeritò possit textus, de transferente se aliò cum diuturna absentia, sic ut de proximo Sponsi reditu minimè sit spes.

293. Dices: si Sponsus infcía, vel non consentiente Sponsa discessit, ex causâ discessus necessariâ, Sponsa jure civili tenetur expectare negotii finem, ut dicitur in *L. sepè ff. de spons.* si autem causa sit voluntaria, & honesta, & discessus sit intra provinciam, expectandum ei est biennium. *L. 2. C. de spons. & triennium, si extra, L. 2. C. de Repud.* ergo Sponsa propter Sponsi discessum non licet resilire ante termini lege definiti lapsum; patet consequè quia leges civiles (si sint justæ, & nihil contineant contra conscientiam, nec quidquam statuunt in materia, laicorum potestati non subiecta) observandæ sunt, & retinendæ, etiam jure Canonico, in his, quæ jure Canonico statuta non sunt; juxta textum *c. 1. de novi operis nuntiât.* sed Sponsalia sunt solum contractus quidam politicus, & circa terminum expectandi Sponsum, jure Canonico nihil statutum est, nisi ad summum; cum Sponsus abijt, *mutato domicilio*; Ergo.

294. P. Sanchez *lib. 1. hic, D. 54. n. 6.* docet, prædictas leges jure Canonico correctas esse in *c. de Illis*; ubi absolutè dicitur, mulieribus sic relictis, *esse liberum*, ad alia vota se transferre; quod non statet, si biennio, vel triennio deberent expectare; quod tamen intelligit, si Sponsus abesset sine consensu Sponsæ, id, quod etiam sequitur Barbofa *in cit. c. de illis, n. 5.* Pirhing econtra *de sponsal. n. 49.* censet tanquam probabilius, prædictas leges per *cit. c. de illis*, non esse correctas jure Canonico, eò, quòd sint leges justæ, ac ex *cit. c.* nihil colligi possit de ulla derogatione; id, quod approbat Castropalaus *cit. n. 2.* in

casu, quo discessus sit etiam infcía, vel invitâ Sponsa, sed ex causa necessaria, sine illo, quòd Sponsus domicilium mutet, eò quòd de hoc casu nihil statuat in *c. de illis.* his positus.

Resp. prædictas leges non præfigere 295. Sponsa dictum biennium vel triennium, tanquam terminum, ut propter Sponsi discessum, & abijtum expectare debeat, nec prius liberè ad alia vota transire possit, (nam, hoc facere potest jure civili, solo suo dissensu, ut constat ex *L. 1. de spons. relatâ superius*) sed ut id possit, *retentis arrbis, & donatis à Sponso*, quod facere cæteròquin non potest, nisi Sponso culpabiliter renuente Sponsalium executionem, ut dicemus in seq. ex quo patet ad reliqua. Concedo enim, illam ante præfixum à lege terminum propter solam Sponsi absentiam (de qua dictum est) *non posse resilire retentis arrbis*; & in hoc eas leges observandas esse, etiam in foro Canonico; cum quoad hoc jure Canonum nihil statutum sit, adeoq; nec illis derogatum: nego tamen in eo casu *non posse resilire absolutè, & non retentis arrbis*; quia circa hoc leges illæ nihil statuerunt: sic Castropalaus *cit. n. 2.*

Ex hoc videntur conciliari posse dictæ 296. opiniones contrariæ. Nam cum prædictæ leges nihil statuunt *de jure simpliciter solvendi Sponsalia* in dato casu, sed tantum, *de jure lucrandi arrbas, & donata propter nuptias*, ut dictum est; vera est sententia eorum, qui volunt, non esse in hoc correctas à jure Canonico; cum statuunt de re merè temporali, à jure Canonico prætermittenda: si verò præcisè agerent de prima parte (nimirum dissolutione obligationis ex Sponsalibus) probabilior est opinio dicentium; eas in hoc corrigi, cum matrimonii causæ fori spiritualis sint *c. Tuam de Ord. cognit. c. causam, Qui filii sint legit. & CC. Trid. Sess. 24. Can. 12.* ac inter causas matrimonii numeratur etiam dissolutio Sponsalium; cum sint aliquid annexivè spirituale ac ordinatum ad sacramentum matrimonii; Ergo.

Dices. 2. ut in casu proposito Sponsa 297. licitè resiliat, debet esse certa, Sponsum non esse de proximo rediturum; sic Abb. *in cit. c. de Illis*; ergo non sufficit, quòd non appareat spes reditûs, aut ignoretur, ubi sit? Resp. illam certitudinem requiri, ut pru-

ut prudenter agat in casu, quo liberè, seu auctoritate sua, resilit; si verò constat etiam post debitam inquisitionem, spem nullam apparere de proximo reditu, nec quidquam resciri possit de illo, sufficere, expectasse consuetum tempus, inter Sponsalia, & matrimonium; cum aliud nec implicitè sit deductum in pactum; quibus præmissis

298. Dubitari potest. 1. an Sponsalia solvantur ob lapsum termini contrahendo matrimonio præfixi? hæc dubitatio sic intelligi potest, ut quæstio sit. 1. an à Sponsalibus liberetur, qui contrahere vult matrimonium, intra terminum, quo communiter Sponsalia impleri solent, altero renuente, licet executioni in contractu Sponsalium à partibus nullum tempus sit præfinitum? ante resolut. not. 1. cum casus ponat, executioni Sponsalium non esse diem certum designatum à partibus, sed considerari solum tempus, quo ex communi usu inter tales impleri Sponsalia solent, probabilius eum liberari, qui finito tali tempore Sponsalia vult implere, si alter renuat, absque ulla legitima causa. Nam ut rectè notat Coninch *D. 23. hic, d. 6. à n. 43.* præsumi non potest, Sponsam se obligasse ad diutius expectandum sine nuptiis, præsertim in tali casu; cum ejusmodi promissiones, ubi aliud non exprimitur quoad obligationem implendi promissum, meritò censentur fieri, prout usus communis, & consuetudo fert. Si autem Sponsus afferat legitimum impedimentum, Sponsæ prius ignoratum, quo Sponsalium executio ultra consuetum illud tempus multum differri deberet, Juxta interpellandus est, ut pro qualitate negotii, & consideratione Sponsæ, illi præfigat terminum, ultra quem non expectare amplius teneatur Sponsa; quia hic à fortiori locum habet præsumptio, de qua prius, Sponsam ad cærendum nuptiis pro tanto tempore, se non obligasse cum suo damno, vel periculo.

299. Dubitari potest. 2. an ipso facto Sponsalia solvantur, si non dantur executioni eo die, qui in ipso Sponsalium contractu designatus est exequendæ executioni? Resp. quòd non; & 1. si justum impedimentum interveniat; tunc enim alteri non datur justa causa resiliendi, nec obligatio contrahendi matrimonium lapsu

termini extincta est; sed solum urgenda. 2. nec in casu, quò minus culpà non gravi, executio non contingit. Nam obligatio in diem non extinguitur, non secutà executione, cum dies venit; sed urgeri potest, ut apud legitimum Judicem figuratur illi terminus, ultra quem, nisi, quod debet, præstet, alter liberetur; ita Coninch *hic D. 23. d. 6. n. 45.* & culpa levis non præbet justam causam solvendi obligationem gravem, qualis est Sponsalium de futuro. Confirm. quia contrahentes Sponsalia cum certo die pro executione designata duplicem obligationem contrahunt. Unam, futuro tempore celebrandi matrimonium; alteram, tali die: at violatio secundæ obligationis non extinguit primam; ergo esto non contrahatur eo die, qui executioni designatus est, non propterea desinit obligatio deinceps contrahendi.

Dubitari potest. 3. an ipso facto solvantur Sponsalia, si non dentur executioni eo die, qui designatus est finiendæ obligationi, nimirum sic, ut nisi fiat executio, ea non duret ulterius. Resp. si unus in tali casu est in mora culpabili, alterum, qui paratus est implere omnino liberari, si velit. Sic habetur in *c. sicut 22. de sponsal. ibi: nisi forsitan in juramento suo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Et ratio est; quia obligatio contracta ad certum terminum sic, ut intra, non autem ultra illum valitura sit, transacto termino expirat, saltem in eo, per quem non stetit, eam impleri debito tempore; non item in eo, cujus culpà impleta non est, ne lucrum habeat ex dolo, & malitia sua; ita Sanchez. mox citand. n. 6.

Dubitari potest. 4. an solvantur Sponsalia ex parte volentis implere, die finiendæ cæteroquin obligationi designato, si alter justo impedimento tunc implere non possit? negativam docet Sanchez *l. 1. hic D. 53. n. 7.* Nam si justa causa intercedat, is, per quem stat, non impleri tunc Sponsalia; non censetur violasse obligationem in eum diem, etiam exclusivè constitutam, nisi deductum sit in pactum, ex quocumque modo contingat, eo die non fieri nuptias; ergo in tali casu implere volenti non

non licet resiliere. Nam textus in cap. cit. concedens ei, qui vult implere Sponsalia, jus resiliendi, altero non implente, considerat ejus, per quem stat, *culpam*; at ubi est justum impedimentum, non est culpa. 2. Quia, cum non stat per eum, ad quem pertinet, quod minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si esset impleta, juxta c. *Cum non stat. de Reg. jur. in 6.* & legitime impedito, non currit tempus c. *quia diversitatem, de Concess. prebend.* 3. quia non dicitur *per me stare*, quod aliquid non fiat, quod fieri debebat, quando non fit à me, justè impedito; at in cit. c. *sicut*, volens implere solum eo casu liberatur, *quo per alterum stat, non fieri matrimonium*; ergo.

302. Caterùm, spectato rigore juris, videtur dicendum, paratum, die finiendæ obligationi præfixo, implere Sponsalia, liberari altero non implente etiam ob moram inculpabilem, nisi aliter sit conventum. 1. quia in cit. c. *sicut*, Pontifex indefinitè liberat eum ex Sponsis, *per quem non stat in die præfixo fieri matrimonium*, quin attendat, *an mora*, propter quam ex parte alterius, non impletur, *fiat cum, vel sine culpa*. 2. Quia sive cum, sive sine alterius culpa contingat, *non celebrari nuptias in præfixo termino*, æque damnosum est alteri, nuptias differri; tum quia periculum est, ne postea reperiat commodam occasionem matrimonii; tum quia in eum finem, ne ultra careant nuptiis, restringunt intentionem expectandi; nam aliàs frustra talis terminus apponeretur; ubi enim mora culpabilis est, aliunde licet resiliere parato implere, ut constat: sic Navarr. c. 22. n. 27. Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 17. & alii.

303. Ad 1. rationem in contrarium, concedo in hoc casu à justè impedito non violari obligationem; sed nego jus, quod implere volenti conceditur, in c. *sicut*, in alterius culpa fundari; sic qui ideo renuntia- vit, quia conditio quædam, quæ societas erat coita, ei non præstatur, non tenetur pro socio, arg. *L. 14. ff. pro socio*; quia consideratur solus defectus conditionis appositæ, *non autem culpa*: at similiter in c. *sicut* consideratur sola non impletio Sponsalium, non autem culpa ejus, qui non implet. Aliud ergo est, licitum esse recessum à Sponsalibus *ob culpam* alte-

rius; aliud, præcisè *ob defectum certæ conditionis*, vel facti sub obligatione positi pro tempore peremptorio; quorum primum, in casu præsentis locum non habet; secus, postremum.

Ad 2. Resp. dictam regulam, *cum non stat*, procedere solum in casibus dispositionis merè lucrativæ, ac liberalis; quia jus tunc mentem gratuitam disponentis benignè interpretatur, ut non censeatur alterum velle privatam effectu dispositionis sub aliqua conditione, quam citra culpam suam is implere nequit; secus autem est in contractibus onerosis, in quorum numero sunt, ex communi usu, Sponsalia. Et sic intelligenda venit. *reg. 45. Imputari non debet*. Nam hæc aliud non vult, quàm quod pœna conventionalis, vel legalis, illi non debeat imputari, per quem sine sua culpa non est præstitum, quod præstari debebat. Illud porro, quod affertur ex c. *Quia diversitatem*, aliud non evincit, quàm quod legitime impedito non currat tempus, ut ex culpa privetur jure sibi quæsito; in dato autem casu justè impeditus non ex culpa, sed ex defectu conditionis constitutæ privatatur matrimonio; Ergo.

Ex hoc etiam constat ad 3. Nam, quando à me non fit, quod fieri debebat, per dictas regulas hoc solum sensu dicitur, *tunc per me non stare*, quatenus *ly per me stare* supponit culpam, vel defectum conditionis ad obtinendum juris effectum, ex dispositione gratuita; non ex onerosa.

§. 12.

An Sponsalia solvantur ex causa fornicationis?

Quæstio prima est, an Sponsalia solvantur ex parte innocentis, altero Sponsorum, post contracta Sponsalia, fornicante cum alio, vel alia? Communis doctrina affirmativam tenet ex c. *Quemadmodum 25. de jurejurand.* licet Sponsalia jurata sint. Rationem dat textus, expressè loquens de casu fornicationis; quia alioquin, si hoc non obstante deberet, eam ducere, etiam si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in Uxorem, quod est prorsus absurdum. Nam, si post contractum con-

conjugium Vir, propter fornicationem, licet potest Uxorem à sua cohabitatione dimittere: longè fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam. Sponsus licet potest in suam cohabitationem non admittit Sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

306. Dubitatur tamen. 1. an communis illa doctrina comprehendat etiam Sponsam, cum ipsa innocens est? nam textus in cit. c. loquitur solum de *Sponso*, fornicante Sponsa. 2. an in dato casu Sponsalia solvantur ex parte Rei? 3. an resolutio data procedat etiam in casu fornicationis violentæ, præsertim Sponsæ? 4. an etiam per fornicationem Viri omnino invitum? 5. an idem liceat propter commissam fornicationem ante contracta Sponsalia? 6. quid dicendum, si ambo fornicati sint, cum aliis?

307. Ad 1. Resp. etiam liberari Sponsam innocentem, fornicante Sponso; sic Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. à n. 10. & alii. Nam si *Marius* per suum adulterium justam causam præbet innocenti ad divertendum à thoro, & adulterium dimitendi à cohabitatione sua, *Sponsus* etiam per suam fornicationem innocenti justam causam præbet resiliendi à Sponsalibus, seu (ut in citato cap. textus loquitur) non admittendi in cohabitationem suam. Nam honestæ mulieri non parum dedecorosum est fornicario nubere; præsertim, cum justè metuere possit, minus pudicum, & fidelem fore talem Virum, etiam in matrimonio.

308. Ad 2. Resp. non liberari in dato casu Reum, seu nocentem; quia textus in c. *Quemadmodum*, statuens dissolutionem Sponsalium, duntaxat respicit favorem innocentis, non Rei; ne ex iniquitate sua lucrum habeat; & innocens, alterius culpâ, jure sibi quæsito, privetur, ita Sanchez. l. 1. hic D. 55. n. 6. aliàs delictum proprium immunitatem præstaret fornicanti, contra c. 2. de *translat. Prælat.* & quod in favorem innocentis introductum est, in ejus damnum redundaret, contra L. *Quod favore. C. de Legib.*

309. Ad 3. censet Armilla V. *Sponsalia*, n. 12. & Tabiena eod. q. 9. n. 10. Sponsum non liberari in casu, quo Sponsa vi, & sine omni sua culpa, oppressa est: sed contrarium lon-

gè probabilius est, cujus ratio sumitur ex notabili mutatione, propter quam illa est notabiliter vilior, & eam ducenti notabiliter probrosam, quod homines communiter judicent, non fuisse omnino invitam; & regulariter horreant talis personæ conjugium, præsertim cum periculo alienam prolem alendi, pro sua. Sic Sylvester V. *Sponsalia* q. 10. casu 7. cum communi. Nec obstat, si dicas: si Sponsa (vi præcisâ seu absolutâ) cognita sit ab alio, quam à Sponso, culpâ vacat, nec fidem frangit, nec suspecta redditur in futurum; nec talis culpa, etiam conjugatis, dat jus oppressam dimittendi à thoro, & cohabitatione suâ; ergo in dato casu non habet Sponsus jus resiliendi, cum solis his rationibus innitatur textus in c. *Quemadmodum*. Resp. in dicto cap. non afferri solas rationes in objectione propositas; sed etiam illam, *si notabilis mutatio supervenerit, aut quidquam turpius ei acciderit*, cum tale quid eveniens, quamvis contractum non dirimat, impediatur tamen seu absterreat à contrahendo. Ex quo patet disparitas à matrimonio desumpta ad vera Sponsalia de futuro.

Ad 4. affirmativam sequitur gloss. in c. 310. sic quippe. 27. q. 2. sed contrarium tenet communis cum Sanchez cit. n. 8. cujus ratio est, quia Vir culpâ vacat; nec in tali casu femina incurrit aliquam notam, vel damnum aliud. Cæterum, si casus evenire possit, quod Vir per vim præcisam coactus feminam cognoscat, (de quo dubitat Toletus l. 5. *summe* c. 10.) verum esse judico, Sponsæ fornicationem, vi præcisâ extortam, ex pluribus capitibus Sponso magis horrore esse posse, quam è contra; quia tamen etiam mulieri honestæ multa gravia post eum casum accidere possunt, (ludibrium vulgi, quod nubat tali; cum non ita facile constare possit, Virum per vim, & omnino involuntariè inductum esse; deinde periculum vitiatum corporis ex concubitu Sponsi cum muliere, pro tali casu vix honesta, & corporis innoxii) ideo videtur, si mulier reniteretur, in tali casu non esse compellendam ad Sponsalia implenda.

Ad 5. videtur respondendum negativè ex c. *Quemadmodum*, ibi: *si quis juravit, se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem*.

tem, sed subsequenter, ut eam non ducat in uxorem. Sed hoc intelligendum est de fornicatione precedente, non ignorata, ut rectè notat Barbosa in cit. c. n. 8. si enim contrahenti prius cognita fuit, contrahendo cum fornicario, censetur ejus mores approbare. Sic apud eundem Henriquez in summa l. 11. c. 14. n. 7. Sanchez l. 1. hic D. 63. n. 3. Quare rectius respondetur affirmativè, primò; si Sponsus prius ignoravit, Sponsam fuisse corruptam. Nam feminam corruptam ducere, regulariter est Viro ignominiosum. Secundò etiam, si Sponsa prius ignoravit, Sponsum sæpius esse fornicatum (sic enim est periculum ejusdem viti in matrimonio) vel si ex fornicatione haberet prolem. Nam ob hoc difficilius redditur matrimonium; sic Castropalaus de sponsal. D. 1. p. 29. n. 8.

312. Ad 6. respondet Paludanus in 4. dist. 27. p. 1. a. 3. n. 17. tali casu fieri compensationem delictorum, consequenter neutri resiliere concedi: sed P. Sanchez cit. l. hic D. 55. n. 9. negat, fieri compensationem delictorum, quòd fornicatio turpior sit in femina, quàm in Viro; consequenter detrimentum Viri gravius, quàm è contra. Hinc concedit in simili casu, Viro, non autem feminae, resiliere dari. Verùm, cum ad solvenda Sponsalia de futuro, sufficiat minor causa, quàm ad solvendum matrimonium quoad thorum, ut testatur ipse Sanchez. cit. n. 9. in fine: hoc autem solvatur fornicatione Sponsi; ut constat ex c. Quemadmodum cit. quòd utitur hoc argumento, dum innocenti concedit jus divertendi à Sponsalibus propter alterius fornicationem, sufficiet quoque fornicatio Sponsi, ut licitè à Sponsalibus resiliat Sponsa.

313. Quæstio altera est, an, si quis Sponsorum deprehendat, resciat, alterum cum alio, vel aliis, turpiter agere, admittendo tactus, vel oscula impudica, innocenti liceat à Sponsalibus recedere? aliqui affirmant, si hæc admittat Sponsa; non autem, si Sponsus: sic Basil. Pontius l. 17. c. 17. n. 3. & alii; quorum doctrinam etiam tenet Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. sicut tamen, ut etiam procedat in Viro, quando ejusmodi actus turpes sunt frequentes; quòd tunc notent in eo animum, etiam in matrimonio; in alias iri propensum. Et ideo probabilius est,

etiam Sponsa concedi jus resiliendi, cum in Sponso eos actus deprehendit. Nam hi actus in illo denotant non tantum animum levem, sed etiam licentiosum, ac impudicum, cum periculo minoris in Sponsam amoris etiam contracto matrimonio, quod utriusque sufficit causa, ac honestæ feminæ, ut justè mutet animum suum; sic Castropalaus. cit. p. 26. n. 7.

Quæstio. 3. est, an uno Sponsorum in hæresin lapsò, innocenti liceat resiliere? 314. Communis doctorum affirmat cum P. Sanchez cit. n. 3. quòd tamen Castropalaus cit. n. 11. vult esse intelligendum, quando hæretici cohabitatio innocenti foret periculosa; vel ubi talis lapsus infamem reddidit. Verùm communis doctrina, sine his limitationibus, verior est; cum lapsus in hæresin, post Sponsalia contracta, sit valde gravis. Cum ergo animus multò præstantior sit corpore; hujus autem notabilis mutatio, & deformitas superveniens, præstet justam causam alteri, ut licitè recedat à Sponsalibus ex cit. c. Quemadmodum 25. de jurejurand. illa validiorem præstabit innocenti causam Sponsalia dissolvendi. Textus in dicto c. sic habet: quòd, si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret; nunquid Vir teneretur eam ducere in uxorem? Profectò ductam non posset dimittere; sed nunquid, non ductam, admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quòd impedit contrahendum.

§. 13.

An, & quæ notabilis mutatio Sponsalibus superveniens, illis dissolvendis sufficiat?

Ex cit. c. Quemadmodum. 25. de jurejurand. constat, quando Sponsalibus de futuro supervenit notabilis factus, ea (licet jurata sint) licitè dissolvi ab altero, illam non patiente; quia promissio etiam jurata, intelligitur rebus in eodem statu permanentibus. Et ideo in præsentia materia sequens regula traditur: quancumque Sponsalibus de futuro supervenit nova causa rationalis, vel notabilis mutatio, propter quam notabiliter difficilior redditur

ditur status matrimonii, siue talis, ob quam (si prius fuisset cognita) merito, prudentum etiam iudicio, & approbatione, à Sponsalibus quis abstinuit, *Sponsalia solvuntur ex parte alterius, qui tali re, prius cognita, rationabiliter non contraxisset.* Nam nulla promissio obligat ultra promittentis intentionem; in casu autem, quo nova causa promissioni supervenit, vel si antecessit, & post primum cognita est, præsumi non potest, quod etiam eâ stante intenderit se obligare. Hinc not. idem esse, siue causâ istâ contractum Sponsalium subsequantur, siue antecedant, si ab innocente sint probabiliter ignoratæ, & primò post cognitâ: sic enim se habent in hoc casu, ac si prius non fuissent, sed quasi de novo supervenirent. Nam *paria censentur in iure, non esse, & non apparere, L. de Lege, ff. de contrahend. empt.* Et ideo rectè censet Pirhing de sponsal. n. 63. in casu, quo dubitatur, an eiusmodi causa, quæ in re præcessit contractum Sponsalium, tunc fuerit ignorata ab eo, qui eam nunc opponit, ei credendum esse, quando dicit, cum prudenti veri similitudine, quod matrimonium non promississet, si ante promissionem hoc scivisset. Nam *in his, quæ ad animum pertinent* (ut scientia, ignorantia, intentio) *standum est cuiusque juramento, in utroque foro*, si aliter probari non potest, Covarr. l. 2. resol. c. 10. n. 1. præsertim, ubi agitur de obligatione tam moietæ servitutis, qualis est matrimonii.

§16. Ex hoc sequitur. I. si quis Sponsorum patiatur notabilem corporis defectum, Sponsalibus supervenientem, illæsum licitè rescire; talis est amissio manûs, nasi, aurium, oculi &c. item paralytis, lepra, morbus gallicus, vel morbus alius contagiosus, vel incurabilis; ita communis. Nam hæc revera præstant in eiusmodi viatiato corpore notabilem mutationem, prout etiam exprimitur in dict. c. *Quemadmodum.* Et ideo ab ea parte, quæ illæsa manet, licitè solvuntur Sponsalia, si contingat alteram, tempore Sponsalium apprimè formosam, postmodum notabiliter deformari; ita Sanchez l. 1. hic D. 57. n. 4. quia sic revera res sunt notabiliter mutata; nec in eodem statu manent; cum corpus adeò foedatam facillimè nau-

Tom. II.

seam pariat ad ejus usum, cum periculo alterius, in alio concubitu illicitum, quaesituri. Neque tener, quod vult Covarruvias. 4. Decret. p. 1. c. 5. n. 6. contrarium sentiens, & volens in c. *Quemadmodum*, requiri deformitatem inibi expressam (nimirum membrorum) vel eâ majorem. Nam per ea verba, *vel aliquid turpius ei evenerit*, non fit comparatio præcisè ad expressâ, sed ad quæcunque alia, quæ libero à tali deformitate merito horrorem incutiant, aut aversionem pariunt, ad individuum cum taliter deformi vitæ societatem, & convictum conjugalem.

Sequitur. 2. idem procedere, si in alterutro superveniat notabilis deformitas, ex parte animi; cuius ratio est, quia sæpe per hoc deficit causa finalis factæ promissionis; tum quia talis defectus animi eo carentis plurimum avertit ab eum patiente; undè merito timeri possint infelices exitus talium matrimoniorum. Talis casus est. 1. si quis Sponsorum incurrat gravem infamiam. Nam hæc in contrahendo matrimonio quemlibet prudentem avertit, ut rectè observat Castropalaus cit. 2. si detegatur, alterum esse sævis, & truculentis moribus, deditum ebrietati, scortationibus, aut similibus gravibus vitiis. 3. si ante matrimonium inter Sponsos oriantur graves dissensiones, quæ plerumque fovent amarorem animi; vel obstinata contradictio parentum, unde inimicitia non tantum inter ipsos, sed etiam integras familias, imò & ipsos Sponsos enascuntur.

Si quæras, an idem procedat, si superveniat notabilis mutatio ex parte fortunarum. Resp. affirmativè. Fundatur hoc specialiter in objecto per Sponsalia promisso, nempe matrimonio. Cum enim hoc importet contractum, si semel validus sit, indissolubilem, cum gravibus oneribus individua vitæ societatis eum uno; prolium, & similibus, quæ valde ardua sunt, & magnam libertatem exigunt, merito præsumitur talis objecti promissio sub tacita conditione: *rebus in eodem statu permanentibus*: at hoc non contingit, ubi accidit notabilis mutatio in uno, etiam ex parte fortunarum; sic enim alteri status matrimonii redditur difficilior; ergo. Talis est. 1. defectus

L 2

dotis

dotis promissæ. Nam ob hoc is, cui dos promissæ negatur, licitè solvit Sponsalia; cum dotis promissio sit conditio, sub qua illa contrahuntur, quæ deficiente, contractus deficit ex c. de illis 3. de conditionib. apposit.

319. Idem valde probabiliter procedit, si unus Sponsorum tempore Sponsalium dives, postea labatur in paupertatem, licet ea bona in dorem promissæ non sint. Quia, cum, hoc præsertim ævo, patrimonium contrahentis maximè attendatur, & plures nubant spe opum, aut promotionis, quam amore inducti in talem personam; ubi mutatione fortunæ res cadit in deterius, valde mutatur status à priori, cujus defectus in principio, nullo modo in Sponsalia, seu promissionem futuri matrimonii alterum induxisset. Unde non immeritò, saltem tacitè, præsumitur contrahens voluntatem suam sub hac spe illam ad qualitatem restrinxisse. Sic Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 8. & alii.

320. Nec propterea inferre licet; ergo etiam licitè resiliat, qui post Sponsalia magnis divitiis inopinò auctus est, non habitis, aut fore præcognitis in principio, dum contraxit. Nam à priori casu ad istum non rectè procedit argumentum. In prior enim Sponso v. g. jus resiliendi comperit, quia status alterius, nimirum Sponsæ, notabiliter immutatus est; at hoc non contingit, ubi ipse Sponsus v. g. notabiliter auctus est divitiis, Sponsam in eodem statu permanente. Nec juvat, quòd ditior factus, jam posset habere nobilium, aut melius connubium, consequenter jam ei reddatur difficilior executio matrimonii. Nam non quæcunque difficultas ad licitè resiliendum in Sponso v. g. sufficit, sed requiritur, eam nasci ex parte status in altero notabiliter mutati, qui regulariter in Sponsalibus attendi solet. Aliàs Sponsus licitè resiliat, si per accidens fieret, quòd alia formosior, aut ditior eum accipere vellet; cujus contrarium in praxi certum est.

§. 14.

An priora Sponsalia solvantur ob superveniens juris impedimentum.

321. Resp. in casu, quo supervenit juris impedimentum, matrimonium contra-

hendum dirimens, solvi ex parte innocentis, si culpa alterius intervenit; non autem ejus, qui est causa talis impedimenti; ut si Sponsus post Sponsalia cognovit carnaliter consanguineam Sponsam, unde nata sit affinitas Sponsi cum sua Sponsa. Ratio. 1. partis est ex n. 315. quia tali casu in eo, qui causa est hujus impedimenti, adest notabilis mutatio, innocenti præbens justam causam ab eo recedendi. Ratio alterius est, ne scilicet ex malitia sua lucrum habeat, & innocenti præjudicet. Et ideo probabilius est, eum teneri ad procurandam dispensationem in impedimento à se culpabiliter inducto; quia, cum jus compartis læserit, tenetur illud reparare, quod fit viâ dispensationis impedimentum tollendo. Sic Castropalaus de sponsal. D. 1. p. 26. n. 4. quod rectè limitat Sanchez l. 1. b. c. D. 56. n. 4. si dispensatio non exigeret majores expensas, & moram, quam sit Sponsæ damnum in dato casu: si autem impedimentum inductum est sine culpa Sponsorum, priora Sponsalia solvantur ex parte utriusque; quia tunc executioni dare non possunt licitè, stante tali impedimento, & neuter eorum tunc, etiam per accidens, tenetur procurare favorem dispensationis.

Nec obstat, quòd dispensatio sit favor; & nemo teneatur uti favore. Nam hoc verum est loquendo per se; non autem per accidens: ut, si aliter satisfacere non possit injuriæ alteri factæ, ut contingit in casu, quo Sponsus suam culpam induxit impedimentum dirimens cum sibi prius legitime sponsata. Unde cum in L. Continuus. §. cum quis ff. de Verbor. obligat. dicitur (quæ pendent à Voluntate Principis, censeri quasi impossibilia) solum sequitur, quòd sint valde difficilia, quæ ad sui executionem requirunt mutari jus commune; & ideo solum probat, non posse esse stipulationem super illis; saltem in casu, quo dispensari non solet; non autem, non posse esse damnificationem, quæ obliget ad prædicti juris procurandam mutationem, quantum est ex ejus parte, qui injuriam, & damnum dedit; si autem impedimentum superveniens se ret solum impediens? affirmat de quolibet impedimento impediens, solvi pariter Sponsalia, Petrus de Ledesma q. 43. de Matr. a. 3. causa 3. apud Sanchez cit. n. 3. sed

sed longè rectius negatur. Quia, nullum ex impedimentis merè impediendis matrimonium contrahendum, quæ hodie in usu sunt, hanc vim illo jure haber. 1. *Non Ecclesiæ veritum*. Nam hoc non prohibet simpliciter nuptias; sed tantùm, pendente causâ, propter quam Judex Ecclesiasticus, vel etiam quandoque Parochus, ad tempus aliquod, Sponsis interdicit nuptias. 2. *non tempus feriatum*; nam hoc prohibentur nuptiæ solùm cum sojennitate, ut dicemus tit. 16. Nec 3. *Sponsalia de futuro subsequencia*, cum hæc ex dictis invalida sint: unde solùm difficultas esse potest de voto. Per hoc autem, si subsequatur ad Sponsalia prius legitime contracta, non solvi Sponsalia ex parte votantis, sive sit Religionis ingrediendæ, sive suscipiendi sacrum ordinem, sive simplicis castitatis in seculo, constat ex dictis: tum quia est in præjudicium Sponsæ; quod DEO placere non potest; tum quia non imbibit etiam tacitè conditionem aliam, nisi eligatur status Religiosi instituti.

S. 15.

An ad dissolutionem Sponsalium de futuro necessaria sit Judicialis Auctoritas?

323. Quæstio procedit in casu, quo adest, vel occurrit aliqua causa ex prædictis, ob quas licitè solvi posse Sponsalia dictum est; suppon. autem, fieri posse, quod ad esse talem causam, vel sit certum, vel dubium jure, & factò; item, quod sit publicum vel occultum. Publicum hic videtur accipi prout opponitur occulto, quod, licet sciatur ab uno, vel altero, ac etiam probari possit; tamen à majori parte viciniæ, vel communitatis, quæ constat saltem 10. personis, ignoratur. Certum de jure dicitur, cum talis causa est in jure expressa; certum de factò, quando certum est, eam causam, quæ allegatur, adesse; ita Sanchez, l. 1. hic D. 69. n. 4. quibus positus:

324. Resp. in casu, quo abest morale, seu prudens periculum scandali, non requiri Judicis Auctoritatem ex natura rei, ad recessum à Sponsalibus; quoties habetur certitudo causæ sufficientis, ad Sponsalia de futuro dissolvenda. Cum enim Sponsalia de futuro imbibant tacitè conditio-

nem (si res in eodem statu permancant) ubi contrarium contingit, eo ipso ex natura rei (deficiente nimirum conditione) non minus, ac alii contractus, conditione non subsistente, dissolvuntur; ergo cum adest certitudo mutari status rei, nec adest prudens periculum scandali; non requiritur, quod interveniat factum hominis, vel Judicis, ad licitum in tali casu recessum. Et ideo Sponsalia de futuro publice inita, vel etiam aliunde publica, licitè solvi possunt propriâ Sponsorum auctoritate, si causa dissolvendi sit certa de jure, & factò, atque publica. Nam si est publica, non est prudens periculum scandali, cujus vitandi causâ, potissimum aliàs desideratur factum Judicis; & si est certa tam de jure, quàm de factò, per ejusmodi certitudinem conditionis non subsistentis, tollitur ei, qui tali causâ affectus est, jus possessionis quæsitum ex Sponsalibus, quod erat tacitè conditionatum. Idem procedit in casu Sponsalium occultè initorum, si causa, ut prius, certa sit, licet occulta. Nam & sic abest injuria ejus, à quo receditur; & scandalum; cum prius vinculum ponatur occultum.

Hinc per oppositum sequitur necessaria esse Judicis auctoritatem. 1. si Sponsalia sint publica, sed causa solvendi, occulta, licet jure, ac factò certa, ne contingat aliàs scandalum; quod tamen videtur limitandum, ut non procedat, si causa taliter certa non tantùm sit occulta sic, ut à majori parte viciniæ ignoretur; sed etiam, ut in judicio probari non possit. Nam in tali casu inutilis foret recursus ad Judicem, qui carentem probatione rejiceret, & causæ sibi competentis certus, rem sibi debitam recuperare non posset damno suo, ad quod non tenetur causâ vitandi scandali. Similiter dicendum, necessariam esse Judicis auctoritatem non tantùm in casu, quo causa dissolutionis est dubia de jure; sed etiam cum est dubia de factò; ne scilicet alter jure sibi legitime quæsitum in re gravi (qualis est regulariter Sponsalium) cum injuria priveretur. Nam quoties est probabile, seu prudens periculum injuriæ in alterum committendæ, jus certum alteri licitè tolli non potest, nisi in oppositum sit fundamentum prævalens contra certam ejus possessionem.

326. Dices tamen. 1. in c. Duo pueri, de Spons. Impub. cuidam imponitur penitentia, quod non requisito Ecclesie iudicio Sponsam dimiserit. 2. c. de Illis, elig. 1. eod. dicitur, quod impuberes, ubi pubertatem adepti contra priora Sponsalia reclamaverint, separandi sint iudicio Ecclesie. 3. quia etiam propter causam notoriam v. g. propter affinitatem, non licet dimittere Uxorem, ut habetur c. Porrò. 3. de Divortiiis. 4. Quia c. Seculares. 33. q. 2. puniuntur, qui separantur absque autoritate Ecclesie, ergo nunquam licet, etiam ex iusta causa, Sponsis autoritate propria recedere à Sponsalibus. Aliqui hanc illationem admittunt exceptis duobus casibus; nimirum cum alter Sponsorum de futuro ingreditur, Religionem; vel, cum alio contrahit per verba de præsentis. Nam hi casus ipso iure notissimi sunt. Alii excipiunt etiam fornicationem notoriam, vel detectionem impedimenti, ex consanguinitate, vel affinitate, aut denique fufceptionem ordinis sacri, de quibus V. Sanchez cit. n. 2. his præmissis.

327. Resp. per ea iura nihil probari contra Sponsalia de futuro. Nam c. Duo Pueri, loquitur de casu, quo Vir sine iudicio Ecclesie dimisit Sponsam de præsentis, ut clare patet ibid. ex §. Cum verò. Unde non videtur subsistere, quod dicit Barbosa in cit. c. Duo Pueri, ideo ibi penitentiam statui, sine iudicio Ecclesie recedenti, quia agebatur de resiliente absque causa manifesta, & clara; tum quoad veritatem, tum quoad iustitiam. Nam causa resiliendi fuit, quod mulier S. (quam per verba de præsentis duxerat post Sponsalia cum Guilielma) fuerit huius consobrina, & ob impedimentum publicæ honestatis, ortum ex primis Sponsalibus, in Uxorem habere non poterat, quod ibi manifestum, & clarum erat.

328. Ad c. de Illis, Resp. ibi nihil aliud dici, quam quod Iudex Ecclesiasticus debeat Sponsalia dissolvere declarativè, si impubes, factus pubes, contra illa apud ipsum reclamet; non autem, quod factus pubes aliter ea solvere non possit, nisi reclamando apud Iudicem Ecclesiasticum. Sic Barbosa cit. in c. de Illis. n. 4. & apud illum complures. Ad c. Porrò, 3. de divortiiis, constabit ex dicendis infra. Interim Resp. nihil ex illo ad casum nostrum con-

cludi. Nam ibi agitur de solvendo matrimonio, quoad vinculum; quæ causa, cum contineat quæstionem vinculi Sacramentalis, in casu parentelæ nororiæ, declarativè saltem, dissolvendi; ex multis capitibus indiget iudicio Ecclesie, hoc est, ut notat Sanchez hic in cit. c. n. 2. sententiâ Episcopi, vel Ordinarii cum suis: tantam porrò Ecclesie discussionem in causâ Sponsalium de futuro nullibi jus requirit; maxime, cum nec ad solutionem matrimonii, quoad thorum, in casu adulterii indeclinabiliter inexcusabilis, eam requirant Canones in c. significasti. 4. eod. Ad c. seculares. Resp. ibi solum excommunicari seculares, qui ante iudicium Ecclesie conjugale consortium dimittunt, & Uxores suas abjiciunt, nullas causas diffidii probabiliter proponentes; hoc autem contra dicta non militat. 1. quia non agimus de solutione matrimonii, præsertim quoad vinculum, de quo tamen agit cit. c. Deinde, quia nos requirimus iudicium Ecclesie, ubi causa discedendi ambigua est, seu non probabilis; Ergo.

Si quæras, quæ probatio requiratur pro dissolutione Sponsalium? Resp. cum nulli Sponsorum de futuro altero invito liceat à Sponsalibus recedere autoritate propria, nisi causa recedendi certa sit, tam de iure, quam de facto, necessariam omnino esse illius probationem; consequenter dubitari posse, quæ & quanta esse debeat ea certitudo, ut liceat ille recessus auctoritate propria? 2. quæ probatio sufficiat, ut Iudex Ecclesiasticus recessum à Sponsalibus uni Sponsorum eum petenti rectè concedat? Ad 1. respondet P. Sanchez cit. D. 69. n. 9. non requiri, ut undequaque certa sit sufficientia causæ sic, ut nulla sit opinio contraria (vix enim casus contingeret) sed requiri certitudinem moralem, id est, ut causa juxta probabilem opinionem sit sufficiens; quia in moralibus, ad operandum, hæc dicitur certitudo; cum satis sit, ut quis tutò operetur, opinionem probabilem amplecti. Hæc P. Sanchez loc. cit.

Ad 2. Resp. 1. si ambo Sponsi dicunt adesse causam dissolvendi Sponsalia de futuro, Iudicem rectè dissoluturum, etiam si causâ vera non sit; quia sic videntur ex mutuo consensu sibi obligationem remittere; Sanchez l. 7. D. 72. n. 1. si autem unus eorum

eorum (qui oportet fieri matrimonium) dicat, adesse causam dissolvendi, & altera consentiat, idem dicendum est; quia sic concurrat utriusque consensus; non autem si renuens matrimonium, diceret, adesse causam dissolvendi; sic enim in sui favorem testaretur; quod utique insufficientis est ad ferendam sententiam in præjudicium negantis, volentis servari dictam fidem: sed quid, si unus testis juratus deponat, adesse causam dissolvendi Sponsalia? Resp. satis fore ad impediendum matrimonium, esto talis testis sit, criminosus, suamque turpitudinem fateatur, nec fortè citatus, sed à parte productus, vel ex generali mandato Parochi revelare impedimentum coactus, licet clam, & absque sui nominis publicatione coram partibus, testimonium ferat, saltem in casu, quo Sponsalia non sunt jurata, ut colligitur ex c. *super eo. 22. de Test. & attestat.* ubi recipitur testimonium Matris pro filia de consanguinitate deponentis, in ordine ad matrimonium impediendum, licet alias suspectum sit, ubi agitur de contrahendo in favorem filiarum. & c. *Præterea. 12. de sponsal.* ubi dictum unius, etiam asserentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum, nisi iuramentum intervenisset; & ita tenet Sanchez. l. 1. D. 71. n. 2. Quia, cum hic agatur de impediendo peccato, quod Sponsi contrahendo committerent, minori probatione opus est; quam si ageretur de jam contracto dissolvendo, ubi etiam tangitur jus alteri quaesitum.

332. Dixi. 1. testis juratus; quia quando agitur de præjudicio tertii, ut in præsentibus, nemini nisi jurato creditur. Ex c. *Tua. de cobabit. Clericor.* Sanchez. cit. n. 10. Dixi. 2. si deponat, adesse causam, quod non contingit, si deponat, se audivisse, quod adfit; sic enim non est testis juratus, quod res sit; excipe, nisi deponat circa impedimentum affinitatis, vel consanguinitatis cum iuramento, quod saltem à duobus suis majoribus audiverit, eos esse conjunctos in tali gradu, eumque aperte distinguendo. Nam aperta gradus computatio æquivaleret depositioni certæ de impedimento; ita Castropalaus de *sponsal. D. 1. p. 31. n. 4.* Et in hoc casu proximo requiritur, quod testis deponens sit persona honesta, non vilis. Nam

talis nec ad denuntiandum admittitur, nisi factum sit adeò clandestinum, ut aliter non possit probari. argum. gl. in c. *delicti. de Elect. & c. præterea de Testib.* Dixi. 3. esto talis testis sit criminosus, & suam turpitudinem alleget, ut constat ex cit. c. *Præterea, de spons.* ibi: *ejus consanguineus cum ea deliquisse proponit.* Dixi. 4. esto non sit citatus, sed per partem productus. Nam propter hoc non præsumitur, se ingerere, arg. c. *constitutus, de Testibus*, consequenter nec tanquam suspectus repellendus, qualiter fit, si se ipsum ingerat. arg. L. *Uxor. §. 1. ff. de Fal.*

Dixi. 5. licet nolit, parte citata, publicè deponere, vel nomen suum publicare, prout aliàs requiritur, constat ex cit. c. *Præterea de spons.* ibi: *sed hoc publicè confiteri recusat.* Dixi. 6. si deponat. Nam si solum denuntiet, ultra hoc etiam fama requiritur, ut dicitur in c. *Cum in Tua. 27. de spons.* ibi: *si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denuntiet, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitatem contingant; & de fama, vel scandalo doceat &c.* Dixi. 7. saltem in casu, quo Sponsalia sunt jurata. Nam in tali casu aliqui consent unicum testem, etiam juratum, non sufficere; & videtur haberi clarè in c. *Præterea, 12. de spons.* ibi: *nisi iuramentum intervenisset; si enim non impleantur jurata Sponsalia, haberetur certitudo de perjurio, & solum incertitudo de impedimento; sic Gl. in c. super eo, de Consang. V. Fama & alii.* Cui accedit, quod etiam in c. *Cum in Tua, de spons.* ultra unum testem, fama requiratur.

333. Verum, si testis sit integer, & omni exceptione major, contrarium probabilius est; ita Sanchez. cit. n. 8. & alii. Nam probatio famæ de impedimento sufficiens est, ad dissolvenda Sponsalia, etiam jurata, ut deciditur in c. *super eo 2. de consang. & affin.* ubi Urbanus III. Bardegalensi Archiepiscopo scribens, *super eo*, inquit, quod *Juvenem asseris puellam nondum nubilem, fide interposita de sponsasse, quæ jam facta nubile eum repetit; & ille excipit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod, postquam puellam diffidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit: inquisitioni tuæ respondemus: quod, si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam*

quam predicta puella; vel, si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset Sponsa tantummodo de futuro, idem ab eius impetitione debet absolvi: sed unus testis integer æque, imò fortius probat, ex communi sensu, teste Mascardo de probat. concl. 753. & c. super eo loquitur simpliciter, sufficere unius testimonium ad dissolvenda Sponsalia, quin decisionem restringat ad jurata: ergo. Ut autem testis dicatur integer, seu omni exceptione major, requiritur, quòd deponat, nomine suo publicato; nec alleget propriam turpitudinem: his positis:

334. Ad ea, quæ sunt in contrarium. Resp. in cit. c. Præterea, non rejici testimonium unius ad jurata Sponsalia dissolvenda, nisi in casu, quo testis non est integer; qualis ibi fuit. Nam ille deponebat de suo delicto cum Sponsa sui consanguinei; & publicè fateri, recusabat. Testis autem in c. Cum in Tua, non deponebat, sed tantum denunciabat, quo casu nos ipsi ulterius famam requirimus, ut dictum est; & dicemus in seq. Resp. demum. 3. famam, quæ defumitur à fide dignis, esse sufficientem probationem dissolvendi Sponsalia, ut dicitur in cit. c. super eo, de consanguinit. intellige, si fama sit allegata, & probata, quare non sufficit, si notorium sit, esse famam de impedimento; quia Judex aliter judicare non potest, ut docet Castropalaus cit. n. 7. aliàs enim Judex ferret sententiam ex privata noticia, & non publica; sic Gutierrez. de Matr. c. 36. n. 14.

335. Præter hæc not. 1. ut Judex de plano, & absque judiciario ordine inquiret super impedimento, de quo fama est; illi pro tali casu sufficere privatam famæ notitiam ex c. Cum in tua. 27. b. t. ibi: aut etiam per te ipsum possis certificari de plano. Per famam autem intelligitur autumatio, seu opinio majoris partis vicinæ, in qua ad minus habitant decem; opinio autem majoris partis vicinæ, dicitur rumor; ita Sanchez l. 1. D. 71. in fine n. 18. cujus ulterior ratio est; quia hic agitur de cavendo peccato, & periculo matrimonii nulliter contrahendi; & fortè, detectâ deinceps nullitate, vel ægrè sustinendi; vel non nisi cum magnis difficultatibus separandi.

Not. 2. probabilius esse, in dicto casu testes, qui deponunt de impedimento, debere esse juratos, esto id neget Sanchez D. 71. n. 5. quia testi non jurato, in præjudicium tertii, non creditur, ut dictum est; & famam, de qua dictum est supr. non esse infirmatum aliis probationibus contrariis per c. Cum in Tua 27. de spons. junct. gl. V. famam; sic Mascard. de probat. concl. 1035. n. 14. Infirmatur autem illa fama, consanguineorum juramento, ut ibid. dicitur; imò etiam juramento contrahentium, quamvis tunc arbitrio Judicis relinquatur, quantum huic juramento deferendum sit, teste Mascardo cit. n. 16. Et hoc, quod diximus de fama impedimenti, sufficiente ad impediendum matrimonium (consequenter ad dissolvenda Sponsalia) extendunt Antoninus, & Præpositus apud Castropalaum n. 7. etiam ad rumorem; sed probabilius negatur, cum ea vis in c. super eo, tribuatur solum fame.

Not. denique 4. has probationes, ortas à teste jurato, famâ, vel confessione Sponsorum, requiri solum, quando Sponsalia dissolvenda sunt à Judice propterea, quòd probetur adesse impedimentum, impediens matrimonium contrahendum; non autem, quando sermo est de causâ, quæ præbet uni Sponsorum jus resiliendi à Sponsalibus. Ad hoc enim in foro conscientie sufficit unus testis; in foro autem externo requiruntur duo, quia agitur de præjudicio tertii, non autem de peccato vitando. Reliquæ autem quæstiones, quæ concernunt Sponsalia de futuro, cujusmodi sunt, quid in eis operetur vis, & metus; quid conditiones appositæ? &c. resolventur in seqq.

PARS II.

De Matrimonii.

Matrimonium considerari potest, vel in quantum est præcisè contractus; vel etiam, in quantum est Sacramentum. Aliqui censent, matrimonium acceptum pro contractu, sumi casualiter (relatè nimirum ad vinculum, seu Conjugum obligationem mutuam, in qua constituunt matrimonium acceptum formaliter) sic Pereyra in Elucidar. l. 3. Elucidat. 6. f. 1. n. 1670. in fine: sed